

Klæbu Historielag

Klæbuhallen blir til

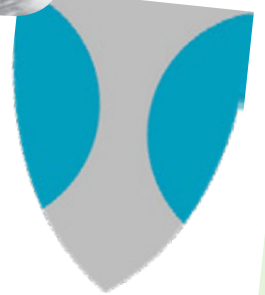
Klæburutens busser var lette å kjenne igjen

Merete setter ny verdensrekord

Medaljedryss til Klæbu Spelmannslag

Klæbu får
kommunevåpen

Årsskrift 2019

Hovedtema: 1980-tallet

Kr. 150,-

Hilsen fra styret

En stor **historisk begivenhet** nærmer seg for oss klæbygger. Året 2019 er det siste året Klæbu består som selvstendig kommune, og en epoke nærmer seg slutten. Fra og med 2020 går vi sammen med Trondheim til «Nye Trondheim kommune». En spennende sammenslåingsprosess har pågått noen år, og vi minnes i den forbindelse 1960-åra da dette også var et aktuelt tema. Men i 1963, for 56 år siden, ble det ikke flertall for at Klæbu skulle bli med i Trondheim sammen med visse andre randkommuner. Og vi har klart oss meget bra selv.

I ny storkommune, blir det en utfordring for Klæbu historielag å ta vare på og formidle historien, kulturen og naturen vår. Vi har mye å være stolt av i bygda vår, og vi har mye å vise fram og fortelle trondhjemmerne om Klæbu. Jeg er ikke imponert over deres kunnskap om Klæbu så langt.

Vi har allerede merket økt interesse for «bydelen» vår blant trondhjemmerne etter at sammenslåing ble en realitet. Alle bydeler i dagens Trondheim har sitt historielag. De har etter hvert meldt sin interesse for vårt historielag, og vi har meldt vår interesse tilbake. Flere kommunale avdelinger har vært innom Klæbu og Teigen, og andre lag og organisasjoner har også meldt seg på. Vi ser fram til en spennende utvikling og godt samarbeid.

En annen milepæl er framdrifta på **nyhuset på Teigen** som nå har fått inn glass og ser veldig bra ut. Det er investert i stoler og bord for gaven vi fikk av Nidaros Sparebank, og vi står foran innredning av kjøkken og toalettforhold. Nyhuset har allerede kommet godt til nytte under våre arrangementer, samt til noe utlån. Vi jobber nå med å få inn fiberkabel i Mastua og Nyhuset som utvider mulighetene for bygningene.

Tradisjonelle aktiviteter går sin gang med godt oppmøte. St.hansaften, Friluftsgudstjenesten og Familie-/friluftsdagen er alltid populært. Godt oppmøte var det også på historiekvelden om Selbu-

sjøen/Trongfossen/Hyttfossen og på vandringen og omvisningen i Løkaunet kraftstasjon. Kulturminneprosjektet går sin gang sammen med Vitenskapsmuseet, og Tanemsborgen og «Tvillingborgen» på Litjmyrberget følger vi med stor interesse. Høstens medlemstur gikk i år til Fosen; Stadsbygd, Bjugn og Ørland med besøk av bl.a. spennende museum. Se referat og bilder på hjemmesiden, og i årsskriftet.

Vi merker økt interesse for våre **nye og gamle årsskrift** som dokumenterer både historie, kultur og gode historier. Her gjør Redaksjonskomiteen en viktig jobb. Vi har de fleste årsskrift fra og med 1982 på lager og for salg hvis ønskelig, men jeg gjør oppmerksom på at alle årsskrift også er digitalisert og finnes på vår hjemmeside <http://klabuhistorielag.no> under fanen «Årsskrift/Kalender».

Frivilligheten er viktig for oss. På vegne av styret rettes en stor takk til alle som har stilt opp i komiteer og arbeidsgrupper på dugnader og arrangement. Takk til våre sponsorer og samarbeidspartnere for betydelige bidrag og godt samarbeid.

Klæbu, september 2019

Alf Steinar Tømmervold, leder

Styret i Klæbu Historielag 2019

Alf Steinar Tømmervold, leder
Lillian Holmli, nestleder
Ragnar Thesen, sekretær
Randi Storsve, kasserer
Tore Olav Sandnæs, styremedlem

Varamedlemmer:
Arne Kristiansen
Håvard Sollie

INNHold

Hilsen fra styret	2	Hyttfossens hemmelige havbunns historie	26
Hilsen fra redaksjonskomiteen	3	Bjørklimarktangen – en del av	
1980-TALLET	4	Byggemuseet på Teigen	28
Boligbygging og folketallsutvikling i 80-årene	5	Hyttfossen	30
Tanemanlegget – barnehage, skole og aktivitetssenter	6	Myr og myrer i Klæbu	33
Jeg og gutta	9	Vassfjellet rundt – 50-åring som holder koken	40
Klæbu bryteklubb	10	Et nytt funn av gammel jernproduksjon	44
Klæbuhallen blir til	11	Øvre Nidelven Kammerskor i 40 år!	48
Klæbus pikelag vant Norway-cup i 1985	15	Når kom grana til Klæbu – og hvorfor?	
Ståggåvegen	16	Joda, det er klimaendringer her også!	50
– Skal vi møtes i krysset klokka fem?	18	QUIZ	52
Othea	20	Langt Levd Liv	53
Fra herredshus til rådhus	21	70-års-konfirmanter	56
Gunnar Åsheim – Ultralydundersøkelse i Klæbu	22	Tur til Tangvollbukta	57
Alexander Kielland-ulykken i Nordsjøen i 1980	23	Fra ull til lappetepper – et møte med Hanna Larsen ...	59
Oså til slutt: dette skjedde i Klæbu i 1980-åra	25	Innflytteren betrakter kommunesammenslåingen	62
		Ble en tysker henrettet og begravd på	
		Hyttfossen våren 1945?	63
		Høsttur til Stadsbygd, Bjugn og Ørlandet	65

Hilsen fra redaksjonskomiteen

I de siste 4 utgavene av historielagets årsskrift, har vi viet ett 10-år spesiell oppmerksomhet. I 2016-utgaven startet vi med 1950-åra, og i år har vi altså kommet til 1980-åra. Selv om 80-åra ligger 30-40 år tilbake i tid, kjenner vi samtidig på at vi nærmer oss sterkt vår egen tid. Vi antyder derfor at denne gjennomgangen av etterkrigs-Klæbu tar slutt, iallfall midlertidig. Men det er redaksjonskomiteen som velges på årsmøtet i mars som må ta endelig stilling til dette.

Vi starter i årets skrift en ny serie som vi har kalt Langt levd liv. Det betyr et intervju med en klæbygg som har levd ei god stund. Vi tror det er mye god historisk kunnskap og innsikt å hente gjennom å bli kjent med ett menneske sitt livsløp.

I tillegg inneholder årsskriftet historisk stoff fra og om Klæbu av svært variert karakter og innhold. Derfor føler vi oss sikre på at alle vil kunne finne stoff som interesserer i årsskriftet.

Men skal et årsskrift bli godt og levende, trenger vi kommunikasjon med dere lesere. Gi tilbakemelding, kom til oss med forslag til stoff, og skriv gjerne selv!

Heldigvis opplever vi at stadig flere tar denne kontakten med blant annet forslag til tema. Sannsyn-

ligvis har flere av dere lesere erfaringer fra og tanker om andre emner som burde ha vært trukket fram i bøkene om de fire ti-årene. Det kan være et fint utgangspunkt for tema i årsskriftene som kommer.

Redaksjonskomiteen vil takke alle som har hjulpet oss med å få dette årsskriftet i havn – med tekster, bilder, tips og opplysninger, eller stilt opp som intervjuobjekter. Bare slik kan årsskriftet bli av verdi for mange.

For redaksjonskomiteen

Ivar Skei

Redaksjonskomiteen for årsskrift 2019

Ivar Skei, leder
Tormod Bekken
Astrid Grendstad
Terje Klokk
Greta Skjenald
Bjørn Rønningen

1980-TALLET

Terje Klokk

Hvis du spør folk i dag hva de assosierer med 80-tallet, vil mange starte med å si «hockey-sveis». Dette var en helt ny sveis med langt hår i nakken og kortere på toppen. Jentenes sveis lignet og ble gjerne kalt «løvemanke». Guttenes kinnskjegg og bart fra 70-tallet ble raket bort, slengbuksa forsvant like fort som den hadde kommet, og 80-tallet var skulderputas store tiår. Mens unge gutter hadde bilde av Brigitte Bardot på 60-tallet, var det nå Samantha Fox som var guttenes drøm.

Mange av de store idolene på musikkfronten fra 70-tallet holdt koken også i 80-åra, men artister som Madonna, Michael Jackson og David Bowie slo for fullt igjennom i dette tiåret. Her på berget fikk Norge sitt første band som slo igjennom for alvor også ute i den store verden. Ingen norske artister verken før eller siden har hatt et større navn internasjonalt enn a-ha. «Take on me» gikk til topps verden over, og den ble ledsaget av en for den tiden nesten revolusjonerende musikkvideo. Bobbysocks seier i Melodi Grand Prix i 1985 var en megabegivenhet i Norge og ble feiret som rene 17. mai, folk kjørte rundt i gatene i Oslo og tutet, og med norske flagg ut gjennom bilvinduet.

Mens 70-tallet var tiåret da ungdom flest var veldig politisk aktiv, dabbet den politiske interessen av ut over på 80-tallet. I stedet fikk vi «jappetid» med unge forretningsfolk som tjente gode penger og med fine biler og høgt pengeforbruk. Brødrene Blystad med Armani-dresser og «børstraktor» (litt stor utgave av dagens SUVer) ble selve symbolet på japper. Det var økonomisk oppgangstid, bankene lånte ut penger i øst og vest, og alle trodde at dette kom til å vare. Jappetiden tok imidlertid en bråslutt på slutten av tiåret og ble avløst av bankkrise.

I Sovjet-samveldet kom Gorbatsjov til makta i 1985 og han startet en reformpolitikk som gikk under navnet «glasnost». Den kalde krigen mellom øst og vest nærmet seg slutten, og den kulminerte med det

som kanskje var tiårets største enkeltbegivenhet, riving av Berlinmuren. Scenene fra denne begivenheten har gått inn i historiebøkene, alle husker da tusenvis av ungdommer gikk løs på denne forhatte muren og rett og slett rev den ned. England viste «gammel storhet» og dro tvers over jordkloden for å forsvare Falklandsøyene i kamp mot Argentina i 1982.

I 1981 fikk Norge sin første kvinnelige statsminister, Gro Harlem Brundtland – eller fru Brundtland som Kåre Willock titulerte henne da de debatterte på TV. Debattene mellom Kåre og Gro var mange og grundige, for på den tiden fikk debattantene lov til å fullføre hele setninger og resonnementer.

På slutten av tiåret begynte det å komme noen tekniske duppeditter som det i dag er en selvfølge at alle har. De første mobiltelefonene kom, men disse veide flere kilo og måtte bæres i ei solid reim. De første PC-ene kom også inn på kontorene, men det var ikke vanlig at folk hadde slike hjemme. Dette var store og tunge maskiner, omtrent som TV-ene på den tid. De hadde særdeles lite minne og var svært dyre, over 20 00 kroner og noen få MB minne.

Boligbygging og folketallsutvikling i 80-årene

Ivar Skei

Folketallet

Den relativt sterke folkeveksten i Klæbu begynte midt på 1960-tallet. Veksten hang nøye sammen med den store utbyggingen ved Klæbu off. pleiehjem (fra 1978: Hallsetheimen), samt den geografiske nærheten til Trondheim. Folketallsøkningen fortsatte gjennom 1970- og 1980-tallet.

I 1980-åra steg folketallet med til sammen 894 personer. Tabellen under viser stor variasjon i økningen fra år til år. Tallene for hvert år er oppgitt pr. 1. januar:

Ar	Antall innbyggere		
1980:	3412		
1981:	3433	økningen i 1980 var	21
1982:	3491	økningen i 1981 var	58
1983:	3529	økningen i 1982 var	38
1984:	3593	økningen i 1983 var	64
1985:	3675	økningen i 1984 var	82
1986:	3898	økningen i 1985 var	223
1987:	4040	økningen i 1986 var	142
1988:	4085	økningen i 1987 var	45
1989:	4240	økningen i 1988 var	155
1990:	4306	økningen i 1989 var	66

Den sterke variasjonen fra år til år skyldtes tilgangen på boligtomter på de ulike tidspunkt. For på samme måten som i 1970-åra, kom ca. 80% av folkeveksten som følge av innflyttingsoverskudd.

Boligbyggingen

Boligbygging på 80-tallet handlet hovedsakelig om eneboliger.

Brannåsen

I løpet av 1980 var Tanemsflaten boligfelt i stor grad ferdig bebyggt. Høsten 1981 ble de første tomterne i Brannåsen boligfelt tildelt, og byggingen av boliger tok til i 1982. Feltet ble klargjort for bygging etappevis, og ga tilgang på tomter gjennom hele 80-tallet.

Stormyra

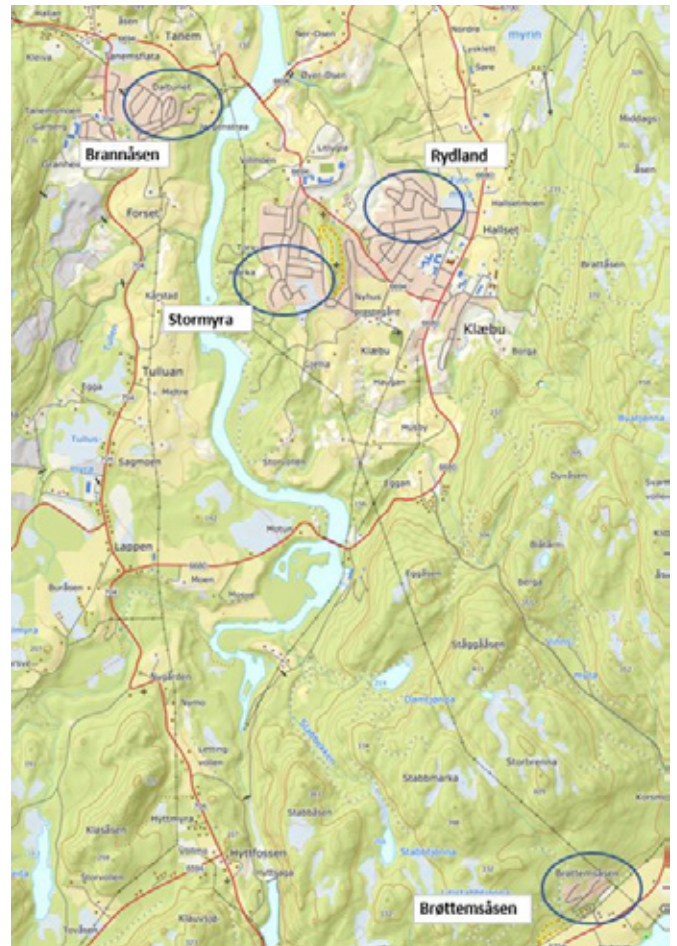
I sentrumsområdet ble Stormyra boligfelt åpnet for bygging i 1983. Tildelingen av tomter på dette feltet var delt mellom kommunen og grunneieren. Feltet ga rikelig med tomter gjennom hele 10-året.

Brøttemsåsen

Brøttemsåsen boligfelt sto klart til å ta imot de første boligbyggerne i 1984. Tilrettelegginga av feltet skjedde i to etapper, og ga muligheter for bygging gjennom hele 10-året. Se også artikkel om Ståggåvegen.

Rydland

De første boligene på Rydland boligfelt ble reist i 1984. Feltet var stort, og ble utviklet og bebyggt i mange etapper.

Tanemanlegget – barnehage, skole og aktivitetssenter

Møyfrid Hallset

Det hele startet med vedtak i kommunestyret i november 1981, om bygging av ny barneskole. Bakgrunnen var den sterke økningen i elevtallet i kommunen. Midt i utredningsarbeidet ble behovet for bygging av ny barnehage aktualisert. Diskusjonen om hvilket bygg som skulle prioriteres av skole eller barnehage, når det gjaldt finansiering, var i gang.

Idéen om et kombinasjonsbygg ble en konsekvens av to viktige behov, rom til skole og rom til barnehage. Et tredje behov, rom til pensjonister, ble i kommunestyrevedtaket til aktivitetssenter. Vedtaket i februar 1985 var enstemmig: «Det skal bygges et kombinert bygg for skole, barnehage og aktivitetssenter på Tanem».

I samme møte ble ei prosjektgruppe oppnevnt som sammen med arkitekt, arbeidet fram et forslag til romprogram med finansieringsplan til kommunestyret. Forprosjektet ble vedtatt allerede i november samme år.

Tanemanlegget ble tatt i bruk høsten 1987. Skolen flyttet inn ved skolestart. Aktivitetsleder/prosjektleder begynte 1. november 1987¹, og Moadalen barnehage flyttet inn 1. januar 1988.

Anne Furseth² forteller om oppstarten:

1.–6. trinn startet høsten 1987 på en ny, men noe uferdig skole. 1. trinn kom til skolen med store forventninger, 2.–4. trinn kom fra Tulluan skole, mens 5. og 6. trinn hadde vært elever ved Sørborgen skole de to siste årene.

Klasserommene var lyse og fine, men mye utstyr manglet. Pulter, bord og stoler til elevene kom umontert. Sammen med andre ansatte skrudde rektor de siste pultene sammen kvelden før elevene kom. Skap, gardiner, bøker, skrive-

materiell og annet utstyr kom etter hvert. Lærerne pakket ut og la på plass etter skole-dagens slutt.

Kroppøvingstimene foregikk ute – uten dusjmuligheter. Ved altfor dårlig vær ble tilfluktsrommet brukt. Fagene musikk og heimkunnskap foregikk i klasserommene, som hadde en liten kjøkkenkrok med utstyr for enkel matlaging.

At skolegården ikke var ferdig, var uproblematisk for 2.–4.-klassingene. De lekte i skogen slik de hadde gjort på Tulluan! En måneds tid etter oppstart var mye på plass! 1. januar 1988 var gymsal, skolekjøkken, formingsrom og musikkrom ferdig. Disse rommene skulle også brukes på ettermiddag/kveld av bygdas innbyggere til forskjellige møter, kurs/fritidsaktiviteter.

Tanemprosjektet

Tanem var i 1980-årene et utbyggingsområde med stor tilflytting. Området var preget av småhus og hadde ved siden av Tanemanlegget et servicebygg med bank, post, frisørsalong og butikk, Vassfjelltorget. Dette ble senere nedlagt.

Formålet med et kombinertanlegg for barnehage, skole og aktivitetssenter var å se barns oppvekstmiljø i sammenheng, gjennom et nært og gjensidig samarbeid på tvers av alder, sektor og institusjon i bygget. Samtidig ønsket skoleledelsen å utvikle et sammenhengende pedagogisk opplegg for barn i alderen 3–12 år.

Bærebjelken i Tanemprosjektet var et helhetlig syn på barns oppvekst og læring, og valget av overordna styring av Tanemprosjektet var et forsøk på å skape en tverrsektoriell måte å arbeide på, både politisk og faglig.

¹ Etter 20. juli 1989 ble det ikke tilsatt ny prosjektleder.

² Anne Furseth begynte som lærer ved Tanem i 1987, og var rektor fra 1995 til 2017.

Å drifte et prosjekt der overordna styring ikke erstatter eksisterende system for styring, er en utfordring. Kommunikasjonslinjene blir uklare og beslutningsmyndigheten danser mellom det etablerte styringssystemet og den styringsformen som skal utprøves. I praksis må ofte helhetstenkinga vike for sektortenkninga. Dette var i noen grad utfordrende også i Tanemprosjektet, der et av formåla var å prøve ut en tjenlig styringsform.

Tanemprosjektet ble støttet av Kultur- og vitenskapsdepartementet i samarbeid med kulturavdelingen i Sør-Trøndelag fylkeskommune. I tre år mottok Klæbu kommune statlig prosjektstøtte.

KULTUR- OG VITENSKAPSDEPARTEMENTET
UNGDOMS- OG IDRETTSDELINGEN

TANEMPROSJEKTET i Klæbu kommune

Tanemprosjektet er knyttet til et nærmiljøanlegg, Tanemanlegget, som ligger i Klæbu kommune. Anlegget består av barnehage, barneskole og aktivitetssenter og ble tatt i bruk desember 1987.

Formålet med prosjektet

Klæbu kommune skal drive prosjektet på Tanem i 3 år for å:

- Utprøve tjenlig styrings- og organisasjonsmodell, både politisk og faglig.
- Lette overgangen mellom barnehage og skole.
- Utvikle et sammenhengende pedagogisk tilbud for barn fra 6 til 12 år.
- Trekke foresatte inn i et aktivt og forpliktende samarbeid.

• Videreutvikle uteområdene for lek, idrett og andre aktiviteter.

• Nyttiggjøre seg eldre kunnskaper og ressurser.

• Stille bygningsmassen til rådighet for nærmiljøets organisasjoner og kultur- og fritidsverksted for barn og ungdom.

• Gi nærmiljøet innflytelse på utnyttelsen av anlegget.

• Videreutvikle kommunens barne- og ungdomsplanprosjekt. Prosjektet støttes av Kultur- og vitenskapsdepartementet i samarbeid med kulturavdelingen i Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Skolen var en av åtte skoler som deltok i et nasjonalt pilotprosjekt for skolefritidsordning med støtte fra departementet. I tillegg fikk Tanemprosjektet støtte fra Norsk Kulturråd fordi prosjektet fremmet og styrket barnekulturen. Tanem skolefritidsordning ble derfor et samarbeidsprosjekt mellom barnehage, skole og kulturelle aktiviteter for barn.

Det er viktig at skolefritidsordninga ikkje berre blir ein oppbevaringsstad seier Kristin Fosseide, leiar for skolefritidsordninga. (Fra Norsk skoleblad nr 3/4 1991)

I tidsskriftet Hjem&skole kan vi lese om Skofri ved Tanemanlegget: «En del av skolefritidsordninga er kulturtime. Dette er ei frivillig ordning der både 3-åringen og 6. klassingen møtes til felles lek. Hver dag i 5. time er det kulturtime. Timen ledes av voksne og aktivitetene er musikk/drama, formingsaktiviteter og veksling mellom frileik og organisert barnelek».

Barna øver saman i kulturtime. Se Midt i smørøyet NRK TV 9. februar 1991. (Fra Norsk skoleblad nr 3/4 1991)

Tanemprosjektet ble godt mottatt i nærmiljøet. Utenfor Klæbu vakte prosjektet nysgjerrighet, noe som viste seg gjennom henvendelser fra utdanningsinstitusjoner og gjennom tildeling av midler. Praksisen skulle etter hvert vise seg å svare til forventningene om å ivareta både skolens og barnehagens samfunnsoppdrag og prosjektets ånd, på tross av ulike utfordringer i starten og underveis i prosjektet.

Kultur var et nøkkelord på Tanem, og musikkutstyret er tilgjengelig også i friminuttene. Her øver et kommende jenteband fra 4., 5. og 6. trinn.

Tanemanlegget – et oppvekstsenter og ei storstue for nærmiljøet

Ved å bygge sammen barnehage, skole og aktivitetssenter slik det ble gjort ved Tanemanlegget, ble det automatisk skapt muligheter for uformell samhandling enhetene imellom. Barn i alle aldre og voksne med ulike profesjoner og roller, møttes daglig i gangene.

En annen viktig faktor for samhandling var at spesialrommene, musikkrom, gymsal, formingsrom, kjøkken, ble brukt av alle. Dette økte tålegrensen for sambruk og raushet for hverandres roller.

Norskundervisning for flyktninger ved Tanemanlegget. Dette skaper mellommenneskelig kontakt som gir barna et bredere fundament i synet på medmennesker³.

En pedagogisk gevinst var at barnehagebarna ved Tanemanlegget kjente sin framtidige skole. De kjente lokalene og de kjente lærerne. Felles tid for alle ved Tanemanlegget var viktig for samarbeidet i Tanemprosjektet. Samarbeidsområder var personalseminar, årsplanlegging, fellessang, teateroppsetninger, felles forberedelser til høytider og felles avslutninger. Det ble også arbeidet med idé om fritidshjem/heldags-skole.

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) arrangerte aktivitetsskvelder ved Tanemanlegget. Dette resulterte i

kjøkkengruppe, snekkergruppe, arbeidsstue, teatergruppe, spill og leik-gruppe. Foreldre og noen av personalet ved Tanemanlegget stod for aktivitetene.

Tanem Velforening ble en viktig samarbeidspart, når det gjaldt aktivitetssenteret. Her er en refleksjon fra prosjektleder etter et møte med Tanem Velforening: «Når vi definerer et nærmiljø, skal det ikke være så stort at det ikke finnes en innebygd sosial kontroll. Derfor må folk kjenne til hverandre. Men samtidig må det ikke være så lite at det blir de samme personene som gjør alt.»

Fritidsklubben ved Tanemanlegget ble startet opp i januar 1988, og hadde tilhold i «mjølkerampa» og musikkrommet. Vinteren 1989 begynte klubben å samarbeide med Tanem Velforening og Tanemanlegget om oppussing av et stort lokale i kjelleren. Dette ble klubbens tilholds- og aktivitetssted.

Klubben ved Tanemanlegget baserte drifta på at ungdommene selv deltok aktivt i drifta av klubben. Likevel ble folk fra Velforeningen viktig, for eksempel i etableringen av mopedverksted.

Eldrekafeén ble startet opp etter initiativ fra Tanemprosjektet og eldrerådet i kommunen. De eldre som benyttet kafeén på Tanem, vektla det å komme sammen over en kaffekopp og slå av en prat. Ei gruppe av pensjonister drev kafeén. Ved siden av kaffe og prat hadde pensjonistene sin egen bibliotekansvarlig, som i samarbeid med folkebiblioteket lånte ut bøker på kafédagene.

Tanemanlegget ble ei storstue for nærmiljøet. Et situasjonsbilde fra søndagskafeén til Tanem Velforening illustrerer en pulserende møteplass:

«Masse folk. Naboer og kjente satt og prata over en kaffekopp. Unger sprang og lekte, i gangene og i storsalen. Noen voksne og barn var samla foran hopprenn på fjernsyn.»

Selv om mye er annerledes i dag, er idéene og tankegodset fra Tanemprosjektet høyaktuelt som kunnskapsgrunnlag for oppvekst og utdanning i nye Trondheim, gjennom «stein saks papir – en strategi for sterke barnefellesskap».

Kilder og informanter:

- Samtaler og innspill fra Ole Folland⁴.
- Samtaler og innspill fra Anne Furseth.
- Protokoller fra formannskap- og kommunestyre.
- Tanemanleggets egne dokument.
- Samtale med Kristin Fosseide og Tone Hartun.

³ Trønderbladet 28. oktober 1988.

⁴ Ole Folland var rektor fra 1987 til 1995.

Jeg og gutta

Merete Kristiansen

Vinteren 1979. Kom igjen da, sa de! Vi går opp i mellomste. Gutta ser på oss, og så trasker de av gårde. Jeg ser bort på venninnen min med et spørrende blikk. Skal vi?

Nei, ikke jeg, men gå du, sier hun. Jeg kan måle hvor langt det blir.

Jeg står med skiene i hendene og ser opp. Nøler og kjenner hjertet dunke litt ekstra. Så går jeg etter gutta. Når jeg kommer på toppen, har de allerede satt utfor. De står nede på sletta og roper og veiver med hendene. Dette tør du! Jeg spenner på meg skiene, tar tak i gelenderet og drar meg fram til kanten. Åhhh, det var langt ned. Jeg hører dem rope nede på sletta. Kom igjen! Dette tør du! Jeg huker meg ned, bikker over kanten og setter utfor. Farten blir større og hoppkanten nærmer seg. Der strekker jeg kroppen opp og flyr gjennom luften. Unnarennet kommer fort. Jeg husker ikke helt hvordan jeg landet, men jeg gikk på trynet og rulla nedover unnarennet og stoppet opp utpå sletta med snø over alt. De kommer ropende mot meg og lurte på om jeg slo meg. Jeg ser opp og ler. Var det langt, spør jeg. Sikkert 20 meter, sier de. Så ser jeg skiene. Brukket! Begge to.

Det var starten på min 10 år lange hoppkarriere. Som jente. På 80-tallet. En av de få hoppjentene på den tiden. Det tenkte jeg egentlig ikke så mye på. Det var noen få andre jenter de første årene jeg hoppet, men de sluttet etter hvert som bakkene ble større. Hvorfor det? Det var kanskje andre aktiviteter som fristet mer. At du tør, var det flere som sa også. Det skjønte jeg ikke noe av. Så hvorfor fortsatte jeg da? Jeg synes det var kjempespennende. Kjenne kriblingen i magen og de ekstra hjerteslagene når jeg satte utfor i konkurransene eller i større og større bakker. At jeg var en av veldig få jenter, gjorde meg ingenting. Jeg synes det var kjempegøy å hoppe langt.

Hoppmiljøet i Klæbu var veldig bra på den tiden. Det var mange i bakken hver kveld, og jeg kunne bare legge skiene på skuldra og gå hjemmefra og ned i bakken når som helst. Jeg var en del av miljøet og jeg vant jo over gutta flere ganger også. Tror faktisk noen av gutta synes det var litt tøft at jeg var med. Følte at jeg ble sett på som en av dem. Jeg fikk iallfall klapp på skuldra og gratulasjoner når det gikk bra.

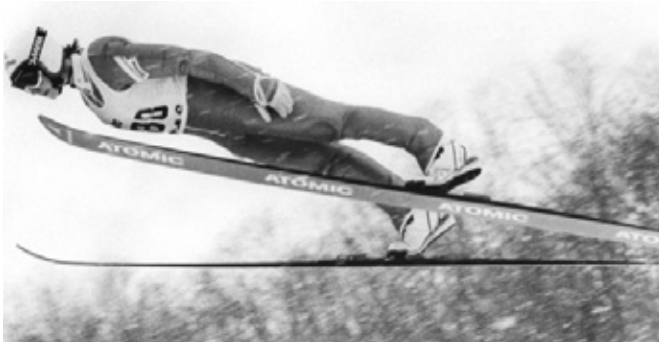
I en periode var det tøft å være eneste jente som

Merete i svevet i 1982.

Fra venstre: Rune Breistrand, Håkon Thon, Knut Erlend Vik (to ganger junior norgesmester), Bernt Lein og Merete Kristiansen.

Sapporo 1988.

konkurrerte med gutta. Jeg var vel rundt 15–16 år da. De ble sterkere og raskere enn meg, og det ble vanskelig å hevde seg. Tror jeg vurderte å slutte da, men så ble lengden viktigere enn konkurransene. Norsk rekord for jenter og å passere 100 meter, ble første mål. Så skulle jeg sette verdensrekord for jenter. Jeg skulle vise alle at jenter også kan hoppe langt.

100 meter passerte jeg i Skuibakken i 1985. Det var en fantastisk dag. Verdensrekorden på 110 meter hadde jeg flere forsøk på. Jeg tryna skikkelig i 90-meters-bakken på Rena (103,5 meter) og fikk derfor ikke hoppet i den store bakken dagen etterpå på grunn av skade. I Balbergbakken på Lillehammer hadde jeg verdensrekorden inne på trening (112,5 meter), men konkurransedagen blåste bort. Jeg hadde også muligheten i storbakken i Sapporo, men da var jeg ikke god nok og landet på 108 meter. Så da ble det i Odnesbakken i 1989 jeg dro i land verdensrekorden. 20 år gammel plantet jeg skiene på 111 meter og tenkte at nå får det være nok.

Tilbake til start. To brukne ski. Og de var ikke mine engang. Hva kommer søstera mi til å si når jeg kommer hjem med de brukne langrennsskiene hennes? Hurra, sa hun. Nå får jeg nye glassfiberski! Og jeg fikk hoppeski av pappa.

Klæbu bryteklubb

Per Ivar Moe

Klæbu bryteklubb ble stiftet i 1976. Knut Ulstad, Sverre Tangen og Ole Horgøien var initiativtakere.

Allerede før 1976 hadde enkelte gutter fra Klæbu sluttet seg til AK 45 (Atletklubben), og trent bryting i Trondheims-klubben. Disse guttene kom til å utgjøre en grunnstamme i den nystartete Klæbu bryteklubb. Medlemstallet og aktiviteten vokste raskt på slutten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet.

I 1979 ble Roar Arntsen ansatt som trener i klubben. Han var godt skolert innen bryteidretten og bidro til å løfte både aktiviteten og resultatene blant medlemmene ytterligere. Klæbu utviklet seg til å bli en av Norges største og mest aktive bryteklubber. Utøverne gjorde seg sterkt bemerket på nasjonalt plan. I 1983 ble for eksempel Klæbu bryteklubbs juniorlag norsk mester for lag (Se foto av laget). Gjennom hele 80-åra kunne klubben vise til flere sterke individuelle og lagmessige prestasjoner, og i 1990 ble Frank Eriksen norsk mester i seniorklassen, og kunne motta Kongepokalen, men da representerte han Sportsklubben 09.

*Bakerst: Per Ivar Moe, André Patay, Håvard Moe
2. rekke: Peder Chunnoo, Terje Lillemo, Rolf Arne Borgen
1. rekke: Frank Eriksen, Tor Anders Moe*

Utover i 80-åra kom flere jenter med i brytesporten, både i Klæbu og Norge for øvrig. I 1989 fikk Margit Årsund bronse i NM for kvinner.

Klæbuhallen blir til

Hogne Hongset

Ordførerklubba smalt ekstra hardt i bordet. Det er 10. mai 1983, en tirsdag. En grå dag med småregn som hadde gitt seg da vi hastet opp til kommunehuset. Klokka var nærmere halv seks om ettermiddagen. I det lille øyeblikket før avstemningen ble annonsert og til klubba falt, hadde jeg rukket å kaste et kjapt blick rundt på mine 16 medrepresentanter. Spenningen i den gamle kommunestyresalen oppe ved kirka var fortettet og til å ta og føle på. Ville noen skifte mening?

Heldigvis gjorde ingen det, og en langvarig strid om hva slags idrettshall Klæbu skulle bygge var endelig avgjort. Ordføreren la klubba ned, kastet er raskt sideblikk på rådmannen. De måtte innse at de hadde tapt. Så løftet han blikket ut i salen, og sa det vi nå alle visste: «Forslaget fra representanten Hongset er vedtatt med 9 mot 8 stemmer, som ble avgitt for formannskapets

innstilling. Dermed er vedtaket i sak 47/83 i møte 24/3-83 stadfestet». Vi visste alle hva det innebar. Idrettshallen skulle bygges i mur og betong, og ikke som en «billighall» av stålplater og gips.

En langvarig sak hadde med dette vedtaket fått sin endelige avgjørelse. Som ved første gangs behandling av saken, var hele formannskapet i mindretallet, og ble nedstemt for andre gang, også denne gangen med 9 mot 8 stemmer. Om noe tilsvarende har skjedd flere ganger i kommunens historie, vet jeg ikke.

Ideen om en idrettshall i Klæbu var ikke ny. Allerede i 1976 hadde kommunestyret vedtatt å utrede både idrettshall og svømmehall i tilknytning til skoleanlegget på Sørborgen. Det skulle likevel gå mange år før saken for alvor ble satt i arbeid. Først i 1980 ble det som ble kjent som Hallkomiteen, ned-satt. Det gjorde kommunestyret 5. juni det året. I ved-taket heter det: «Det oppnevnes en komite på 6 medlemmer. To fra skolestyret, to fra formannskap/kommunestyre og to fra idrettsorganisasjoner. Fra formannskap/kommunestyre velges: Hogne Hongset og Sverre Shetelig.» I

mandatet het det: «Det forutsettes at et fremtidig bygg plasseres i tilknytning til eksisterende skoleanlegg. Skolens behov for lokaler til kroppsøving må dekkes opp fullt ut.» Det sto også dette: «Eventuell kombinasjon med svømmehall avklares i forbindelse med vurdering av det arbeid/materiale som beror på skolesjefens kontor.»

Et hektisk og spennende arbeid startet, og allerede på nyåret 1981 var komiteens innstilling klar. 15.01.1981 sendte kommunestyret innstillingen på høring: «Komiteens innstilling oversendes Klæbu skolestyre, hovedutvalg for teknisk avdeling og hovedutvalget for kultur og fritid til uttalelse» Komiteforslaget ble også oversendt Klæbu idrettslag og Klæbu bryteklubb, samt idrettens kontaktutvalg.

Arbeidet med hallsaken skapte stor interesse i bygda. Klæbu bryteklubb var på denne tiden en av de største bryteklubbene i landet, og ideen om et eget «bryterom» i idrettshallen ble tidlig lansert. Bryterommet ble også realisert, men ikke uten motstand. Det ble videre lagt betydelig arbeid i å utvikle konseptet slik at garderobeanlegget kunne brukes både av idrettshall og svømmehall. Svømmehall skulle det imidlertid ikke bli noe av, ikke i denne omgangen. Planene for den delen av prosjektet ligger nok et eller annet sted i en kommunal skuff, og kanskje dukker de opp igjen en gang. Tomta er fortsatt tilgjengelig.

I den langvarige prosessen fram til beslutning, viste det seg fort at det var to nokså ulike syn på hva slags hall som skulle bygges. Den siden jeg tilhørte, ville satse på en bygningsmessig høykvalitets hall for

framtiden. Det andre hovedsynet gikk ut på å bygge det vi kalte en «billighall», av stålplater og gips. I til dels skarpe debatter flere ganger i kommunestyret ble de to synene brynt mot hverandre i løpet av prosessen. Andre prosjekter var også på kartet i kommunen, blant annet nytt kommunehus. Argumenteringen fulgte ikke partilinjer, og slik sett var prosessen et godt eksempel på lokaldemokrati på sitt beste. Her tok representantene stilling ut fra sak, og ikke ut fra avgjørelser på partiens bakrom. Etter hvert skulle det vise seg at både administrasjonen og formannskapet endte på å ville bygge en «rimelig» hall.

Kommunestyret 26.03.1981: «Etter at hallkomiteens innstilling nå har vært til høring i de respektive hovedutvalg, lag og organisasjoner, vil kommunestyret uttale følgende: På grunn av de store investeringskostnader kommunen står overfor i kommende år, kan kommunen ikke make å realisere idrettshall og svømmehall i ett og samme byggetrinn. For om mulig å støtte skolens, idrettens og de øvrige organisasjonenes rombehov, vil kommunestyret nå prioritere idrettshall foran svømmehall. Tidligere vedtak under sak 220 i møte 03.12.1976 annulleres.»

Etter dette fortsatte Hallkomiteen arbeidet, men nå med et rent hallprosjekt. Det ble stadig klarere at mange mente at hallprosjektet måtte prosjekteres så billig som mulig, slik at hallinvesteringen ikke blokkerte for framdriften av andre investeringer. Denne motsetningen skulle følge prosjektet helt fram til den endelige avstemningen 10. mai 1983.

Hallkomiteen la fram et konkret forslag etter et

halvt år, og foreslo et romprogram som gikk en god del ut over de minimumskrav som ble stilt fra STUI (STUI: Statens ungdoms- og idrettskontor). Etter en til dels skarp debatt mellom de ulike synene, vedtok kommunestyret 23.11.1981 å legge Hallkomiteens forslag til grunn for videre arbeid. Bryterommet var fortsatt «inne»!

04.02.1982 oppnevnte kommunestyret et eget utvalg for å forberede driften av idrettshallen.

I prosessen var det også dukket opp et forslag om å utstyre hallen med et scene-tilbygg. Grunnen var at idrettshaller ofte ble benyttet til arrangementer der en scene ville være svært nyttig. Det gjaldt både idrettskonkurranser og også konserter og andre kulturarrangementer. Dermed dukket også ønsket om tribuneplasser opp. Vi var mange som ønsket at hallen skulle bli en «flerbrukshall», som kunne tjene bygda for mange formål. Og igjen dukket diskusjonene opp om hvilke ambisjonsnivå som skulle legges til grunn. Noen var klart for å tenke «flerbrukshall», andre ville helst tenke en ren hall uten tilleggsfunksjoner.

Scenetilbygg ble det likevel, etter en del krokveier. I brev 26.04.82 la Hallkomiteen fram tilbud fra Selmer om å prosjektere en scene for 18000 kr eks moms. 29.04. aksepterte kommunestyret tilbudet, også denne gangen etter en del debatt. Når kommunestyret kom på gli i retning scenebygg, var det blant annet fordi lag og organisasjoner hadde signalisert vilje til å bidra både finansielt og med dugnadsarbeid. Når det nå ble snakk om en «storstue» i kommunen,

med mye folk til stede, ble også kommunelege Harald Torske involvert. Han påpekte at det da måtte prosjekteres med et større antall toaletter enn vanlig for en ren idrettshall, noe som ble imøtekommet.

Høsten 1982 ønsket formannskapet på nytt å dempe ambisjonene for hallen gjennom å redusere den økonomiske rammen for prosjektet. 21.10. vedtar formannskapet: «*Formannskapet finner at kostnadsrammen for idrettshallprosjektet er helt urealistisk for Klæbu kommune. Saken returneres derfor Hallkomiteen og Driftskomiteen. Hallkomiteen bes vurdere hvordan de samlede kostnadene kan reduseres minst til 7 mill kr eks moms. Komiteen bes i denne forbindelse vurdere så vel reduksjon i kvalitet og muligheter for dugnadsinnsats.*»

Vi var mange som sto på vårt, og ville ikke gi oss. 11.11.1982 behandler kommunestyret forprosjekt. Hele Hallkomiteen og kommunekassereren var til stede under behandlingen. Administrasjonens representanter redegjorde blant annet for hvor tungt en skikkelig hall ville belaste kommunen økonomisk. Forprosjektet ble så oversendt Driftskomiteen for vurdering av driftskostnadene.

18.11.1982 diskuterte kommunestyret en mulig fjellhall i Lauvåsen som alternativ løsning. En slik løsning ble imidlertid ikke realitetsutredet.

20.11.1982 kom organisasjonene med tilbud om å bekoste bygging av scene.

I perioden november 1982 og fram til mars 1983 behandles hallsaken flere ganger, og striden mellom de to hovedalternativene lever. Det tilgjengelige kildema-

teriale er imidlertid ufullstendig. I et ikke datofestet møte i kommunestyret i februar 1983 har formannskapet innstilt på å droppe Selmer-prosjektet, og gå for «billighallprosjektet» som er tilbudt fra Totalprosjekt AS. Etter forslag fra representanten Bjørn Lukkedal ble det med 10 mot 7 stemmer vedtatt at også «Selmer-prosjektet» skulle sendes ut på anbud.

24.03.1983: Kommunestyret behandler de innkomne tilbud. Det ble et dramatisk møte. Formannskapet hadde foreslått å gå for billigste anbud, i tråd med rådmannens innstilling. Tore Trondvold foreslår å akseptere tilbudet fra Selmer, basert på Hallkomiteens forslag. Trondvold var leder i teknisk hovedutvalg, og begrunnet sitt forslag med at han ikke fant det forsvarlig å gå inn for en løsning han mente ikke holdt tilstrekkelig teknisk kvalitet for et bygg av denne typen. Ved votering blir Trondvolds forslag vedtatt med 9 mot 8 stemmer, og hele formannskapet er i mindretallet. Vedtaket er imidlertid ikke gyldig fordi det ikke ble kvalifisert flertall, og saken må opp på nytt.

10.05.1983: Ny behandling i kommunestyret. Ved andre gangs behandling er det tilstrekkelig med simpelt flertall. Fra møteboka: «*Idrettshall – Vurdering av anbud/totalentreprise. Ny behandling i henhold til kommunelovens paragraf 16. Medlem Hogne Hongset fremmet flertallsvedtaket i K-sak 47/83 i møte 24.03.83 som følger: «Klæbu kommunestyre forkaster tilbudet fra Totalprosjekt AS, datert 25.02.83 på bygging av idrettshall i kommunen. Selmerprosjektet legges til grunn for bygging av idrettshallen.»* Ordføreren fremmet så formannskapetets innstilling fra sak 96 i møte 17.03.83. Ved alternativ votering ble tidligere vedtak i sak 47/83 i møte 24.03.83 stadfestet med 9 mot 8 stemmer.

Finansieringsrammen på 10 millioner ble vedtatt i samme møte, og 1. juni startet kontraktsforhandlingene med Selmer for realisering av hallen. Sluttregningen skulle etter hvert vise seg å ende på 12 millioner, en av de største investeringene av Klæbu kommune til da.

Hallen ble så bygd slik den framstår i dag. Bryterommet er der, tribunen også. Scenen har vært mye brukt, men mangler en egen garderobe. Akkurat det klarte vi ikke å få med.

Høsten 1984 står hallen ferdig. 13. september nedsettes en egen komite for å planlegge markering og overtakelse av hallen. Den offisielle åpningen skjer 20. januar 1985, og hallen får sitt offisielle navn Klæbuhallen 31. januar. Da hadde hallen vært i bruk i over to måneder. For den uoffisielle åpningen av Klæbuhallen skjedde allerede 9. november 1984. Da foregikk Polar Cup i håndball, og kampen mellom regjerende OL-mester Jugoslavia og Frankrike ble lagt til hallen. Hva resultatet ble, husker jeg ikke. Neste større arrangement i hallen ble junior-NM i bryting, som ble arrangert 9.–10.02.1985.

Og hallen står der, like solid i dag som da den ble tatt i bruk for 35 år siden. Det ville ikke en stål/gipshall ha gjort.

Klæbus pikelag vant Norway-cup i 1985

Merethe Nilsen

*Laget besto av følgende trenere og spillere:
Steinar Barstad, Linda Gjelten,
Hilde Olsen, Else-Karin Indergård,
Kristin Afseth, Berit Aune, Vibeke
Sandvik, Karianne Audahl, Merethe
Nilsen, Monica Tømmervold, Tone
Haugbjørg, Mari-Anne Offerdahl,
Carina Solbakken, Beate Brøttensmo,
Malin Noem, Anja Tjeldflåt og
Bente Jensen.*

Lagets maskot: Kirsti Tømmervold

1985 var det første året hvor jenter ble likestilt og fikk det samme tilbudet som gutter i verdens største fotballturnering, Norway Cup. Fra Klæbu reiste både gutte- og pikelaget, som det het den gang, til Oslo for å delta i turneringen. Året før hadde jentene vunnet B-finalen, og målsetningen var nå å gå videre til A-sluttspillet.

Laget vant alle sine innledende kamper og ble dermed puljevinnere. Sluttspillet startet med 32. del-finale som endte med seier 3-0 over Skudenes, videre ble Heggedal slått 1-0, Kløfta 2-1 og Kolbotn 2-0. Semifinalen sent fredag kveld ble en spennende kamp mot Skedsmo, som endte med en knepen 1-0 seier etter ekstraomganger. Laget var klar for finale, denne gangen i A-sluttspillet. Det skulle vise seg å bli en ren trønderfinale mot erkerivalen Trondheims-Ørn, som jentene hadde spilt uavgjort mot tidligere i sesongen.

Finalene ble spilt på Bislett stadion, og de ble også vist på NRK. Guttelaget, som også hadde kommet langt i sin gruppe, stilte som ivrig heilagjeng sammen med foreldre og klæbygger som hadde tatt turen til Oslo for å få med seg finalen. Kampen var preget

av nerver, og mye sto på spill for begge lag. Trondheims-Ørn hadde tapt finalen året før og var innstilt på revansje dette året. Det ble en jevn kamp og etter ekstraomganger sto det fortsatt 0-0, og det hele måtte avgjøres med straffesparkkonkurranse som endte med 2-1 seier til Klæbu! At det bare ble scoret tre mål på ti straffespark, sier vel litt om spenningsnivået, men også glimrende keeperspill av Hilde Olsen i Klæbus mål. Både Karianne Audahl og Else-Karin Indergård scoret på sine straffespark.

Hjemkomsten til Klæbu, etter lange timer i buss fra hovedstaden, ble en uforglemmelig opplevelse. Et stort oppbud av klæbygger med norske flagg og korpsmusikk hadde møtt opp på Sørborgen skole for å feire jentene. Det var tale av ordføreren, blomsterverrekkelse og mange ville ha et glimt av den store pokalen som nå står i Klæbuhallen og minner om et uforglemmelig øyeblikk på Bislett stadion i 1985.

Laget som vant finalen i 1985 besto av 15 jenter som var gode venninner både på og utenfor banen. Dette og en god lagmoral var nok en viktig suksessfaktor for seieren i verdens største fotballturnering.

Ståggåvegen

Ivar Skei

Gammel veglei

Ingen kan med sikkerhet fastslå hvor gammel Ståggåvegen er. Men vi vet det var ei viktig ferdselsåre på midten av 1700-tallet. Vi vet den var benyttet av selbygger i forbindelse med transport av kvernstein. Steinene ble fraktet over Selbusjøen og videre over Ståggån til Trondheim. Ståggån utgjorde en viktig ferdselsåre mellom Selbu og Klæbu/Trondheim den tida det gikk båtrute på Selbusjøen. Og selvsagt gikk det meste av trafikken mellom Sjøbygda og Klæbu sentrum over Ståggån.

Men denne gamle ferdselsvegen var ifølge en uttalelse fra 1859 «en høyst besværlig Transportvei, da den foruten å have en slet Veibund er oppfylt av steile Bakker» ...

Gamle Ståggåveg var så bratt at biltrafikk var så å si utelukket. Likevel hadde vejen status som offentlig veg helt fram til 1962. På det tidspunktet var vejen så dårlig at ingen lenger ville ta ansvaret for trafikken der. Etter henstilling fra vegsjefen ble vejen nedlagt som offentlig veg, og ble overlatt til bruk for interesserte. Selvsagt var det mange interesserte, spesielt de som bodde i Sjøbygda. Men når vejen ikke lenger ble brøytet om vinteren, var den vanskelig å benytte.

Ny Ståggåveg

Tanken og ønsket om en ny veg over Ståggån var stadig framme som tema. Kommunen henvendte seg i 1977 til vegsjefen for om mulig å få bygging av ny veg inn på prioriteringslista hos Vegvesenet, uten å lykkes. Vegvesenet mente det var nødvendig å gå med tunnel gjennom fjellet, og da ville kostnaden bli stor. Man så det etter hvert som urealistisk å få vejen inn på Vegvesenets prioriteringsliste.

Tanken om å bygge ny veg i kommunal regi, fikk etter hvert fotfeste. Herredsskogmester Kjell Nygård ble våren 1983 forespurt om han kunne utarbeide planer for utbedring av vejen, ved å senke terrenget på toppen i stedet for å slå tunnel gjennom fjellet.

Høsten 1983 hadde Kjell Nygård i samarbeid med kommunens planlegger, Geir Magne Sund, utarbeidet et forslag til plan for bygging av vejen. Planen ble sendt ut på høring og videre bearbeidet utover våren 1984. I august ble avtale med Kjell Nygård om byggeledelse inngått, og firma K. Brende a/s fikk tilslag på alt arbeidet. Avtalen med firmaet forutsatte 2 års byggetid, slik at firmaet kunne benytte denne vegbygginga som vinterarbeid.

9. september 1986 ble vejen offisielt åpnet for alminnelig ferdsel. Mye folk var møtt fram for å over-

Bilde ved skiltinga av gamle Ståggåveg

være høytideligheten. For folk i Sjøbygda var dette en ekstra stor dag.

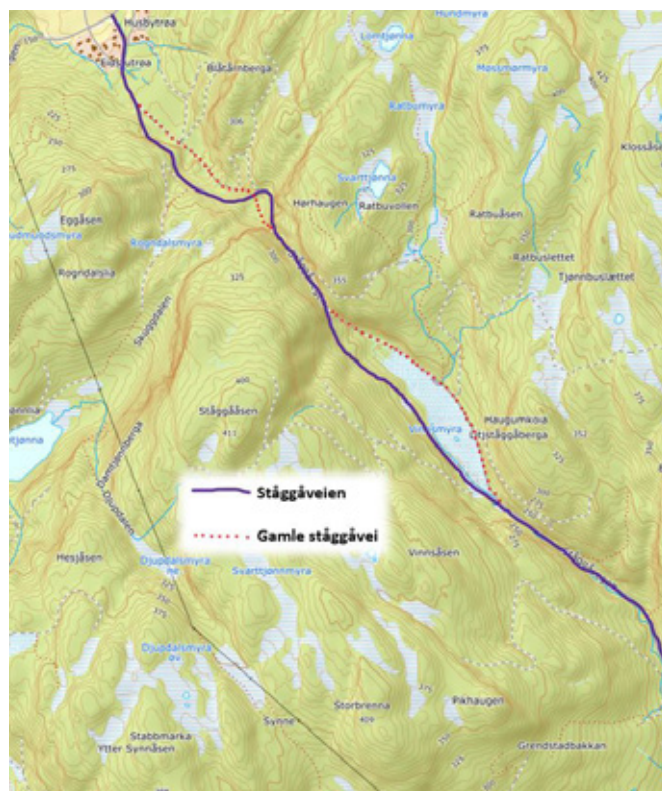
Vegen kostet ca 4.8 millioner kroner, omtrent halvparten av det tunnelløsningen var estimert til å koste.

I 1987 ble det så lagt asfalt på Staggåvegen.

Kilder:

Klæbu kommunes formannskapsprotokoller
Artikkel om Staggåvegen i Klæbu historielags årsskrift for 1986, skrevet av Per Ulseth.

Brøttemsåsen boligfelt var klart for bygging av de første boligene i 1984, samme året som bygginga av Staggåvegen begynte. Åpninga av Brøttemsåsen boligfelt gjorde at ny veg over Staggån ble enda viktigere å få realisert.

Kartutsnitt som viser veien med tilslutning til fylkesvegene

Gammelt avstandsmerke til Trondheim sentrum.

– Skal vi møtes i krysset klokka fem?

Marianne Schei Aagdal

Vi som var ungdommer i Klæbu på slutten av 80-tallet vokste opp uten data og sosiale medier. Likevel visste vi hvor vi skulle møte vennene, og hva som skjedde hvor og når. Fasttelefon var eneste telefonen vi hadde, og film så vi gjerne på VHS, på en moviebox leid på videosjappa ved Devle.

Ungdommer i små grupper gikk i retning Torvmarkvegen, mot husene på Haugamyra. Vi var en enhet, en del av en klasse.

I hvert vårt røde, gule, hvite, eller brune hus, noen rosa eller lyseblå, med små hager og blomster, og frukttrær som vokste i takt med årstidene og naturen i Klæbu, der bodde vi.

Boligfeltet hadde vært nybyggerstrøk da vi var små. Nå hadde hagene vokst seg til, og vi, barna, var ungdommer.

Latter. Høy, trillende. Noen uenigheter. Glede og forventninger om hva som skulle skje senere.

Vi skiltes i krysset ved hoppbakken, den store bakken der mange av barndomsvennene hoppet på ski om vinteren.

Krysset

Midt i mellom grusveiene og husene med blomsterhagene, fantes det små univers, ungdommenes rike. Der var det levende, tida gikk fort. Andre ganger sto tida stille, som om bildet sto i frys.

Hvert nabolag hadde egne møtepunkt, gjerne et veikryss: En grusvei med veiskilt som krysset en annen grusvei. Lyktestolper som lyste opp bakken og skapte skygger.

Der ventet vi, der møttes vi, der gikk vi forbi, og der snakket vi, til det hadde vært mørkt lenger enn vi kunne huske.

Ofte visste vi hvem som sto der, så vi kunne gå dit for å være sammen med dem. Noen hadde vi gjort avtale med på forhånd.

Hvis vi var seine eller noe kom i veien, var det lurt å ringe for å gi beskjed før hun eller han vi skulle møte, hadde gått hjemmefra. Hvis ikke, kunne vi ikke

nå dem. For telefonen var låst fast hjemme, i et eget uttak i veggen.

Grå fasttelefon

Telefonen vi ringte fra var som regel grå, med snurreledning og snurreskive, og den var fra Telenor. Noen annen type telefon hadde vi ikke hørt om ennå.

Ikke før det plutselig sto en radio-lignende dings i bilen en dag, med telefonrør koblet til, som viste seg å være en bærbar telefon, eller en mobiltelefon.

Men enn så lenge brukte vi den grå telefonen, inntil de fleste fikk telefon med taster, og noen trådløs. Ble samtalen lang, fikk vi høre det av de voksne.

En ting var at det var dyrt. Vi tok opp linja for andre samtaler. Det kunne være en viktig samtale til foreldrene våre.

Telenor kalte hvert minutt vi ringte, tellerskritt, og de kostet en fast sum. Billigst var det å ringe etter klokka 17, særlig hvis vi skulle nå folk i andre deler av landet. Det ble kalt fjernsamtaler.

Derfor ringte jeg som regel alltid besteforeldrene mine på Østlandet, eller farmor og pappa i Nordland på kvelden eller i helgene.

Det fantes også telefonkiosker. De var som regel røde, der vi kunne putte på mynter for å ringe. Det sto en slik telefonkiosk ved Sørborgen skole. Men den brukte vi ikke. Den var bare i bruk om det var noe viktig.

Moviebox og Pusurdagbok

Veiene i Klæbu var lange, og uten mange mennesker eller biler, en stund etter skoletid.

Butikkene, Devle, Holthe og blomsterbutikken

stengte på ettermiddagen. Det gjorde butikkene i byen også. Men det tenkte vi ikke så mye over. For vi var her, der det skjedde noe helt annet.

Videobua, den lille sjappa som lå ved siden av blomsterbutikken, like ved matbutikken Devle, hadde åpent om kveldene. Der leide vi videofiler og moviebox, og vi kjøpte gotteri. Som regel dro vi dit sammen med venner i helgene, og vi spleisa på å leie videofilm på VHS.

Vi hørte på «Ti i skuddet» på radioen, og tok opp låtene som var mest populære på kassett. Den hørte vi som regel på, igjen og igjen. Når vi var gått lei av låtene, tok vi opp nye, over de gamle. Ett kassettbånd kunne derfor være godt brukt.

Vi kunne også gi bort personlige opptakskassetter med musikk til gode venner, og vi kopierte andres kassetter.

Musikken vi hadde tatt opp hørte vi på en walkman eller på kassettpilleren på rommet. Og for å få det, måtte vi ønske oss det i gave til bursdag eller til jul, eller vi måtte spare av ukepengene. På Discman-en hørte vi på CD-er.

Jeg brukte mye tid på å være på rommet mitt for å gjøre lekser eller for å skrive brev, men også på å skrive i, eller lage noe til Pusurdagboka. Skoledagboka var den tidas sosiale medier. Der noterte vi hva som skulle skje, og det vi var opptatt av, og vi skrev i hverandres bøker.

Svean

Om sommeren badet vi i friluftsbassenget på Svean, eller vi dro til Øysand.

Kombicamp var i tida på 80-tallet. Her er vi på vår årlige campingferie i Sverige. På bildet: jeg og min søster Kristine.

Kløbu skolemusikkorps var en fritidsaktivitet for barn og ungdommer på slutten av 80-tallet i Kløbu. Mange var også med på håndball, fotball, bryting, kor, aerobic, slalåm, langrenn, hopp, eller de spilte i band. (Fra venstre: Jannice Wærdahl, Anders Rosmo, Tomas Skei, Anne Sofie Skjeremo og Marianne Schei Aagdal).

Vassfjellet skisenter var nytt og hipt, og dit dro vi for å kjøre slalåm med vennene om vinteren. Vi var også på turer i marka eller på fjellet med familiene våre, og vi dro på ferie med dem.

City Syd ble populært da det kom. Kjøpesenteret var Norges største i 1987. Vi dro dit som regel hvis vi hadde et ærend.

Hvis vi skulle på kino, dro vi til byen.

Ungdomsklubben i kjelleren på ungdomsskolen var åpen noen få ganger, før den ble stengt i en periode. Den åpnet igjen for kullene som kom etter oss.

Fest på samfunnshuset

Etter konfirmasjonsalderen fikk vi lov til å dra på fest på samfunnshuset, som var i gymsalen på Sørborgen skole.

Da hadde både gutter og jenter fått nye frisyre med permanent. Lokale band spilte til fest, og der var det ungdommer og voksne i alle aldre.

De fleste begynte på videregående skole etter ungdomsskolen.

Vi fikk nye venner, og interesser, og verden utvidet seg. Klæburuta gikk trofast til byen og skolen om morgenen.

Det var herlig å utvide horisonten med ny kunnskap. Det var også godt å gå av bussen i Klæbu igjen etter skoletid, og gå opp Torvmarkvegen, i frisk luft

Othea

Fra plast- til tøybærepose

KLÆBU: Butikken Otheas innehavere, Tone Hartun og Edith Holthe Olsen går nå i felten for å bekjempe bruk- og kastmentaliteten når det gjelder plasthandleposer. De har derfor satt i egenproduksjon tøybæreposer som kan brukes gang på gang, uten at handtakene revner og uten å betale for nye poser hver gang en er på handel, som mange siden kaster.

— Tenk på all den platen folk drar heim fra butikken. Egentlig helt meningsløst! Med en solid tøybærepose, sparer du penger, samtidig som du gjør en miljømessig innsats. Vi ikke bare selger ferdigsyddede bæreposer. Vi selger også mønstre og halvfabrikata, slik at den enkelte kan sy dem sammen sjøl, forteller de to miljøforkjemperne i Othea. De lanserer forøvrig en bæreposekonkurranse i forbindelse med kulturuka, som har som siktemål å få folk til å tenke på de miljømessige sider ved det enorme plastposeforbruket, og det bortkastede i stadig å kjøpe seg nye bæreposer, når en har holdbare alternativer.

Butikken Othea åpnet i mai 1987, og solgte hovedsakelig lokal produsert brukskunst, gaver og te. De to miljøbevisste innehaverne, Edith Holthe Olsen og Tone Hartun designet også, og sydde egne handlenett i tøy, se faksimilie fra Melhusbladet

Gå over til miljøvennlige bæreposer av tøy, i stedet for stadig å kjøpe plastposer og kaste dem etter endt handletur, sier Tone Hartun og Edith Holthe Olsen som driver butikken Othea i Klæbu.

Fra herredshus til rådhus

Ivar Skei

Klæbu fikk sitt første herredshus i år 1900. Dette herredshuset kom etterhvert til å bli kalt Gamle herredshus.

I 1958 ble Klæbus nye herredshus innviet, et herredshus stort nok til å kunne møte framtidens behov. Tenkte man.

Allerede midt på 1970-tallet vokste tanken om et nytt og større administrasjonsbygg fram. Kommunene fikk gradvis mange flere oppgaver som skulle løses, og det gjaldt i særdeleshet for en vekstkommune som Klæbu. Å føre opp et nytt administrasjonsbygg var imidlertid et stort økonomisk løft. Løsningen ble å dele det opp i to byggetrinn.

Første byggetrinn som inneholdt lokaler for administrasjon og tjenesteyting innenfor helse- og sosialsektoren, ble tatt i bruk i 1980. Dit flyttet også Klæbu trygdekontor, som til da hadde vært lokalisert i herredshuset.

Klæbu herredshus fra 1900.

Nytt herredshus, innviet i 1958, nå kirkestue.

I 1984 ble det satt ned en «plankomite for utarbeiding av forprosjekt for 2. byggetrinn av administrasjonsbygget». I 1987 forelå første forprosjekt-utkast, som ble bearbeidd videre ut gjennom året. Våren 1988 fikk imidlertid planleggingsarbeidet en liten stopp – eller en ny vinkling. Det ble vedtatt å undersøke nærmere om det kunne være mulig å realisere et «kommunalt administrasjonsbygg på Hallsetheimens område» (På dette tidspunktet var det klart at sentralinstitusjonene for psykisk utviklingshemmede skulle avvikes fra 1991). Et eget utvalg som skulle undersøke denne muligheten, ble satt ned. Utvalget meldte relativt raskt tilbake at bygningsmassen ved Hallsetheimen ikke ville egne seg som alternativ. Det ble satt trykk på arbeidet med den opprinnelige planen, og høsten 1988 ble det gitt klarsignal for bygging av nytt rådhus. En lang tenke- og planleggingsfase var over.

Kilde: Klæbu formannskaps protokoller.

Gamle herredshus i ny drakt, og nå som privatbolig.

Nytt rådhus innviet i 1990.

Gunnar Åsheim

– Ultralydundersøkelse i Klæbu

Harald Torske

Bruk og virkning:

Det var først i 1960-årene at ultralyd ble tatt i bruk i medisinsk billeddiagnostikk, og siden 1980-årene har det fått en sentral plass i medisinsk diagnostikk (hjerter, foster, ledd, blodårer, mage m.m.). Og apparatene som i begynnelsen var store og uhåndterbare, finnes nå i lommeutgaver som ikke er større enn en mobiltelefon. Bruk av ultralyd var i begynnelsen bare en undersøkelse som ble gjort på sykehus, men etter hvert har det blitt økende bruk i allmennpraksis. Og på det området hadde Klæbu en pioner i Norge – lege Gunnar Åsheim.

Gunnar Åsheim:

Gunnar Åsheim begynte som lege i Klæbu høsten 1984. Han hadde da mange års praksis som lege i Bø i Telemark. På flyttelasset fra Bø hadde han også med et ultralydapparat som han hadde kjøpt for egen regning, og brukt litt før han kom hit til Klæbu. Etter en stund kjøpte han et nytt og bedre apparat. Han var selvlært på ultralyd, og hadde tydeligvis en egen evne til å se og tolke slike bilder. Han var en av de første allmennpraktikerne i Norge som tok i bruk en slik undersøkelsesmetode. I begynnelsen brukte han det mest på gravide for å se fosteret og dets utvikling. Men etter hvert ble det også brukt til å undersøke andre organer. Vi andre leger «henviste» også pasienter til Gunnar for videre undersøkelse. Blant spesialister på sykehuset var det i starten stor skepsis til at en allmennlege skulle holde på med slik avansert undersøkelse, og Gunnar fikk nok en del negative kommentarer fra leger ved daværende RiT (Regionsykehuset i Trondheim).

Men utviklingen gikk sin gang, og som på andre områder innen medisinen ble en undersøkelsesmetode som i begynnelsen var forbehold spesialisthelse-

tjenesten, mer og mer vanlig i allmennpraksis. Og da ble Gunnars kunnskap verd satt og gjort nytte av. I 2001 var han med i en gruppe som utga rapporten: Diagnostikk med ultralyd i primærhelsetjenesten i regi av SINTEF. Og der var Gunnar sammen med de store gutter og jenter, som professorer og overleger fra ulike sykehus over hele landet.

Det ble etter hvert nødvendig å skolere allmennpraktikere i bruk av ultralyd. Der ble Gunnar en viktig brikke, og han var med og underviste i en rekke kurs i bruk av ultralyd, oftest sammen med spesialister fra sykehus.

Så vår takk til en norgespioner i bruk av ultralyd i allmennpraksis.

Etter at Gunnar sluttet i begynnelsen av 2000-tallet, er det ingen andre leger i Klæbu som har tatt opp arven og bruker ultralyd. Men det vil kanskje komme om noen år.

Hva er ultralyd?

Ultralyd er lydbølger med en frekvens som er høyere enn menneskets øre kan oppfatte. Ultralyd kan lages på flere måter. Et ultralydapparat brukt i medisinen består av en pulsgenerator som lager kortvarige elektriske spenninger som sendes til et lydhode hvor de omdannes til ultralydimpulser.

Alexander Kielland-ulykken i Nordsjøen i 1980

Terje Klokk

Jeg besøker Harry Løvø der han bor på Solhaugen ved Selbusjøen. Det er en vakker ettermiddag i juni med enga full av blomster, og fra verandaen ser vi langt oppover sjøen. Harry var en av de 89 som berget livet i den verste ulykken i Nordsjøen knyttet til oljeutvinning, mens 123 omkom i ulykken. En annen klæbygg, Lazlo Hajek, var blant de som omkom.

Alexander Kielland-plattformen var en ombygd borerigg som nå var en ren boligplattform. De bodde her mens de var ute på Nordsjøen, men jobbet andre steder, forteller Harry. Plattformen var flytende, men den var tauet til en boreplattform som sto på fast grunn (Edda-plattformen). Alexander-Kielland plattformen skulle inn til sjekk like etter den fatale ulykken 27. mars 1980.

Forsiden i Adresseavisen, to dager etter ulykken.

Harry beretter om de dramatiske minuttene fra kl 18:15 på ettermiddagen 27. mars. Været var dårlig og det var bølger på 7–8 meter. Ingen tok noe særlig notis av dette, for slike bølger var ikke ukjent her ute. – «Jeg satt sammen med en kompis i mannskapsmessa like ved kinosalen på Alexander Kielland-plattformen. Så hørte vi plutselig et smell som om sjøen smalt opp i dekket. Like etter kom det et kraftig brak. Jeg sa til guttene da vi gikk ut, at dette kunne da ikke være noen voldsom katastrofe. Men så gikk lyset og det ble mørkt. Det ble virkelig dramatisk, og ting skjedde så forferdelig fort. Da vi kom ut på dekket, hullet dette 45 grader, og vi kravlet oss oppover for ikke i bli med ned. Jeg hoppet ned til der livbåtene var festet, men så at en livbåt ble knust, og besluttet å ikke prøve å komme meg i livbåt. Jeg fant en redningsvest og hadde på meg den. Jeg fikk ikke panikk, men fokuserte på hvordan kan jeg klare dette. Plattformen hadde nå fått kraftig slagside og boligkomplekset var

snart under vann. Folk krabbet over alt og mange hoppet i sjøen. Jeg tenkte på hva bestefar hadde sagt en gang da vi var ute og fisket sammen, at etter 6 bølger kommer det ei stor ei. Jeg tenkte at jeg må vente til det ikke blir så høyt å hoppe. Plattformen sank nå raskt, men ennå var litt av dekket over vann. Jeg sto helt framme på kanten og så hele dramaet rundt meg med folk over alt som prøvde å berge

seg etter beste evne. Da kom det ei stor bølge og jeg hoppet. Jeg var da den siste som hoppet fra dekket der jeg var. Suget nedover var kraftig, og jeg ble dratt under vann. Tenkte at jeg må jo kjempe – jeg skal jo kjøre barna på påskeferie snart! Jeg har ingen anelse om hvor lenge jeg var under vann. Redningsvesten gjorde sitt til at jeg kom meg opp til overflata bare for å se at en av de store plattformfotene hadde retning rett mot meg. Jeg svømte det jeg greidde til siden og den enorme foten deiset ned 2 m fra meg. En livbåt kom imot meg, men jeg skjøv den unna. Jeg vet ikke hvorfor, men antagelig fordi jeg hadde sett en livbåt bli knust. Jeg var ennå klår i tankegangen og tenkte på ei kurv som jeg hadde fått et glimt av der de heiste folk opp fra sjøen på Eddaplattformen. Dette måtte være redningen. Så fikk jeg plutselig øye på kurva, og tenkte at dette kan være redningen. Jeg mobiliserte det jeg hadde av krefter og klarte å svømme mot den, nådde den, og ble heist opp på Edda-plattformen.

Først da gikk det opp for meg at jeg var berget. Da jeg kom om bord der, kom reaksjonen. Jeg ante ingenting om omfanget av ulykken, men la merke til at det ikke var så mange folk der. I ettertid har jeg skjønnt at jeg nok var en av de første som ble tatt opp fra sjøen».

Harry ble med det første helikopteret som først gikk til Ekofisk og senere til Stavanger. Her lå han mindre enn ett døgn på sykehus. Dagen etter var han hjemme i Klæbu. Allerede i lørdagsutgaven av Adresseavisen, to dager etter ulykken, er det et stort intervju med Harry over hele forsida.

Jeg spør Harry om han har hatt noen ettervirkninger etter ulykken. Det har han selvfølgelig, de første årene etter ulykken drømte han ofte om ulykken. Minnene kom sterkere når det var dårlig vær. Han bestemte seg imidlertid raskt for at han skulle ut på Nordsjøen igjen. Allerede på neste turnus, 4 uker etter ulykken, var han på plass.

På ettårsdagen etter ulykken besøker Adresseavisen Harry ute på Nordsjøen der han er på jobb. Harry sitter og slapper av i lugaren sin på Eldfisk Bravo. – «Det har vært vanskelig å fatte det som skjedde 27. mars i fjor. Det var dramatisk, uvirkelig og jeg skjønner ikke at jeg hadde slik kjempeflaks. Det så stygt ut, og det er ufattelig at noen i det hele tatt berget livet», sier Harry. Han sier videre at han synes det er merkelig at Alexander Kielland ennå ligger opp

ned, med de fire gjenværende pontongene stikkende opp av Gandsfjorden. Den direkte årsaken til at Alexander Kielland plattformen tippet rundt, var at det ene av de fem plattformbeina ble revet av i uværet. I ettertid ble det framsatt flere teorier om hvorfor dette skjedde. Det ble også en del uenighet om ansvarsforhold, noe som også var en medvirkende årsak til at snuingen av plattformen ble forsinket.

Harry jobbet senere 10 år i Nordsjøen på plattformer som formann på elektro. Han har vært i fullt arbeid hele tiden og jobber fremdeles deltid i eiendomsbransjen, selv om han har passert pensjonsgrensen.

Harry ble med det første helikopteret som kom med overlevende fra ulykken til Stavanger.

Copyright © Sandalsand

Minnesmerket «Brudt lenke» over ulykken og de omkomne ble laget av billedhuggeren Johannes Block Hellum. Det er utformet som en brutt kjetting i stort format. Det ble avduket på Smiodden i Kvernevik i Stavanger i mars 1986.

På sensommeren 2009 ble det oppdaget hva man mener må være skuddskader på monumentet.[40]

I april 2010 var det en minnemarkering ved minnesmerket på Smiodden, 30 år etter ulykken.

Og så til slutt: dette skjedde i Klæbu i 1980-åra

1980: Gjenvollhytta åpner

1980: Klæbu skole ble delt. Fra nå av het skolene Sørborgen skole og Klæbu ungdomsskole

1980: Klæbu fikk sin 2. barnehage. Klæbu kommunale barnehage startet som midlertidig barnehage i de gamle legekontorlokalene.

1981: Klæbu historielag ble stiftet.

1982: Klæbus 3. barnehage ser dagens lys i Folkets hus. Familiebarnehagevirksomheten ble samtidig lagt ned.

1982: Ordningen med kommunal kulturpris ble innført.

1982: Kommunevåpen for Klæbu ble vedtatt

1982: John W. Kahrs ble ordinert som sogneprest i Klæbu

1982: Klæbu kommune satte ned et EDB-utvalg til å vurdere datasystemer for kommunens administrasjon. Det er første gang dette tema nevnes.

1983: Vassfjellet skisenter ble åpnet. For mer informasjon: se årsskrift for 2012.

1984: Klæbu kommunale musikkskole startet sin virksomhet.

1984: Klæbu mannskor, Klæbu damekor og Øvre Nidelven Kammerskor arrangerte sangerstevne.

1985: NM på trekkspill ble arrangert i Klæbu, med Klæbu Spellmannslag som arrangør.

1985: Det gikk et større jordras i Nordset.

1985: Kløverstua ble offisielt innviet i anledning Klæbu Sanitetsforenings 75-årsjubileum.

1985: Klæbu bryteklubb arrangerte junior NM i bryting i nybygd Klæbuhall.

1985: Klæbu IL arrangerte B-NM i langrenn.

1986: Klæbu kirke fikk nytt orgel.

1986: En ny midlertidig barnehageavdeling ble opprettet ved ved Hallsetheimen.

1987: Knut Erlend Vik ble norgesmester i hopp, junior, stor bakke, både i 1987 og 1988.

1988. Rydland barnehage åpnet. De to midlertidige barnehagene i de gamle legekantorene og ved Hallsetheimen ble lagt ned.

1988: Klæbu kommune overtok ansvaret for sykehjemmet. Fram til nå var drift av sykehjem et fylkeskommunalt ansvar.

1988: Bjørn Wike fikk tildelt tomt til bensinstasjon og bilverksted i sentrum.

1989: Sommeridrettslekene for psykisk utviklingshemmede ble arrangert i Klæbu

Hyttfossens hemmelige havbunnshistorie

Rolv Magne Dahl

Se for deg et inferno i rødt, hvitt og grått. Dypt nede på havbunnen, langt til havs i storhavet spytter frådende skorsteiner røyk ut i det iskalde vannet, rødglødende lava freser og kjøles ned, samtidig som ny lava kommer til, havbunnen rister. Ny havbunn blir født. I dette ekstreme livsmiljøet trives det organismer som vi vet lite om, og det dannes mineraler som mange er interesserte i.

På nettet kan du se flotte videoer av hvordan denne prosessen foregår midt ute i Atlanterhavet (søk for eksempel på «Black Smokers» på nettstedet YouTube). Videoene er tatt opp med undervannsdroner, og for folk flest er det vanskelig, for ikke å snakke om livsfarlig, å oppleve denne fascinerende prosessen. Men restene etter hendelsene er tydelige andre steder, også på tørt land. Visste du at Hyttfossen er ett av de flotteste stedene, i alle fall i Norge, for å studere hvordan denne prosessen foregikk.

Plater i drift

Hva er det egentlig som skjer der ute på havbunnen? Som mange vet, består jordskorpa av mange store plater som beveger seg mot eller fra hverandre. Et godt eksempel er på det siste er Atlanterhavet, som stadig vekk blir litt større fordi havbunnen revner på midten og ny havbunn dannes. Farten er ikke stor, noen centimeter i året, men multiplisert med mange millioner år, blir det store avstander. Denne revnen går langs hele Atlanterhavet fra sør til nord, og kalles gjerne den midtoseaniske ryggen.

Når havbunnen revner, vil varme, smeltete steinmasser under høyt trykk bli presset opp igjennom disse revnene, omtrent som når du presser tannkrem ut av en tube. Etter hvert som den flytende lavaen møter det iskalde vannet, vil den størkne fort, og nærmest bli til «glass». Så kommer det nye pulser med magma, enten ved siden av eller gjennom de allerede etablerte

rørene, som sprekker opp og gir plass til en ny runde. Den størknede lavaen får en rundet overflate, og kalles gjerne «putelava».

Mange av leserne har sikkert vært på Island og opplevd å stå på den midtoseaniske ryggen med en fot i «Amerika» og en fot i «Europa». Her kan du også finne fantastiske eksempler på slik putelava, som altså er dannet på havbunnen (bilde). For en geolog er disse putene unge, nærmes sylferske; de er «bare» et par millioner år gamle.

Hyttfossen

På Hyttfossen er lavarørene nesten like godt bevart som på Island. Her ligger fjellet som rør som er stablet oppå hverandre, omtrent som tømmerstokker i en tømmerlund, Store puter har sprukket og gitt plass til nye puter, rør har transportert varm og rødglødende lava. Det er imidlertid en ganske viktig forskjell: Putelavaene i Hyttfossen er omtrent 470 millioner år gamle. De er dannet på en tid lenge før Atlanterhavet var påtenkt, og da verden så ganske annerledes ut.

Mye av landskapet som omgir oss i Trøndelag og store deler av Norge, er dannet på denne tiden. Mange andre steder finner vi også putelava som er omtrent like gammel. Både Tiller, Ilabekken, Vulusjøen i Malvik, Støren og andre steder kan vise til rester av slike putelava. Forskjellen er at de ofte ikke er til å kjenne igjen. Årsakene til det finner vi også langt tilbake i historien. Etter at den gamle havbunnen var dannet, begynte platene å bevege seg mot hverandre i stedet, og det gamle havet begynte å skrumpe inn. Havbunnen kom i skvis og ble foldet og stablet sammen i kilometerhøye dunger, som ble til store fjellkjeder. I denne prosessen fikk steinen mye juling, og mange av de opprinnelige strukturene ble knust av høyt trykk og temperatur. Det er dette som har skjedd ved mange andre putelavalokaliteter, der man

Putelava og lavarør ved Hyttfossen, ca. 470 millioner år gamle.

virkelig skal være ekspert for å kunne kjenne igjen de opprinnelige strukturene. Hyttfossen er mye besøkt når norske geologer skal vise fram viktige nøkkel-lokaliteter for å forstå hvordan Norge har blitt skapt. Siden formene på Hyttfossen er så godt bevarte og relativt enkle å forstå, betrakter geologer dem gjerne for å være nasjonalt viktige.

Kappløp

I dag brukes avansert teknologi for å undersøke havbunnen og den midtoseaniske ryggen. Det foregår et intenst internasjonalt kappløp om å undersøke dette marine landskapet, både fordi det spesielle biologiske mangfoldet ved ryggen er viktig, men også fordi det gjerne dannes interessante mineraler i prosessen med havbunnsspredning. De store malmene på Løkken og Røros er opprinnelig dannet som følge av prosessen med havbunnspredning, det samme er de små forekomstene som ble skjerpert i Klæbu, både i Skjōla, Vass-

fjellet og langs Selbusjøen. Norge har store havområder som blant annet omfatter en stor del av den midtatlantiske ryggen. Jan Mayen ligger, på samme måte som Island, midt på denne ryggen og sør og nord for vulkanøya undersøkes havbunnen for å finne mineraler og mikroliv.

Men for å virkelig studere hvordan dette systemet utvikler seg etter at det først har blitt avsatt, lønner det seg å undersøke områder der den samme prosessen har foregått tidligere. Og her er Hyttfossen i en særstilling.

Vanskelig tilgjengelig

Putelavaen er litt vanskelig tilgjengelig, fordi den ligger i Nidelvas tørrlagte løp under demningen på Hyttfossen. Det er et område der man skal ferdes med stor forsiktighet, hovedsakelig fordi slusene på demningen blir åpnet med visse mellomrom. Samtidig er demningen en av de viktigste årsakene til at stedet er tilgjengelig. Under normale forhold ville putelavaen

vært skjult på bunnen av elva, og de jevnlig åpningene av demningen sørger for at vegetasjonen skylles bort, slik at stedet ikke gror igjen. For å ta vare på den flotte lokaliteten som et naturminne, er det derfor viktig at den stadig skylles ren!

I forbindelse med kommunesammenslåingen jobbes det med en sti som skal gå langs hele Nidelva, fra Trongfossen og ned til byen. Kanskje kan historien om da rødglødende lava i iskaldt vann ble til havbunn, fortelles der, slik at Hyttfossens ukjente verdenskjendis når ut til flere?

Putelava på Island, omtrent 1 million år gammel.

Bjørklimarktangen – en del av Bygdemuseet på Teigen

Alf Steinar Tømmervold

På øversida av Fylkesveien og ovenfor Bygdemuseets parkeringsplass ligger eiendommen Bjørklimarka. Hovedbruket med bolig og låve eies og bebos i dag av Torill Grande Tanemsmo og Svein Tanemsmo. Mens Bjørklimarktangen vest for hovedbruket med Blomsterenga og gamle bygninger ovenfor enga, eies av Klæbu Historielag.

Bjørklimarktangen var et tilbud til Klæbu Bygdemuseum fra eierne Marit og Tor Grande i Bjørklimarka (foreldrene til Torill). Denne eiendommen ble derfor skilt ut fra Bjørklimarka og tinglyst på Bygdemuseet 16. januar i 1979.

Marit Grandes bestefar (Torills oldefar) Ole Olsen Bjørklimark født (1863–1955) var en markant skikkelse i Sjøbygda. Han viste tidlig kunstneriske anlegg, og han ble en dyktig snekker. Ole drev bl.a. som møbelsnekker ved siden av gårdsdriften, og han har laget brudestolene i Klæbu kirke.

Han fikk satt opp snekkerverkstedet, saga og smia som står på eiendommen som i dag eies av Bygdemuseet. Klæbu Historielag hadde for en del år siden aktiviteter knyttet til snekkerverkstedet og saga. Historielaget brukte verkstedet en del i undervisningssammenheng for 4.-klassingene i Klæbu.

Det romslige snekkerverkstedet står stort sett sånn som Ole Bjørklimark brukte verkstedet med bl.a. mye hjemmelaget verktøy, arbeidstegninger, mønster og redskaper.

Kjelleren har utstyr knyttet til klesvask, storkjøken, bakst og grue. Vedovnen er meget gammel og fra Bærum verk. En modell som er rundt 200 år gammel. Den vanddrevne saga ble pusset opp av Historielagets medlemmer og satt i prøvedrift. Det må bemerkes visse utfordringer med vanntilførselen til saga og demningen i bekken.

Vasshjulet på saga.

Bildet viser bygningene i Bjørklimarka: snekkerverkstedet nærmest, smia bak, og saga ligger rett bak den store selja.

Men de senere år har det dessverre blitt mindre med aktiviteter i disse gamle bygningene.

Eiendommen med bygningene er en unik gave, som bør verdsettes mer enn den blir i dag. Klæbu Historielag hadde sist sommer besøk av 5 representanter fra Byantikvaren i Trondheim. De ble vist rundt på Historielagets eiendommer og fattet meget stor interesse for hele Bygdemuseet. De ble også begeistret for bygningene i Bjørklimarka, og oppfordret oss til å prøve å klargjøre bygningene for fremvisning for publikum. Det er bl.a. svært få vandrevne gårdssager i Trøndelag.

Det er et sterkt ønske i Historielagets styre om å ta opp igjen aktivitet i bygningene i Bjørklimarka. Vi håper derfor noen fatter interesse for å legge ned litt innsats for snekkerverkstedet, saga eller smia. Styret lover at vi skal bidra med nødvendige ressurser i form av økonomi eller annen bistand.

Arne Eggan ved saga.

Ta gjerne kontakt med Historielagets styre hvis du har spørsmål eller noe å bidra med. Styret vil følge opp med tidspunkt for befarings/omvisning til våren.

Kilder med spennende info fra historien:

- Fra Årsskrift 2007:
Artikkel om Ole Olsen Bjørklimark av Marit Bjørklimark Grande
- Fra egen gruppe som jobbet frem kart med info om Husmannsplasser i Klæbu:
<http://www.klabuhistorielag.no/Husmannsplasser/StartHusmann/KartHusmann.htm>
Se eiendom nr. 183
- Om eiendommen Bjørklimarka i Klæbuboka II
Revidert utgave side 311/312.

Snekkerverkstedet.

Hyttfossen

Arbeiderne og miljøet rundt «Bruket» på Hyttfossen

Greta Skjenald

Ei fredelig grend

Hvem kan tro det i dag, når en kjører fra Moen, passerer Lettingvold og ser skiltet Hyttfossen, at dette var et stort industrisamfunn med opp imot 100 arbeidsplasser før og etter forrige århundreskifte?

I dag er Hyttfossen ei fredelig lita grend, kanskje mest kjent for krysset der veien går over til Ler, veien vi ofte benytter når vi skal sørover i landet. Skotthyllplassen i Sandgruva er kanskje enda i bruk der det på sekstitallet var full aktivitet. Karene kasta skotthylla, bannet, spytta skråtobakk, bomma og traff. Helt sikkert ikke den riktige plassen å oppholde seg for unger sånn rent pedagogisk, det var noen skikkelige gloser som fløy gjennom luften! Vet heller ikke hvor trygt det var når hyllene tok feil retning og spratt rundt føttene på tilskuerne.

Hvis du går fra Svean etter den gamle anleggsveien, brua over Kulpan som de unge sier, og videre opp til fossen, ser du noen spor etter den virksomheten som en gang foregikk der. En tur som anbefales på det sterkeste i vakker natur.

Beboerne på stedet er ikke helt fornøyde med den nye måten navnet skrives på. De mener at det heter **Hyttfossen**, men ifølge Kartverket er den riktige benevnelsen i dag Hyttfossen, og brukes derfor her.

«Bruket» på Hyttfossen

Nidelva har spilt en stor rolle for historien rundt Hyttfossen. I 1874 flyttet firmaet A. Huitfeldt & Co. sagbruket sitt fra Vika ved Selbusjøen dit, og det skulle etter hvert bli en stor arbeidsplass. Sagbruket var moderne etter datidens forhold, og ble etter hvert utvidet til høvleri og stavskjæreri. Mye av tømmeret kom fra Tydal og Selbu og ble fraktet over Selbusjøen, og deretter fløtet nedover elva til Hyttfossen.

Sagbruket var i drift over to perioder, først fra 1874 til 1913. Andre periode var fra 1922 til 1936, da bare som sagbruk og ikke høvleri. I perioden med driftsstans ble tømmeret fløtet direkte til Trondheim.

I første driftsperiode ble det kjørt med to skift og arbeidsstokken besto av 80–100 mann. Ved andre periode også to skift, men stort sett ett skift og 30 mann. Sagbruket ble først drevet av et stort vannhjul, men etter hvert ble en vannturbin tatt i bruk. Materialet ble fram til 1924 fraktet til Trondheim med hest, og det kunne være opp til 100 hestetransporter hver dag. Dette fikk betegnelsen høttkjøring. (Se egen artikkel i årsskriftet for 1984).

Mye av trelasten ble eksportert til utlandet, spesielt til England. Stavene ble brukt som sildekasser, og ble montert ved sagbruket firmaet hadde i Ila.

Om vinteren, når elva frøs til, stoppet sagbruket opp, og bare en del av arbeidsstokken hadde vedlikeholdsarbeid i den perioden. Ellers arbeidet flere av de fastboende i skogen med tømmerdrift på vinteren, mens flesteparten av de utenbysboende reiste hjem.

Det var bedre betaling for sagbruksarbeid enn for gårdsarbeid, så det var kamp om plassene blant ungdommene på husmannsplassene om å få arbeide på sagbruket i stedet for på gårdene. Arbeidsplassen var forskånet for store ulykker. For ledelsen var det viktig med et driftssikkert maskineri, og arbeiderne måtte være særs årvåkne blant sagblad og remmer.

Etter at ny vei kom fra Heimdal til Brøttem via Hyttfossen, ble det stor trafikk av plankekjørere og folk som fraktet tømmer og andre varer fra Selbu og Tydal. Lorents Østlyng startet landhandleri på Hyttfossen i 1884 og i 1900 drev også Bersvend Sivertsen landhandel der. Hans Storø overtok etter Østlyng og forretningen ble etter hvert omgjort til samvirkelag. Rundt 1960 ble et nytt forretningsbygg satt opp på motsatt side av veien som rommet Klæbu Samvirkelag. Andre etasje inneholdt bolig for bestyrer. Det ble også anlagt et fryseri i tilknytning til bygget der

Plankestabler ved Hyttfossen Sagbruk ca 1900. Foto: Erik Olsen

innbyggerne kunne leie seg fryseboks. Samvirkelaget på Hyttfossen ble nedlagt i 1987.

«Bruket» ble nedlagt i 1936, og resten av bygningene brant ned på 40-tallet.

Hvem jobbet på «Bruket» og hvor kom de fra?

Arbeiderne kom fra vidt omkring, noen kom fra nedlagte sagbruk som Reitanbruket i Orkdal og Varghiet Bruk i Stjørna. Ellers kom de fra forskjellige plasser som Horg, Flå, Hemne, Sunndalen, Gudbrandsdalen, Stjørna og Selbu. Navn som Bjørklitrø, Vuttudal, Melandsør, Grendstadbakk, Raaen, Harrang, Skjenald og Gjøl gali var nye navn i Klæbu og forteller om utflytting fra andre bygder. Brakkene hvor arbeiderne bodde, fortalte litt om hvor de kom ifra, som «Orkdalsbrakka» og «Stjørnværingbrakka».

Mange stiftet familie og skaffet seg en egen heim etter hvert. De fikk utskilt tomter fra blant annet Moen og Svebakken, der de satte opp et enkelt hus og gjerne et uthus med plass for en gris og noen høner. De hadde en form for naturalhushold ved siden av pengehusholdet. Poteter og grønnsaker ble også høstet på jordlappene de dyrket opp. Husene til ar-

beiderne ble etter hvert utvidet som nye generasjoner kom til. Småhusbebyggelsen langs veien på Hyttmyra var særegent og ny for bygda Klæbu.

Organisasjonslivet på Hyttfossen

Siden innbyggerne på Hyttfossen i liten grad var født i Klæbu, hadde de en annen bakgrunn og de opptrådte ofte samla og mere sjølbevisste.

Fagforeningsmerker for innbetalt kontingent 1936 – Norsk Skog og Landarbeiderforbund. Foto eies av Greta Skjenald.

Arbeiderfamiliebolig på Hyttfossen. Huset stod tidligere i Løfta, men ble flyttet til Hyttmyra. Foto eies av Anders Skjenald.

De bestemte blant annet at det ble anlagt en privat skole på Hyttfossen for de minste ungene. De bodde tett på hverandre og hadde arbeidsfellesskap og interesser i motsetning til andre i bygda som hadde forskjellige arbeidsgivere.

Det ble i 1935 startet fagforening av sagbruksarbeiderne, en avdeling av Norsk Skog- og Landarbeiderforbund.

Arbeiderne ved Hyttfossen var tidlig med i frivillige organisasjoner.

Hyttfossen Samtalelag ble stiftet i 1898. Her ble det lest høyt fra aviser og brev. Det ble holdt foredrag om politiske spørsmål og religion. Samtalelaget ble nedlagt i mars 1903, samme år ble Klæbu Arbeiderlag dannet. Beslutningen ble tatt i Josalen som Jo Hytt-sagen hadde bygd noen år tidligere. Historielaget har reist en stein der Josalen lå.

Før Klæbu Arbeiderparti kom i gang, hadde arbeiderne og funksjonærene dannet syke- og hjelpekasse, Hyttfossen Arbeiderforening for medlemmene og deres familier. Dette var en forsikringsordning for å hjelpe medlemmene økonomisk ved behov.

På et møte i Klæbu Arbeiderparti i 1916 ble det tatt opp spørsmål om bygging av Folkets Hus. Dette ble etter hvert gjennomført og bygget sto ferdig i 1928. (Se artikkel i årsskriftet for 2018).

Klæbu Socialistiske Ungdomslag ble dannet i 1918, også med røtter på Hyttfossen.

Sjøen og Hyttfossen Kvinneforening ble stiftet i 1918 med formål å samle inn penger til forskjellige sosiale formål i bygda. Det var et viktig arbeid som ble utført av flittige damer.

Hyttfossen Skytterlag ble stiftet i 1882, og Jo Hytt-sagen var den første formannen.

«Søbygdens Ungdomsforening,» startet i 1891, var også preget av folk fra Hyttfossen.

Av møteprotokoller fra diverse lag og foreninger kan en se at innbyggerne på Hyttfossen var bemerkelsesverdig godt samtidsorienterte og politisk bevisste.

Kilder

Klæbuboka Bind I

Arbeidernes Opplysningsfond, 1995, Klæbu – ei bygd i forvandling 1874 – 1944

Kristian Engan, Kort historisk oversikt over Hyttfossen Sagbruk og Høvleri. Årsskrift Klæbu Historielag 1982

Ingar Kaldal, Saga, skogen og fagforeninga, Årsskrift Klæbu Historielag 1986

Myr og myrer i Klæbu

Kjell Ivar Flatberg

Alle har vi et forhold til myr, kanskje ikke alltid like positivt. Den er noen ganger blytung å trække i, og skikkelig gjennombløt myr (gjøssmyr) kan det være direkte skummelt å gå ut på. Men det er også mye flott tur- og naturopplevelse knyttet til myra, med gule moltemyrer som et høydepunkt for mange av oss. Dessuten har myrene et variert plante- og dyreliv med mange vakre og spesielle arter, f.eks. orkideer.

Men hva er egentlig myr i en faglig og mer vitenskapelig forstand. Kort fortalt. **Myr** er områder i landskapet der jordsmonnet er dannet av torv av varierende tykkelse, og som på overflata har et plantedekke som tåler å vokse fuktig. Og videre: **Torv** er en jordart som består av ufullstendig nedbrudte plantedeler, og der vekten av organisk materiale utgjør mer enn 30 %. En forutsetning for torv- og myrdannelse er at en har et grunnvannspeil som jevnt over ligger i eller nær myroverflata gjennom mesteparten av året. En får da et vannmetta nærmiljø som er fattig på oksygen og som igjen gjør at nedbrytningen av døde planterester går svært sent, slik at en gradvis får lagret mer og mer torv, og myra vokser gradvis i høyden (se også omtale av torvmoser senere). Men dette går styggseint. I snitt dannes det på intakte myrer i Norge noe i under-

kant av 1 mm med ny torv hvert år. Det innebærer at det tar mer enn 1000 år for å danne en meter med myrortov. Har vi målt og funnet at myra har en største torvdybde på ca. 6 meter, ja, så startet myrdannelsen der for minst 6000 år siden.

Myrtyper

En har to hovedtyper av myr, **nedbørsmyr** og **jordvannsmyr**.

Nedbørsmyrene (regnvassmyr, ombrogen myr) får all sin næring fra nedbøren som faller på stedet. Grunnvannet på myra blir derfor fattig på næringsstoffer og nokså surt (lav pH). Det er derfor bare svært nøysomme planter som kan vokse her. Nedbørsmyrene kalles for **høgmyrer** når de har noe hvelvet utseende. Fuglmyra er eksempel på ei slik myr i Klæbu. **Jordvannsmyrene** (minerogen myr) får i tillegg til nedbørsvann også tilsig av vann (jordvann) som kommer fra fastmarka rundt myra. Slike myrer får derfor høyere innhold av mineralnæringsstoffer enn på nedbørsmyr, og blir mindre sure (høyere pH). Dette gjør at mer kravfulle planter kan vokse og trives her. De fleste myrene i Klæbu er jordvannsmyrer, men de finnes ofte også i blanding med nedbørsmyr.

Fuglmyra: En av de få gjenværende og intakte høgmyrene i Klæbu. Sett mot nord. September 2016.

Foto: Anders Lyngstad.

Myr langs Kløftbekken, Brungmarka. Flatmyr til høyre for bekken, og helningsmyr til venstre. Foto. Eivind Unsmo.

Myrlandskap ved Kløftvatnet, Brungmarka dominert av helningsmyrer, mange er bakkemyrer. Foto. Eivind Unsmo.

Etter sin ytre form kan jordvannsmyrene igjen grovt deles inn i flatmyrer og helningsmyrer. Flatmyrene har tilnærmet horisontal myrflate og grunnvannspeil. De finner en oftest i flatt terreng med nokså stillestående grunnvann, og omkranser ofte innsjøer og små, grunne myrtjern (noen ganger kalt for lonker eller loker; jfr. Lokan i Brungmarka, som er omtalt av Eivind Unsmo i «Den rutete Klæbuboka»).

Helningmyrene forekommer i mer eller mindre skrånende terreng, der grunnvannet hele tiden er i god bevegelse på myra. Myrer som heller mer enn 3 % og er dominert av gras, starr og mange urter, blir kalt for bakkemyrer.

Jordvannsmyrene kan videre grovt deles inn i kalkfattig myr (fattigmyr) og kalkrik myr (rikmyr), og som avspeiler tilgangen på mineralnæringsstoffer (særlig kalsium) og surheten (pH) i grunnvannet. Mineralfattig og surt grunnvann på kalkfattig myr, og mineralrikt og mer basisk (høyere pH) på kalkrik myr.

Myrdannelse

De fleste flatmyrene og nedbørsmyrene er dannet gjennom forsumpning og gjenvoksing av små tjøenner i forsenkninger og dalsøkk. Myr- og torvdannelsen har startet i vannkanten, og har etter som 1000-årene sneglet seg avgårde, gradvis spist seg utover i tjønna og har til slutt ofte slukt den helt. Men vi har mange myrer i Klæbu som fremdeles har små myrtjern inne på myra. Mange slike gjenvoksningsmyrer har med tiden vokst så mye i høyden at de har mistet kontakten med tilsig av jordvann fra fastmarka rundt myra, og har da vokst videre i høyden bare gjennom tilførsel av regnvann som næring. En har fått nedbørsmyr som ligger

Gjenvoksningsmyr på Nordmarka. Myrtjern omkranset av flat jordvannsmyr. Hvordan ser det ut om 1000 år? Juli 2012. Foto: K.I. Flatberg.

over den opprinnelige jordvannsmyra, ofte utforma som høgmyrer. Dette har tatt tusener av år. Helningsmyrer i skrånende terreng dannes direkte over fastmarka gjennom forsumpning (forsumpningsmyr). Dette forutsetter fuktig klima, og det har en rikelig av i de høyreliggende delene av Klæbu.

Myrer i Klæbu

Det er mye myr i Klæbu. Nedbørsmyrene har en vegetasjon av nøysomme arter som klarer seg med lite næring. Dette er ofte åpen, treløs myr. Men en kan også finne spredd furu, ofte som små, «bonsai-liknende» dvergtrær, men som likevel kan være skikkelig gamle. På forhøyningene (tuene) på disse myrene er lyngarter vanlig, særlig røsslyng, krekling og dvergbjørk. I de underliggende, mer fuktige mattene er småbjønnskjegg og torvmyrull de vanligste artene, men den vakre gulblomstrede og velluktende romeplanten forekommer også mange steder. Ulike arter av torvmoser (*Sphagnum*) dominerer i bunnen. Slike myrer har ofte et brunlig preg. Noen ganger finner en også furuskog i kanten av slike myrer.

Nedbørsmyrer i form av høgmyr forekommer i all hovedsak i flatbygda i høydenivået 140-180 meter. Men de fleste av disse myrene er nå ødelagt, gjennom boligbygging (jfr. Finnmyra og Stormyra), og grøfting og drenering til ulike formål (oppdyrking, skogreising, veibygging, industriformål mm.), eller uten annet formål enn å tørrelegge myrene. Går vi tilbake til begynnelsen av 1900-tallet og nesten helt opp til vår tid, skulle myr grøftes og dreneres nesten uansett, og det ble gjort gjennom store offentlige tilskuddsordninger. De fleste av de gjenværende høgmyrene i Klæbu i dag

Tovmyra: Gammel, renovert myrgrøft uten skogplanting. September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

har gamle grøfter, og der det i stor grad ikke ble gjennomført skogplanting. Myra har bare blitt ødelagt.

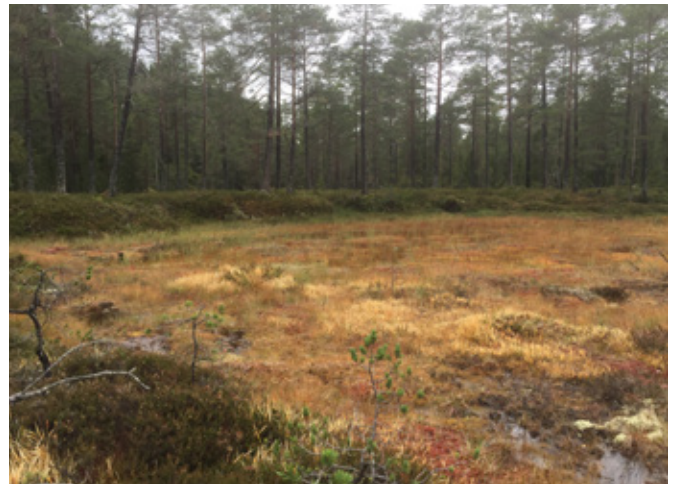
I tillegg til de to nevnte myrene, er Lysklettmyra, Tullusmyra, Svemyra, Oddmyra ved Motun, Løksmyran, Uglmyra ved Bostad, Tanemsmyra, Vinnsmyra ved Ståggån, Furuhaugmyra ved Lysklett og Tovmyra ved Fremovegen også eksempler på slike høgmyrer i Klæbu som nå er helt eller delvis ødelagt.

På flere høgmyrer i bygda har nok uttak av torv og produksjon av torvstrø til ulike jordbruksformål også vært vanlig (torvtekt; se Flatberg 2013 for mer informasjon). Rester etter slik torvgraver kan en finne på Tovmyra på Ø-sida av Fremovegen. Disse er nå i rask gjenvoksning med ny myr.

Jordvannsmyrer finner en gjennom det meste av bygda, men først og fremst når vi går noe opp i utmarka. Disse myrene har et sterkere innslag av gras og

Tovmyra: Nedbørsmyr med spredd furu, og en veksling mellom lyngkledd tuer med noe reinlav, og underliggende matter dominert av torvmyrull og småbjønnskjegg. September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

Tovmyra: Gammelt torvtak under gjenvoksning og dannelse av ny myr med torvmoser i bunnen. September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

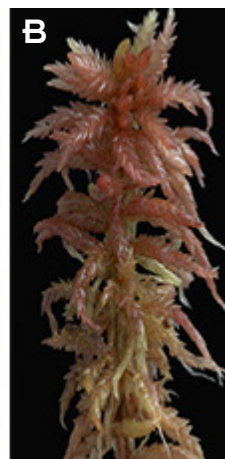
starr enn på nedbørsmyrene, og de er derfor grønnere av farge. På de kalkfattige jordvannsmyrene dominerer torvmosene fremdeles i bunnen, men de tåler stort sett ikke å vokse på de kalkrike myrene. Der erstattes de av andre, mer næringskrevende moser, såkalte «brunmoser». På Brungmarka er det mest kalkfattig myr (fattigmyr), mens kalkrik myr (rikmyr) er svært vanlig både i Vassfjellmarka, på Nordmarka og i Stabbmarka. Mange sjeldne orkideer er funnet på disse kalkrike myrene (se Flatberg og Unsmo 2015). Innenfor Langåskjølen naturreservat er det også mye kalkrik myr, og her vokser mange sjeldne myrplanter som brunskjene og lappmariland. De har bare noen få kjente voksesteder ellers i Klæbu. Her vokser også den svært sjeldne og truede småmyrull, som ble utpekt til spesiell ansvarsart for Klæbu kommune av Miljødepartementet i 2007 (se Klæbu Historielags kalender 2019).

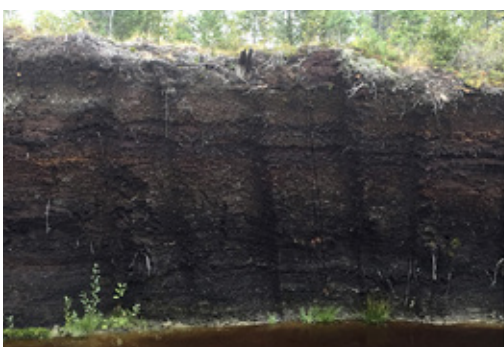
Fuglmyra: høgmyr med furuskog mot kanten. August 2012. Foto: K.I. Flatberg.

Bunnsjikt med rosetorvmose (rød) og klubbetorvmose (brun) til venstre, og «brunmosene» brunmakkose og myrstjerne-mose, med utsperra, grønne blad, til høyre. September 2019. Foto: K.I. Flatberg

Abelstorvmose på «type-lokaliteten» på Oddmyra.
A: Tettstilte skudd (hoder) sett ovenfra, sammen med stortranebær.
B: Skudd sett fra siden.
August 2017.
Foto: K.I. Flatberg.

Tullusmyra: «Tørvvegg». Rester av fururøtter (A) og stamme av furu og bjørk (B). September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

Vern og bevaring av myr

I mange år har det vært sterkt fokus på myrvern i Norge, for å sikre et allsidig mangfold av ulike myrtyper og myrarter, og mange myrreservater har blitt opprettet over hele landet. Langåskjølen naturreservat på Nordmarka, som ble opprettet i 1990, er et slikt vernet myrområde i Klæbu, der det også inngår mye særegen barskog. De siste årene har det dessuten blitt satt sterkt fokus på bevaring av myr i forhold til den globale klimadebatten. Intakt myr med sine store torvavsetninger er svært viktige lagrere av karbon. Og omtrent 30 % av landjordas karbon er faktisk lagret i myr og torvjord.

Alle inngrep på myr som medfører senkning av grunnvannspeilet gjennom grøfting og drenering, er en sterk trussel mot torvas evne til å lagre karbon. Den underliggende torva oksideres og brytes ned til CO₂ (karbondioksyd) i løpet av få år, og slippes ut i atmosfæren som skadelig klimagass som skaper drivhuseffekt.

Holdningen til bevaring av myr har sannelig endret seg på kort tid! Det ble i 2019 fremmet et forslag i Stortinget om forbud mot nydyrking av myr, men uten at forslaget fikk politisk flertall. Men med den sterke fokus myra nå har i den faglige og politiske klimadebatten, ville en nok i dag knapt ha fått tillatelse til ødeleggelse av Finnmyra og Stormyra til boligformål. Det er bare Fuglmyra og Gaddmyra (øst for vegen inn til Vassfjellet skisenter) av litt større høgmyrer igjen i dag, og som er tilnærmet upåvirket gjennom menneskelige inngrep. Spesielt interessant er Fuglmyra, som er en av de få intakte, såkalte eksentriske høgmyrene i sørfylket (se Lyngstad, Fandrem og Øien 2017). Så, litt populært oppsummert: Det tar mange tusen år å danne ei myr, men en dag å ødelegge den. Fremdeles pågår det myrgrøfting i Klæbu, og det er trist å se de nye grøftene som ødelegger myr.

Torvmosene

I Klæbu har jeg funnet hele 42 ulike arter av torvmoser (se Flatberg 2013: Norges torvmoser). Dette er en stor andel av de 60 artene som er funnet i Europa. En av disse, abelstorvmose (*Sphagnum divinum* Flatberg & Hassel) (se foto) ble publisert som en ny art for vitenskapen i 2018 med såkalt «typemateriale» samlet på Oddmyra, og som er oppbevart i brannsikkert hvelv i Herbariet ved Vitenskapsmuseet, NTNU. Det er all grunn til å være stolt. Her er Klæbu satt på det internasjonale kartet, riktignok mosekartet, men likevel!

Torvmosene har forbløffende egenskaper: For det

første får de all den næring de trenger for å vokse fra regnvannet som faller på stedet. Moseskuddene tar raskt opp de viktigste næringsstoffene fra regndråpene. Dette skjer i «bytte» med sure vannioner som slippes ut i myrvannet omkring. Dette blir derfor mye surere enn hva det ellers ville ha vært, og er også mye surere enn regnvannet. Det er en sukkeraktig forbindelse i mosebladenes cellevegger, kalt for sphagnan, som står for denne unike bytteprosessen. Torvmosene er også i stand til å lagre store mengder vann, opptil 20–30 ganger sin egen tørrvekt. Myra fungerer derfor også som en stor vannsvamp.

Sphagnan har også sterkt konserverende og garvende egenskaper og hindrer rask nedbrytning av plante- og dyremateriale. Dette sammen med det sure og oksygenfattige myrvannet, gjør at nedbrytningen av både torvmosene og de andre plantene som vokser på myra går svært sent. Og det er også grunnen til at en finner rester av planter, frø og pollenkorn som i stor grad lar seg identifisere helt ned til bunnen av myra. Funn av stubber, røtter og trestammer (særlig furu) i myrtorva er også et resultat av dette (se artikkelen til Terje Thun). På høgmyrer finner en ofte stubber, trerøtter og trestammer i to adskilte lag nedover i myra. Dette er rester av trær som vokste der i de to varmeperiodene en hadde etter at den siste istiden tok slutt, kalt boreal og subboreal tid, henholdsvis ca. 7400–6200 og 3000–500 f.Kr. Under disse to periodene var myrene tørre og ofte trekledd, mens trærne i stor grad ble borte i fuktigere og kaldere perioder i etteristiden, inklusive nåtiden. I flere av høgmyrene i Klæbu er det også funnet rester av stubber, trerøtter og stammestokker av furu nede i myra, bl.a. på Finnmyra, Haugamyra og Tanemsmyra under torvfjerningen der.

Oddmyra. Delvis grøftet høgmyr. Abelstorvmose vokser flere steder i kanten av myra. September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

Skaugras (skjefte) med stive stengler, som har karakteristisk kvite ringer av bladtenner. Det skiller den lett fra den snarlige elvesnelle, som er vanlig langs tjønn- og bekkekanter. Foto: K.I. Flatberg.

Den sørlige delen av Tullusmyra, er bearbeidet til industriformål, og det meste av torva på myra er her fjernet. Her kan en mot den opprinnelige myra se en «torvvegg» på bortimot 4 meter. På en torvdybde på ca. 2.5–3 m fra myroverflata finner vi tydelige rester etter røtter, trestammer og stubber som stikker ut fra torvveggen, det meste er tydeligvis furu, men også noen småstykker av bjørkestammer med bevart never finnes. Dette indikerer at Tullusmyra var skogkledd med furu og innslag av bjørk i subboreal tid.

Hvor gamle er – eller var– høgmyrene i Klæbu? På Fuglmyra er den største torvdybden målt til ca. 5 meter. Regner vi med en årlig torvtilvekst på mellom 0,5 og 1 mm, så startet myrdannelsen der et sted mellom 7500 og 5000 år siden, dvs. i boreal tidsalder. Om det finnes – eller fantes- et stubbelag i noen av Klæbu-høgmyrene som går tilbake til denne tiden, vet en vel ikke.

Myrnavn i Klæbu

Svært mange av myrene i Klæbu har lokale navn, der mange er navngitt på topografiske kart over bygda, men neppe alle. Det er ikke alltid like lett å vite om eller tolke hva navnene sikter til og deres opprinnelse. Dette er nok også kunnskap som til dels også har gått i glemmeboka gjennom eldre generasjoners bortgang. Det vil være et eget og interessant tema å gå mer inngående inn på alle myrnavnene i Klæbu. Her vil jeg nøye meg med å kommentere noen svært få av myrnavnene, og som er interessante i forhold til tidligere bruk av dem. Men en kan jo undre på opprinnelsen til myrnavn som Hundmyra, Skjærmyra, Raummyra, Grismyra, Badstumyra, Gulltjønnyra, Gråsteinsmyra, Fuglmyra, Finnmyra, og mange flere. Det er nok klæbygger som har noe å fortelle om dette.

Postmyra: Jeg har funnet tre myrer på kartet med dette navnet, henholdsvis ved veien til Vassfjellet

Storslættet, Vassfjellmarka. Gammel slåttemyr (delvis synlig i bakgrunnen). Foto: E. Unsmo.

skisenter (nær Fuglmyra), sør for Stabdtjønnna i Stabmarka (for nærmere omtale og bilder, se Unsmo: Den rutete Klæbuboka s. 95), og øst for Nidelva sør for Gjellifitja. Post er det midtnorske navnet på den aromatiske busken pors, og på alle disse stedene vokser denne busken også i dag, men myra ved Nidelva er ikke mye å skryte av, ødelagt som den er. Ekstrakt fra blad, blomster og frukter av pors har helt fra middelalderen av vært svært viktig som tilsetning for å gi heimbygget øl en aromatisk, men også nokså bitter smak. Det ble sagt at porsøl kunne gi kraftige «tømmermenn» dagen derpå, men kanskje det her også var mest snakk om konsummengden. Dette var før humleekstrakt kom inn som smakstilsetter av ølet. I dag er det jo blitt mote igjen å produsere porsøl. Porsbusken er også funnet noen andre steder i Klæbu, og disse stedene var nok også godt kjent blant folk. Å ha tilgang til pors var viktig.

Skjeftesmyra (på Nordmarka): Dette navnet går nok på snellearten skjefte eller skavgras som er det offisielle norske navnet. Stengelen på denne ugreina snellearten er svært hard og ru å ta på og inneholder mye silisium. Tidligere ble derfor sammensurra bunter av skjefte brukt både som sandpapir og for å skure trebutter og trekjorvler rene med, særlig på setra. Myrforekomster med skavgras var derfor godt kjent, slik sikkert også i Klæbu. Men da den er vanskelig å få øye på, skulle en være spesielt «skjeftau» for å finne den. Skavgras vokser også i dag på denne myra, og det gjør den også i myrkanten av Skjeftestjønnna på Brungmarka.

Slåttemyra, Storslættet og Grasmyra (Vassfjellmarka), Gammelstakkmyra og Høybuslåttan (Nord-

marka): Som i mange andre bygder i Midt-Norge, hadde nok ljaslått av myrer i utmarka tidligere et stort omfang også i Klæbu. Dette var nødvendig for å sikre nok vinterfor til buskapen. Det slatte høyet ble tørket i høystakker og ofte lagret i høyløer, før det ble kjørt til bygds med hest og slede på vinters tid. De nevnte myrene har nok alle vært viktige slåtteområder. Helt opp til nå har det vært rester å se av høystakker på Høgskjøla i Nordmarka, og som sikkert har vært et viktig slåtteområde med alle sine gras- og starrkledde myrer. Og sikkert også mange andre myrer både på Nordmarka, i Vassfjellmarka og Brungmarka. Nå vokser de åpne slåttemyrene i bygda igjen med bjørk og vier, og vegetasjonen på dem endrer seg, bl.a. med mindre innslag av orkideer og andre sjeldne myrplanter. Det varmere klimaet er nok også med på å fremskynde dette.

Litteratur

- Flatberg, K.I. 2013. Norges torvmoser. –Akademika forlag, Trondheim, 307 s.
- Flatberg, K.I. & Unsmo, E. 2015. Klæbus orkideer. –39 s.
- Lyngstad, A., Fandrem, M. & Øien, D.-I. 2017. Kartlegging av naturtyper på Fuglmyra, Postmyra, Gaddmyra og Svemyra, Klæbu kommune. –NTNU Vitenskapsmuseet naturhistorisk notat 2017-4: 1–30.
- Unsmo, E. 2015. Den Rutete Klæbuboka. –Unsmo ID, 299 s.

Postmyra (ved vegen til Vassfjellet skisenter). Flat til svakt hellende kalkrik myr med mye pors (den grønne busken). Sett mot sør. September 2019. Foto: K.I. Flatberg.

Vassfjellet rundt – 50-åring som holder koken

Bjørn Rønningen

Jubileumsdagen

Søndag 25. august 2019, på gårdsplassen utenfor Tanem skole – et solid håndtrykk mellom to staute menn.

Til venstre Per Magne Siraas, opphavet til Vassfjellet Rundt, også kalt løpets «far» og løpsleder det første året. Her er han klar for sin 50. start. Til venstre Torbjørn Skaanes, løpsleder i jubileumsåret.

Dette er et symbolsk håndtrykk. I dette ligger 50 ganger Vassfjellet Rundt, noe som igjen har gitt oss nesten 45 tusen starter og en lengde tilbakelagt som tilsvarer om lag 17 runder rundt ekvator.

Vi viser Per Magne et rødt ark datert 18. juli 1970. Dette var å finne i alle bygdas postkasser og inneholdt informasjon om nykommeren «Vassfjellet Rundt». Per Magne husker dette og humrer godt når han leser setningen: «*Dette løpet er tenkt som en årvis foreteelse, og Klæbu IL satser stort på arrangementet.*»

Per Magne kommenterer at de hadde klokketro på at dette ville bli en suksess, og føler det nesten uvirkelig å stå med startnummer 50 år etter.

På 1980-tallet og langt inn i neste tiår, var løpet

heldig og fikk besøk av det ypperste av norsk ski-elite. I 1986 stilte faktisk både herre- og damelandslaget i langrenn opp. Dette satte løpet og Klæbu IL på idrettskartet. En periode var Vassfjellet Rundt det største fjell-løpet i landet.

Hvordan det hele ble til og glimt fra første året 1970, kan du lese mer om i Historielagets årsskrift for 2015.

Fjelløpa dør bort

Det poppet opp med fjell- og turløp på 70- og 80-tallet. Dette var før tida for kunstgressbaner, idrettshaller og treningssentra. Joggebølgen hadde heller ikke kommet. Folk var likevel opptatt av å røre seg for helsens skyld. Fjelløp slo an enormt.

Med åra har vi merket en fallende deltakelse for slike arrangement. Mange løp er borte, mens andre lever på sparebluss.

Vassfjellet Rundt har derimot klart å beholde sitt deltakerantall noenlunde bra.

1982 var toppåret med 1439 deltakere. Fra midten av 1990-tallet fikk løpet en fallende tendens i antall deltakere, men har klart å stabilisere antallet i underkant av 1000.

Vi spør deltakere i jubileumsåret (de med litt år på baken), om grunnen til at løpet har holdt seg så populært. Her er et sammendrag av det som ble svart:

- Klæbu har i dag 50% flere innbyggere enn på slutten av 1980-tallet
- Konkurransen mellom skoleklassene på hvert trinn
- Troll-løypa der de minste får treffe vassfjelltrollene. Dette får ut barnehagebarna og deres foreldre
- Toppskjorta, som de yngste får når de passerer toppen, er stas å bruke på skolen påfølgende mandag
- Løypetraseen er tilpasset deltakerne og er blitt familievennlig. Nå er det 3 lengder å velge i

Løypa

Det at løypa er blitt justert på lengde og at våte myrpartier er drenert, gjør at vi nå på en godværsdag nærmest kan komme oss tørrskodd gjennom løypa.

Største omlegginga skjedde til løpet i 2010, etter 40 år med start og mål fra Sørborgen. Da ble løpet flyttet til Tanem. Med dette ble arrangementet mer kompakt og kryssinger av fylkesveien falt bort. Det samme gjorde en relativt kjedelig strekning på asfalt.

Løypa fra 1970 ble det nedlagt et enormt arbeid på. Lokale kjentmenn sporet opp gjengrodde stier og veier, og fikk ryddet. Lengde anslått til 27 km. I ettertid og med bedre måleverktøy, er 30 km nærmere sannheten. Nedfart til Sjøla, og derfra til Sørborgen på hardt underlag med såre bein, var det ingen klager på i 1970. Slik skulle et turløp være! Det skulle kjennes på kroppen dagen etter!

Vassfjellet Rundt var fra starten organisert som en egen avdeling i Klæbu IL. Fra 2009 overtok skiavdelinga arrangementet. Mange år med rutine, og lærdom fra noen tabber i arrangørstaben, bidrar til at løpet blir flott i jubileumsåret.

Deltakerne

Vi har tatt oppstilling rett etter målgang for å få en prat med deltakerne. Barnefamilier strømmer mot målflagget, alle med et stort smil. Jubileumsår med gratis grillpølse til alle etter målgang – det flokker seg rundt pølseboden!

Som naturlig er, er det mest klæbygger å finne blant deltakerne. Spesielt morsomt er det å møte utflytta klæbygger, oppvokst med Vassfjellet Rundt, og nå etablert andre steder i landet. Siste søndag i august er det tur til Klæbu, være med på løpet, treffe kjente og besøke familie.

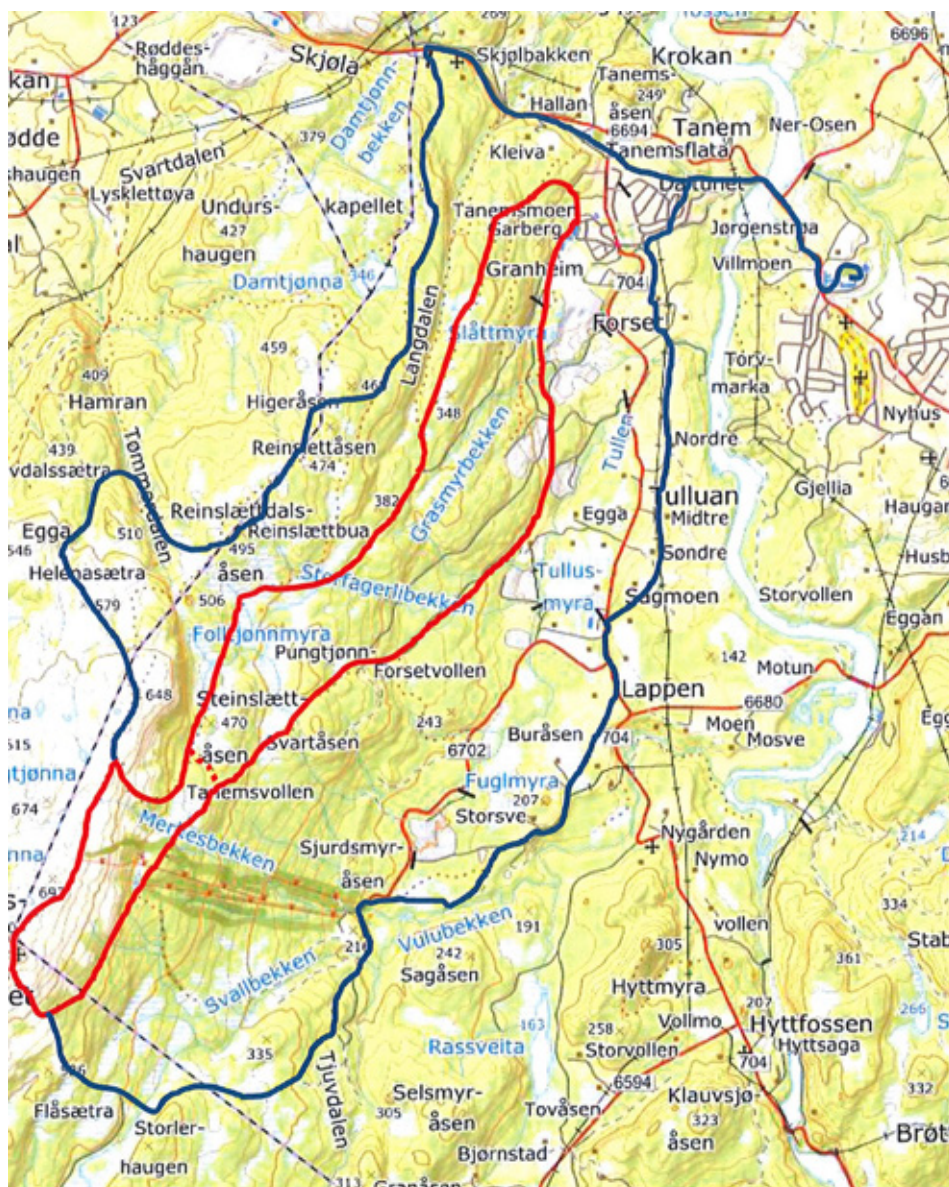
*Løypekart 1970 - blå
(trasé rekonstruert av
Nils Ottar og Olav Svaan)
Løypekart 2019 - rød*

Så dukker to damer fra Sokna IL opp. Disse to er det ikke første gang vi ser. Mor og datter, Johanne Vagnild og Solfrid Hopen har gjennomført sitt 50. Vassfjellet Rundt.

Vi drister oss til å spørre om hva det er som får disse to til å kjøre helt fra Soknedal til Klæbu 50 år på rad for gå i blautmyr.

Svaret er enkelt: «Vi like å gå, og når vi først har bynt å varrå med, må vi bærre fortsatt».

De gamle traverne kommer etter hvert inn til mål-gang, og vi spør om de ikke snart skal gi seg. Her er det forskjellige kommentarer å høre:

- Æ ska bli den siste med ubrutt rekke
- Siste søndag i august e hellig for mæ – da e det Vass-fjellet Rundt
- Bakkan bli brattar og lenger for kvart år
- Æ hale innpå nabon no. I fjor va`n i syden og no har`n gipsa fot.
- Æ e me så læng føten e go

Jo da – Vassfjellet Rundt lever og gyver løs på 50 nye år.

Gullrekka

Av de 356 deltakerne i det første løpet, er det frem-deles 14 sprekinger som har deltatt i alle løp, og som i år kunne jubilere med sitt 50. Dette er en prestasjon det står respekt av. Ingen av disse har planer om å gi seg.

Løyperekorder

Herrer – lang løype

År	Navn	Tid
2018	Dag Blandkjenn	1.12.54 Start Tanem
1989	Bjørn Dæhlie	1.26.13 Start Sørborgen

Herrer junior – kort løype

År	Navn	Tid
2012	Joakim A. Hjeldnes	47.56 Start Tanem
1985	Øyvind Skaanes	1.04.35 Start Sørborgen

Damer

År	Navn	Tid
2013	Anne Nevin	51.37 Start Tanem
1986	Malin Westlund	1.10.18 Start Sørborgen

Foran fra venstre: Johanne Vagnild, Solfrid Hopen, Magne Skinderhaug.

Bak fra venstre: Arnfinn Sjøli, Kjell Heggheim, Ivar Keiseraas, Per Magne Siraas, Jan Egil Tillereggen, Jan Kåre Ekren, Haldor Buan Grendstad, Per Arne Ramlo, Knut Ulseth. Ole Devle og Trygve Berdal er også med på gullrekka, men ble ikke med på bildet,

Ledelse, vinnere og tider

År	Formann/løpsleder	Ant.delt.	Vinnere herrer	Tid	Vinnere damer	Tid
1970	Per Magne Siraas	356	Magne Østhus	1.54.11	Anne Marie Husby	3.10.41
1971	Torstein Kjøsnes	342	Magne Østhus	1.53.27	Elsa Valøen	2.23.00
1972	Torstein Kjøsnes	371	Per Slungård	1.53.01	Elsa Valøen	1.53.45
1973	Per Magne Siraas	442	Svein Hjeldnes	1.53.59	Anne Marie Husby	2.00.30
1974	Per Magne Siraas	519	Iver Jønland	1.51.21	Ingrid Christensen	1.46.35
1975	Torstein Kjøsnes	574	Oddvar Brå	1.50.46	Ingrid Christensen	1.39.14
1976	Hogne Hongset	575	Roger Gjøvåg	1.53.16	Ingrid Christensen	1.38.51
1977	Bjarne Berg	862	Oddvar Brå	1.28.22	Ingrid Christensen	1.41.30
1978	Are Nyeng	850	Kjell J. Sollie	1.32.32	Brynhild Resell	1.55.34
1979	Bjarne Berg	1202	Kjell J. Sollie	1.32.15	Ingrid Christensen/Vigdis Rønning	1.50.17
1980	Torstein Kjøsnes	1391	Oddvar Brå	1.32.04	Marit Myrmæl	1.15.41
1981	Torstein Kjøsnes	1327	Peder Hagen	1.35.44	Marit Uglem	1.15.04
1982	Kjell Ulstad	1439	Oddvar Brå	1.30.05	Marit Uglem	1.10.46
1983	Kjell Ulstad	1267	Oddvar Brå	1.31.50	Marit Uglem	1.13.36
1984	Kjell Ulstad	1270	Oddvar Brå	1.28.52	Anne Grete Persen	1.14.44
1985	Iver Jønland	1274	Oddvar Brå	1.29.42	Anne Grete Persen	1.13.24
1986	Iver Jønland	1271	Kristian M. Dragsten	1.29.09	Malin Westlund	1.10.18
1987	Iver Jønland	974	Oddvar Brå	1.33.11	Anne Grete Persen	1.24.36
1988	Iver Jønland	1133	Kristian M. Dragsten	1.30.57	Gunn Finne	1.18.05
1989	Iver Jønland	1102	Bjørn Dæhli	1.26.13	Kristin Tjelle	1.20.52
1990	Kjell Ulstad	1046	Oddvar Brå	1.32.22	Inger Lise Hegge	1.18.46
1991	Roger Bråten	1073	Geir Skarri	1.27.44	Monica Tømmervold	1.18.50
1992	Roger Bråten	1093	Sigurd Brørs	1.27.31	Kristin Tjelle	1.16.21
1993	Roger Bråten	1034	Sigurd Brørs	1.29.43	Kristin Tjelle	1.21.42
1994	Roger Bråten	789	Erling Jevne	1.33.38	Astrid Ruud	1.27.31
1995	Iver Jønland	795	Øyvind Skaanes	1.31.38	Gunn Finne	1.24.27
1996	Iver Jønland	885	Øyvind Skaanes	1.30.47	Line Selnes	1.14.00
1997	Iver Jønland	652	Øyvind Skaanes	1.29.23	Astri Waldal	1.21.44
1998	Kjell Ulstad	765	Hallgeir Viken	1.32.04	Kathrine Rokke	1.20.27
1999	Kjell Ulstad	742	Hallgeir Viken	1.32.30	Magni Solum	1.23.31
2000	Bjørn Borgen	781	Øyvind Skaanes	1.43.33	Laila Selbæk	1.16.56
2001	Bjørn Borgen	747	Øyvind Teigen	1.39.59	Laila Selbæk	1.16.46
2002	Bjørn Borgen	743	Bård Indredavik	1.38.08	Laila Selbæk	1.18.01
2003	Kjell Ulstad	715	Krister Tronsen	1.33.22	Gunhild Veien	1.26.17
2004	Bjørn Rønningen	893	Martin Møller	1.34.19	Mariann Lande	1.24.34
2005	Bjørn Rønningen	869	Anders Myrland	1.36.55	Anne Nevin	1.20.15
2006	Bjørn Rønningen	836	Juan Rodriguez	1.40.08	Bente Aarflot	1.22.49
2007	Bjørn Rønningen	750	Didrik Tønseth	1.35.41	Maria Nakstad	1.22.05
2008	Bjørn Rønningen	830	Didrik Tønseth	1.30.59	Anne Nevin	1.17.51
2009	Jan Egil Tillereggen	989	Sondre N. Moen	1.27.04	Anne Nevin	1.16.51
2010	Rune Hjeldnes	990	Anders Myrland	1.16.57	Camilla Lund	57.59
2011	Rune Hjeldnes	940	Anders Myrland	1.15.40	Anne Nevin	54.58
2012	Jørn Erik Berg	798	Thomas Holm	1.20.10	Anne Nevin	52.37
2013	John Forseth	997	Kent Roger Tangvik	1.22.27	Anne Nevin	51.37
2014	John Forseth	970	Hallgeir Aspli	1.15.36	Katharina Kahrs	55.44
2015	John Forseth	991	Mats Bjørgum	1.18.55	Kristin Moen	59.44
2016	John Forseth	853	Robin Holden	1.17.44	Katharina Kahrs	57.29
2017	Torbjørn Skaanes	862	Robin Holden	1.19.38	Marte Skaanes	58.03
2018	Torbjørn Skaanes	833	Dag Blandkjenn	1.12.54	Mariann Lande	54.18
2019	Torbjørn Skaanes	890	Petter Haddon	1.20.19	Anne Nevin	53.36

Løypas lengde er blitt redusert og standarden bedret opp gjennom åra.

Lang løype har hatt tilnærmet samme lengde og standard siden 1977, kort løype siden 1980.

Fra 2010 ble start og innkomst flyttet til Tanem og løypene ble ca 7 km kortere.

Et nytt funn av gammel jernproduksjon

Ragnhild Berge & Ole Risbøl, NTNU Vitenskapsmuseet

Siste arbeidsdag før ferien var vi invitert med på tur i Brungmarka av Eivind Unsmo som ville vise oss et anlegg med fangstgroper han hadde funnet. Det flotte anlegget ligger nær grensen til Selbu og består av 8 groper som ligger på rekke langs en morenerygg. I denne artikkel er det imidlertid ikke fangst vi skal ta for oss, men derimot jernproduksjon.

Saken er nemlig den at da Unsmo tidligere i år skulle lete opp fangstanlegget, la han merke til en slagglump under ei rot ved Tangvollleiva der hvor han parkerte sykkelen for enden av den lange og bratte skogsbilveien som fører langt sør i Brungmarka. Han mente det var et jernvinneanlegg han hadde funnet, men ville gjerne ha arkeologer til å se nærmere på funnstedet. Da vi kom dit, denne gangen med bil, kunne vi, etter å ha løftet litt på torva og stukket med jordbor, ganske raskt fastslå at det var et jernvinneanlegg Unsmo hadde funnet.

Anlegget ved Tangvollleiva

Anlegget er lite synlig over bakken, og bortsett fra slagglumpen som stakk frem under rota, er det tilsynelatende få synlige spor av at det har blitt produsert jern her. Tilvekst av torv og buskas har skjult slagghaugen, selve jernvinneovnen og de andre elementene som en kan forvente å finne på slike jernvinneplasser. Ved å sjekke stedet nærmere med jordbor fant vi flere slagglumper under torva (Figur 1), og ett sted fant vi et lag med myrmalm (Figur 2), hvilket er tilstrekkelige indikasjoner på at det er et jernvinneanlegg og dermed et fredet kulturminne på stedet.

Den foreløpige undersøkelsen viser at anlegget måler ca. 10x10 meter. Beliggenheten på en brink ut mot en elv er ganske typisk for denne typen anlegg, og arkeologiske utgravninger andre steder har vist at selve jernvinneovnene har stått oppe på brinken og at man har kastet slagglumpene nedover skråningen (Figur 3). Formen på slagget, anleggets utseende og beliggenhet viser at det hører til den eldste formen for produksjon av jern i Norge. Anlegget kan dermed fint være 2000 år gammelt.

Fremstilling av jern i Trøndelag i 2500 år

Jernproduksjonen i Trøndelag kan følges tilbake til ca. år 500 før Kr. og fram til moderne tid. Produksjonen har foregått i tre faser i løpet av denne tidsperioden, med topper og regresjon som kan sees i sammenheng med andre oppgangs- og nedgangstider gjennom historien. Enkelt sagt er det også snakk om tre ulike fremstillingsmetoder.

Figur 1: Slagg er et avfallsprodukt som man ikke hadde bruk for, men kvittet seg med på stedet. Slagg er det vi finner mest av på produksjonsplassen da man naturligvis har tatt med seg jernet som ble produsert til bygda.

Foto: Ragnhild Berge.

Den første epoken hadde en produksjons-topp i perioden mellom år 0 og 200, og en kraftig reduksjon rundt år 300-400-tallet e. Kr. Så starter en ny produksjonsfase, med helt ny teknologi, fra ca. år 500. Denne produksjonen når en topp på 1100-tallet og ebber ut i takt med politiske- og økonomiske nedgangstider fra slutten av 1200 -tallet og enda mer med svartedauden fra midten av 1300-tallet. Fra 1500-tallet starter igjen en ny jernproduksjon med nok en ny teknologi, som varte fram til 1800-tallet og den moderne metall-industrien. I denne siste fasen med før-industriell jernproduksjon benyttes noe som gjerne kalles Evenstad-anlegg. Slike anlegg er oppkalt etter lensmann Ole Evenstad som levde i Nord-Østerdalen på slutten av 1700-tallet. Takket være hans skriftlige nedtegnelser om jernvinneanleggene på den tiden og hvordan de skulle benyttes, så kjenner vi denne prosessen i detalj.

Den eldste fasen er, etter det vi vet per i dag, særlig knyttet til de østlige delene av Trøndelag og i Jämtland, og anleggene ligger ofte helt oppe ved skog-grensa i dal- og fjellbygder. Mer enn 300 anlegg er registrert fra denne fasen. Slagghaugene finnes gjerne i tilknytning til gressmyrer i hellende terreng hvor de ligger på terrassekanter ved bekker og innsjøer. Her kan en også finne ovsrester av brent leire og stein. På de virkelig store anleggene ligger flere ovner samlet på elvebrinken med flere parallelle slagghauger. Arbeids-groper ligger i halvsirkel rundt større groper som markerer rester av selve ovnene. Anleggene har blitt betegnet som «Trøndelagsovnen» og skiller seg ved flere trekk ut fra jernproduksjon andre steder i landet. Muligvis ble teknologien holdt hemmelig, for det kan se ut til at ovnene ble knust eller skjult etter bruk. Beregninger viser at et gjennomsnittlig anlegg har hatt en årlig produksjon på rundt 2,5 tonn råjern. Jevnt over er det større mengder slagge å finne fra disse anleggene enn på steder brukt i de to senere jernvinnefasene. Ovnene ble, etter det man tror, fyrt med furuved. Slagget er gjerne svært tungt, rustfarget og har noe av det samme preget som ru lavastein. Anlegget ved Tangvoll-elva har slagge som ser slik ut.

Jernproduksjonen i eldre jernalder kan ha ført til endringer i landskap og vegetasjon. Svært store volum furuved gikk med, og det er stilt spørsmål ved om ikke granskogens utbredelse i Trøndelagsområdet på denne tida langt på vei kan ha blitt hjulpet av denne menneskelige aktiviteten.

I den neste jernproduksjonsfasen, i yngre jernalder og middelalder, blir det benyttet en annen type anlegg og en annen teknologi. Det var en langt mer småskala produksjon med langt lavere produksjons-

volum fordelt på mange små, spredte anlegg. De fleste av disse anleggene er påvist i Sør-Trøndelag. De minste anleggene har produsert under 1 tonn jern, mens de største kan ha produsert over 100 tonn. Dateringene fra disse anleggene i Trøndelag hører gjerne hjemme i perioden 950 – 1200 e.Kr, men de kan også være eldre og noe yngre. Produksjonen må da ses i lys av produksjonstopper på Østlandet. I denne fasen ligger tyngdepunktet for den midtnorske jernproduksjonen lenger sør enn i den foregående fasen. Spesielt mange anlegg er påvist i området Orkladalføret til og med Gauldalen.

Anleggene i fase to ble fyrt med trekull, og i nærhet rundt disse anleggene kan man gjerne finne trekullgroper der brenselet til jernblestringen ble laget. Det er gjerne vanskeligere å finne anlegg fra denne perioden, fordi de er mindre og har etterlatt mindre mengder slagge. Slagget har blitt tappet ut av ovnen i flytende form, derfor har slagget gjerne et typisk rennemønster omtrent som en valnøttkjerne. Overflata av slagget er glatt og mørk. Er det knust i mindre biter, kan det minne om saueskitt, hvilket heller ikke gjør det lettere å legge merke til.

Fase tre, Evenstad-anleggene, som har sin produksjonstopp på 1700-tallet, er det registrert færre av. Anleggene utmerker seg med en mer tydelig og steinsatt ovngrop. I disse anleggene har det, som for den eldste typen, blitt tilsatt ved direkte i ovnen, og ikke trekull. Anleggene ligger gjerne i tilknytning til gårder, setrer eller ferdselsveier i skogen. Jernet fra Evenstad-anleggene kan betegnes som «bondejern». Produksjonen

Figur 2: Myrmalm er den viktigste ingrediensen i tidlig jernproduksjon, sammen med vedtrekull. Myrmalm ble gravd opp av myrer, tørket og deretter røstet (brent) for å gjøre den så ren som mulig. Den røstede malmen ble lagt i blesterovnen sammen med trekull. Ved hjelp av blåsebelger nådde man høy nok temperatur til å skille slagget ut fra jernet. Foto: Eivind Unsmo.

Figur 3: Bildet er tatt fra jernvinneanlegget ned mot Tangvollelva. I hellinga kan vi regne med at det ligger masse slagg under lyngen. Foto: Ragnhild Berge.

var oftest knyttet til et gårdshushold, og metallet gikk i hovedsak til gårdens eget bruk, til byttmiddel, til å betale skatt eller til å skaffe seg tiltrengte kontanter. Budalen er en av få bygder der man finner anlegg fra alle de tre fasene representert.

Høyt potensial for funn av flere anlegg

Klæbu har store arealer med utmark; skoger, myrer, vatn, elver, høyder og fjell. Markaområdene gir oss i dag mye og mange slags typer utbytte, og det har man visst å nytte seg av også i tidligere tider. Med hensyn til livberging og økonomi spilte utmarka en langt større rolle for bare få generasjoner siden, langt mer enn dagens beregning av produktivt skogareal, verdi av viltkjøtt og beiteareal.

Utover det man kunne høste direkte i marka ble det også i større eller mindre skala framstilt sekundære produkter som trekull, tjære og jern. Disse tre produktene var noe gårdsbosetningene hadde bruk for selv, men de ga, som vi alt har vært inne på, også grunnlag for varebytte eller salg, og bidro til å muliggjøre bosetning der betingelsene for å dyrke matkorn var dårlige. I større skala og knyttet til større organisatoriske enheter og nettverk var utmarksproduksjonen hjørnesteiner i oppbygging av overskudd og rikdom.

Det er ikke funnet mange jernvinneanlegg i Klæbu. Det nyoppdagete anlegget ved bredden av Tangvollelva er bare det 8. kjente i kommunen, ifølge

våre optellinger (Figur 4). Det «går rykter» om at det finnes en liten håndfull flere anlegg, men åtte er det antallet vi har greid å skaffe rimelig sikker informasjon om. Det er ellers, som vi alt har pekt på, rikelig tilgang på både myrmalm og trevirke til brensel som var de viktigste råstoffene i tidlig jernproduksjon. Det er derfor all grunn til å tro at det finnes mange flere slike anlegg i utmarka i Klæbu, men at få kjente anlegg heller skyldes at skog og mark i kommunen er dårlig registrert. De anleggene som er kartfestet er nesten alle blitt oppdaget ved tilfeldigheter, og det vil helt sikkert komme flere i tiden fremover. I Selbu kommune er det registret 36 jernvinneanlegg, i Midtre Gauldal 27, i Melhus 13, og det er ingen grunn til å tro at Klæbu skal være dårligere stelt. I det pågående prosjektet *Kunnskapsbygging i fellesskap. Lidar-basert kartlegging av kulturminner i utmarka i Klæbu* der vi arkeologer ved NTNU Vitenskapsmuseet samarbeider med Klæbu historielag om å registrere kulturminner i kommunen med utgangspunkt i datamodellerte 3D-framstillinger av markoverflata (se årsskriftet 2018), har det i det første forsøksområdet blitt påvist en mengde trekullgroper. Trekull er nødvendig i enhver prosess der man vil smi jern, eller i annen metallbearbeiding som krever høy varme. Fra middelalderen av er det også tenkelig at trekull fra Klæbu har blitt distribuert til bybosetningen i Trondheim. Imidlertid kan funn av trekullgroper også, som vi har sett, peke i retning av at det ligger jernvinneanlegg

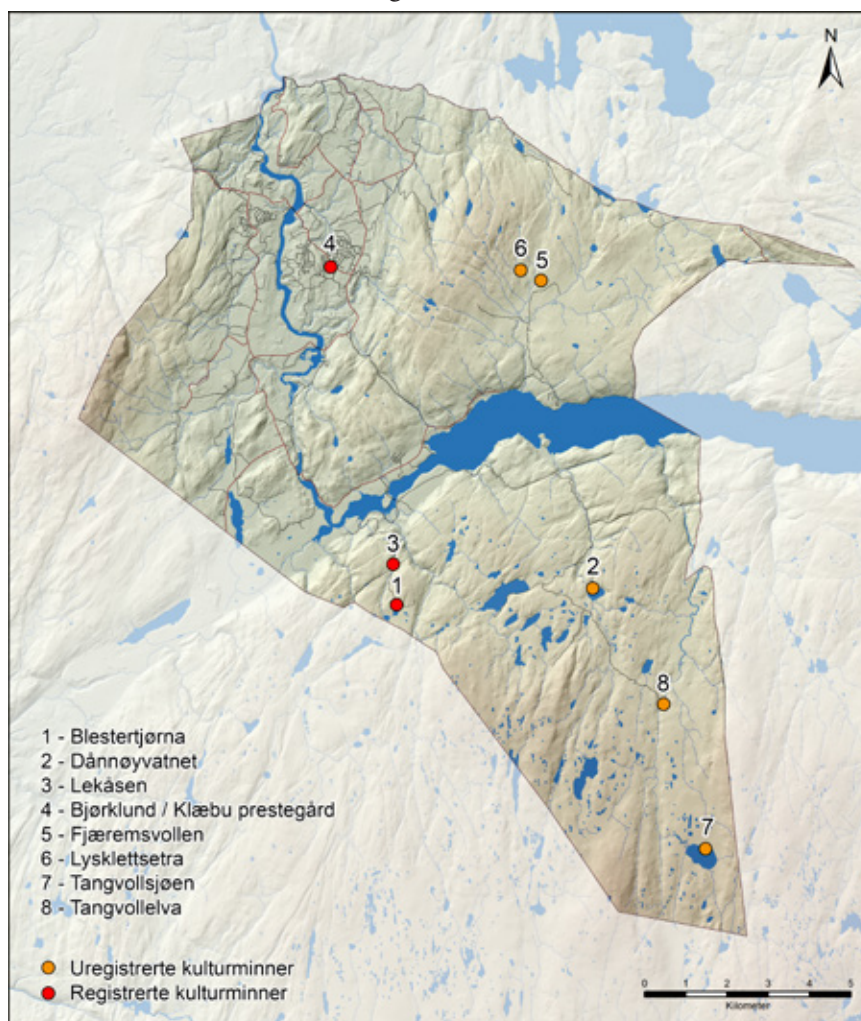
i nærheten. I 2015 fant fylkeskommunens utsendte arkeologer det som trolig er rester av et jernvinneanlegg ved Bjørklund nær Klæbu sentrum. Det er noe lang avstand mellom funnstedet og de kullgroper som er blitt funnet i bakkene ned mot Olderliberget og sørover langs Storvollen, men utelukket er sammenhengen ikke. På den annen side kunne det kanskje også være en tanke å lete etter tilhørende trekullgroper på Lauvåsen like vest for Bjørklund? I allfall er det ikke utelukket at det økende antall trekullgroper som de siste årene er registrert i Klæbu peker i retning av at det kan ligge flere jernvinneanlegg å vente på å bli oppdaget ute i terrenget. Ved Lysklettvollen og Fjæremsvollen, et stykke nord for Gjenvollhytta, er det funnet to jernvinneanlegg. Den nylig avdøde metallurgen Arne Espelund verifiserte i 1988 en av disse på en tur i regi av historielaget. Terrengforhold og stedsnavn kan peke i retning av at det ligger flere anlegg i dette området.

Første delen *jenn-* i Gjen/Jennvollen og Jennvolla er mulig en avledning av jern. Litt lenger nord finner vi Brannestrøin, der brann- kan ha sammenheng med aktivitet som har involvert varmeutvikling.

Ved Blæstertjønnin – et åpenbart jernvinnenavn – er det funnet et jernvinneanlegg, og heter det ikke også Jarnblåster på nordbredden av Dännøyvatnet? Andre stedsnavn slik som Raudkjølen viser at det mest sannsynlig er flere anlegg. Ordet *raud* kan forbindes med myrjern, mens ordet *Kråk-* kan bety slag. Og nettopp Kråkhaugen, finner vi noen få kilometer sørøst for det nyoppdagede jernvinneanlegget ved Tangvoll-elva i Brungmarka.

Kombinerte metoder gir nye data

Antall oppdagede jernvinneanlegg vil utvilsomt øke i årene som kommer. Samlet gir kunnskap om hvilke ressurser som ble utnyttet til driften av anleggene, hvor de helst ble plassert i terrenget, samt kjennskap til stedsnavn som vitner om jernvinne, et godt «teoretisk» utgangspunkt. Dette, kombinert med moderne registreringsmetoder som LiDAR, samt tradisjonell befaring i terrenget, utgjør en nøkkel til å komme på sporet av tidligere tiders jernproduksjon i Klæbumarka.

Figur 4: Kart som viser de åtte jernvinneanleggene som er kjent i Klæbu. Kart ved Magnar Mojaren Gran.

Øvre Nidelven Kammerkor i 40 år!

Hilde Grimnes Olsen

Bilde tatt under kor-NM i 2017.

Klæbu e' toppen

«Lundefuglene» kaltes vi aller først. Året var 1979, stedet var Klæbu, og dirigenten het Finn Lunde, derav navnet. De sangglade fuglene møttes hjemme hos hverandre på fredagskvelder de første sju åra. Etter øvelsen var det mat og vin og mer sang.

Dirigenten likte imidlertid ikke navnet, og så ble det Øvre Nidelven Kammerkor. Koret var jo omtrent på størrelse med et kammerkor i starten, men hadde ikke samme musikalske kvaliteter og ambisjoner og ville ikke ta seg sjøl altfor høytidelig heller, derfor «kammerkor».

Ambisjoner hadde jo koret likevel, ikke minst et

sterkt ønske om å nå og glede et publikum. Alt i 1984 presenterte ØNK sin første heimesnekra revy, «Klæbu e' toppen». Se faksimile fra Dramantposten.

Bak ei maske, selvskrevet tekst og tone

Seinere fulgte flere: «Bak ei maske» og «På ønkelig». Og en lang rekke kabareter og konserter og forestillinger med ulike tema og røde tråder, fra «Gresk aften» med Theodorakis-sanger i 1986 og Cornelis Vreeswijk-kabaret i 1997 til en Astrid Lindgren-forestilling og «Kanskje kommer kongen» og musikalforestillinger etter tusenårsskiftet. I alle de tre siste var barn fra kulturskolen i Klæbu med.

Koret vokste snart ut av «kammerset», det ble slutt på fredagskosen og øving i heimen, og både repertoaret og musikalske ambisjoner har forandret seg med en rekke dyktige dirigenter etter startfasen med Finn Lunde: Tove Ramlo var innom ett år, så fulgte Tore Reppe i sju år, så Johan Neergaard, Lars Henrik Morset, Gudrun Engan Tronsaune, Berit K. Graftås, og de siste tretten åra Gunnhild Breirem.

Alle har de tilført koret energi, inspirasjon og musikalske kvaliteter, og gjennom hele korets historie har det vært helgeseminarer med fokus på musikalsk utvikling. Både Lars Henrik og Berit fikk koret til å melde seg på Midt-Norsk Korkonkurranse (i 1998 og 2003), og de siste ti åra har vi vært med på kor-NM med Gunnhild som dirigent. Nyttig har det også vært å møte og høre andre kor på sangerstevner, kortreff og korfestivaler i Trøndelag.

ØNK og Halvdan Siversten fylte Klæbuhallen

Blant høydepunktene i ØNKs førtiårige historie er definitivt samarbeidet med kjente artister, f.eks. kirkekoncert med Ytre Suløens jass-ensemble i 1990, konsert med Halvdan Sivertsen i 1992, «Jazz joik» med Frode Fjellheim i 1995, «Afrikansk landskap» med Jan Magne Førde og andre kor og korps i 2005, «Hildringstime i hattemakergrend» (sanger av Erik Bye og Alf Prøysen) sammen med Henning Sommerro, Annbjørg Lien og Hans Fredrik Jacobsen i 2006 og «Vilt og vakkert» med Billuca Ensemble i 2017. Og så har vi sunget på torg og i katedraler i Dublin, Reykjavik, Riga og Krakow.

I jubileumsåret har vi sunget på helsehus og på Bondens Marked. Koret åpnet kulturuka i Klæbu i august, noe som er blitt tradisjon. Øvre Nidelven Kammerkor fikk også gleden av å synge på Klæbu kommune sitt siste ordinære kommunestyremøte i september.

Gleden ved å møtes og synge sammen er selve grunntonen i koret, i tillegg til gleden ved å formidle noe til andre, enten med glimt i øyet eller med alvor og sterke budskap. Slik også med jubileumskonserteren 9. november: «40 år på grønn resept, helse i hver tone»

2 DRABANTPOSTEN 27. APRIL 1984

Klæburevyen settes opp på nytt

Øvre Nidelven Kammerkor vil fredag 4 mai og lørdag 5 mai sette opp suksessrevyen KLEBU E TOPPEN. Da vil vi igjen få anledning til å møte innfødte og innflyttede klæbbygger og det de har å stri med. Musikk og korsang av beste slag, og i tillegg kommer tekster som virkelig treffer, slik at folk ler og klager over gangsperr i kjeven dagen etter.

Revyen er bygget over kjente melodier, men alle tekstene er i utgangspunktet forfattet av Solbjørg Pettersen Gellein, Leif Søberg og Hogne

Hognset. Til revyen har kammerkoret fått med musikerne Edgar Pedersen, Jens Sæter, Siri Lønvik og Tore Voldset som også må få ta sin del av æren for den vellykkede helheten.

Denne gang skal revyen spilles på Klæbu Samfunnshus, hvor det er bedre plass enn i Folkets hus i Moadalen hvor dden først møtte publikum. Umiddelbart etter revyen på fredag vil salen bli ryddet til fest og publikum invitert med svingom.

L.A.

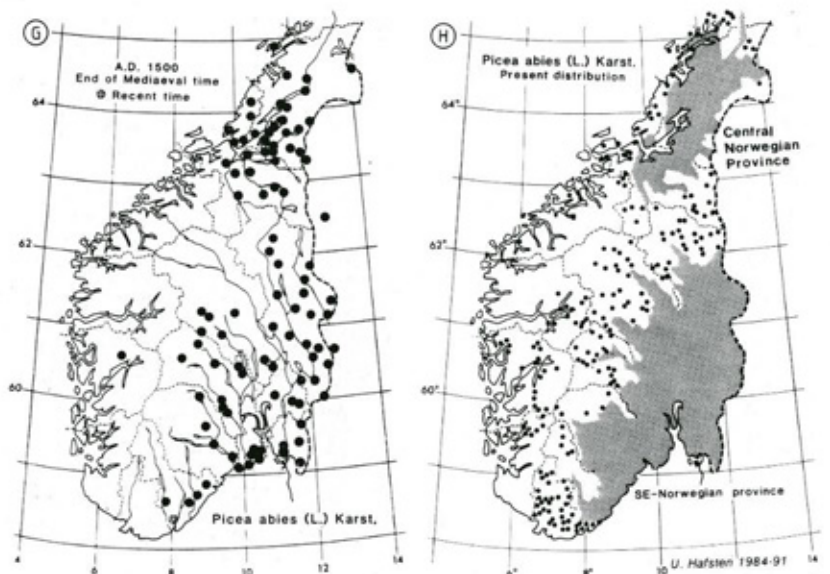
Når kom grana til Klæbu – og hvorfor? Joda, det er klimaendringer her også!

Terje Thun

Myr fungerer som et vegetasjonshistorisk arkiv og kan avsløre når ulike planter og treslag kom til Norge etter siste istid. Myra er vannmettet, noe som hindrer tilgang til oksygen, og som en følge blir det knapt noe nedbryting av organisk materiale. Sammensetningen av vegetasjonen på myra ligger dermed lagret ned gjennom et myrprofil, som et arkiv, som regel flere tusen år bakover i tiden. Blant det som er lagret i myra, er også produksjon av blomsterstøv (pollen) fra omgivelsene. Blomsterstøv produseres fra tidlig på våren og på sommeren; velkjent blant allergikere. For å få til en befruktning må det mikroskopiske lille pollenkornet treffe et lite arr i en hunnblomst av samme art, i utgangspunktet er det svært liten sjans for at det skal skje. Naturen løser problemet med å produsere enorme mengder, vi snakker om hele skyer med pollen. Da vil noen få kunne treffe en hunnblomst på sin vei og føre til befruktning slik at det dannes et frø. Hva med de enorme mengder av pollen som ikke treffer en hunnblomst og ikke blir befruktet? Jo, mange lander på en myr og blir et tidsvitne til produksjonen av blomsterstøv for de ulike artene akkurat den sommeren. Ved å slå et plastrør ned gjennom et myrprofil, kan det tas ut en søyle ned gjennom hele myra. I denne søylen er det mulig å bestemme fra hvilke planter det finnes pollen og i hvilke mengder fra de ulike plantene over tid, kort sagt hvordan vegetasjonen har endret seg. Dette er en arbeidskrevende metode, som for øvrig kalles pollenanalyse, men som har gitt mye kunnskap om vegetasjonsutviklingen i Norge gjennom de om lag 10.000 årene siden siste istid. Ulike nivåer hvor det observeres endringer i vegetasjonen, kan tidfestes ved hjelp av ¹⁴C-dateringer.

Det er vanlig at store furustokker dukker opp når en myr grøftes – men hvorfor finnes det praktisk talt aldri stokker av gran? Svaret finnes ved å se

på vegetasjonsutviklingen gjennom myrprofilen, jfr. Tabell 1. Da isen trakk seg tilbake etter siste istid, kom først de lyskrevende pionerplantene som einer, tindved og ulike vierarter. Like etter kom furuskogen og ved hjelp av ¹⁴C-dateringer er det mulig å datere trestokker i myra, de aller eldste har vist seg å være fra om lag 9.500 år før nåtid. Furskogen dominerte i flere tusen år, men med økt innslag av hassel og alm i den såkalte høyvarmetiden mellom 7.000 og 5000 år før nåtid. Dette er en periode med tørt og varmt klima, midt under steinalderen. Furu, med sitt dype rotsystem, kan utnytte grunnvannet og klarer seg godt under slike klimaforhold. I denne perioden var det skog i de fleste områdene hvor det i dag er myr. Gran er ikke så godt tilpasset denne klimatypen, den har et flatt rotsystem som i motsetning til furu ikke kan vokse dypt og utnytte grunnvannet. Det har nok vokst eksemplarer av gran hist og her allerede den gang, men i beskjedent omfang, og gran dannet ikke tette skogbestand slik vi opplever i dag. Først ved overgangen til jernalder, ca. 2500–2000 år før nåtid, ble det etterhvert en fuktig og kjøligere værtype, noe

Kart som viser hvordan gran har spredt seg fra øst. Etter Hafsten 1992.

som begunstiger gran. I store trekk kan utviklingen av skogen i Klæbu fra siste istid og fram til i dag framstilles som i Tabell 1.

Tabell 1. Skjematisk framstilling av hvordan skogstypene i Trøndelag har endret seg etter siste istid. Tabellen er framkommet ved pollenanalyse av flere myrer i Trøndelag, og som i et myrprofil, det eldste nederst.

Skogstyper	Ca. år før nåtid
Økende innslag av gran	2000 – nåtid
Furuskog med innslag av bjørk/or	5.000 – 1.500
Økt innslag av hassel og alm	7.000 – 5000
Oreskog dominerer	8.500 – 7000
Furuskog dominerer	9.500 – 8.500
Pionerskog, einer, vier, tindved	Fra isavsmeltingen og fram til 9.500

Med jevn tilførsel av nedbør gjennom vekstsesongen har gran bedre vekstbetingelser, og i tillegg kaldere vintre med flere måneder som gir vinterkvile. Denne klimatypen førte til økt innvandring av gran fra øst og det etablerte seg stadig større bestand med gran og etter hvert tettere granskoger. Med slikt klima er gran et treslag som er en dyktig konkurrent og kan over tid utkonkurrere andre treslag, inkludert furu.

Utviklingen av granskog i Trøndelag de om lag siste 2000 årene, kan illustreres som på Fig. 1. Fra

grana begynner å etablere seg rundt årtusenskiftet (år 0) og fram til om lag år 1500, ble det gradvis etablert mange lokale forekomster av gran både på Østlandet og Trøndelag markert som svarte flekker på kartet til venstre på Fig. 1. De neste hundreårene, fra 1500 til vår tid, ble de tette skogbestandene med gran etablert, markert som grå skravur som til høyre på Fig. 1.

Det er ikke til å underslå at denne store framgangen av tettere skogbestand med gran også er en effekt av en intensiv avvirking av furuskogen i Norge, spesielt fra om lag 1550 og vel 150 år framover i tid. Dette åpnet opp for grana slik at den kunne ekspandere raskere og utkonkurrere andre arter. Når grana først har etablert seg, er den en sterk konkurrent som skygger ut andre arter, og ofte mangler feltsjiktet helt, som på bildet (Fig. 2) under.

Bare noen mosearter, som bl.a. den velkjente etasjemosen, er å finne helt nede i bunnsjiktet. Den (og andre moser) ble brukt som tettemiddel mellom stokkene i tømmerhus. Disse mosene ble kalt husmoser. Ja, så vokser gran mye raskere enn furu også, er gjerne hogstmoden etter 70–100 år; og med raskere omløpstid i forhold til furu, er det ikke rart at gran etter hvert ble et populært treslag hos skogeiere.

Litteratur:

Hafsten, Ulf. 1992. The immigration and spread of Norway spruce (*Picea abies* (L.) Karst.) in Norway. Norsk Geografisk Tidsskrift, 46. 121-158. Oslo ISSN 0029-1951.

Ca. hundre år gammel granbestand fra Trøa, Løkaunet, som helt mangler feltsjikt grunnet lite lys som når ned til bakken. Bunnsjiktet består stort sett av moser med litt innslag av gress.

Konkurransen

Gamle ord fra Klæbu – quiz

Terje Kløkk og Astrid Grendstad

De fleste ordene er fra heftet «Husmannen i Sjøbygden». Videre har vi prøvd å finne ord som ikke er vanlig i bruk i dag, og som er erstattet av et annet ord i dagens Klæbu-språk. Mange av ordene i heftet er ren lydskrift av ord som bare er litt endret i dag. Disse er ikke tatt med. Mange av ordene i lista nedenfor er nok lett for «gamle» opprinnelige klæbygger som har arvet mye av det muntlige språket fra sine foreldre, men for andre, og særlig litt yngre, er de nok ikke det. Ingen av ordene er spesifikke Klæbu-ord, men sikkert brukt i mange områder i Trøndelag.

Gamle ord	Som betyr
Abakle	
Binning	
Bennil	
Bærgulåt	
Dæter	
Fauk	
Frak	
Hægd	
Håggå	
Jømpåt	
Kankas	
Kurinn	
Lortåt	
Mussu	

Pørå	
Rukå	
Skollåbøtt	
Slårrå	
Snåp	
Svølka	
Toddor	
Tonnorstokk	
Travale	
Trummulåt	
Tånnå	
Vasstre	
Åddå	

SVAR SENDES PÅ SMS, MAIL ELLER SOM BREV:

Ivar Skei, 922 53 420, ivaskei@online.no innen 31.01.2020.

Den heldige vinner får boka «Den rutete Klæbuboka», av Eivind Unsmo.

Langt Levd Liv

Ivar Skei

Er tittelen på et intervju med en klæbygg, som redaksjonen for årsskriftet har tenkt å presentere i hvert nummer i årene som kommer. Det et menneske har opplevd gjennom et langt liv, kan fortelle like mye om historien og samfunnsutviklingen som omtaler av historiske hendelser og begivenheter.

Først ute i denne serien er Reidun Ræder Svaan.

Reidun Ræder Svaan ble født i 1928 på gården Åremmen i Agdenes, den gang Lensvik kommune.

Reidun minnes barndommen som trygg og fredfull, og prega av samhold mellom de som bodde på Stranda, som grenda het i dagligtale. Folk delte både gleder og sorger.

– Skolen jeg gikk på, lå inne i Størdal, forteller Reidun. Skolehuset tjente både som skole og forsamlingshus. Skolen var i første etasje, og i andre etasje ble det holdt juletefester, basarer, møter og dansefester.

Reidun på 90-årsdagen.

Jeg likte skolen, likte så godt å lære, og det var derfor et stort savn da skolegangen min ble avbrutt på grunn av krigen da jeg var 13 år. Hele ungdomstida og voksenlivet hungret jeg etter å lære mer.

– Fra jeg var 13 år til jeg var 18 arbeidet jeg hjemme på gården. Foreldrene våre trengte arbeidshjelpa mi. I den tiden kunne jeg noen måneder på vinters tid være i arbeid hos andre, men fra tidlig vår til sent på høsten måtte jeg være med i arbeidet hjemme på gården. Da alle bygningene på gården brant ned i 1941, var de dårlig assurert, og mine foreldre slet i mange år før de fikk alt ferdig igjen. Slik ble de avhengig av at barna støttet opp som arbeidskraft. Og mer skole, som for eksempel folkehøgskole, fikk jeg ikke mulighet til å søke på, om lysten var aldri så stor. Jeg hadde en drøm om å kunne utdanne meg som sykepleier. Men det var et stort økonomisk løft. Og så var selvtilliten min for svak, kanskje mye på grunn av avkortet skolegang.

Et tidsskille i livet mitt

– 18 år gammel fikk jeg arbeid som stuepike på Moen gård hos familien Huitfeldt. I virkeligheten ble det en kombinert stuepike- og kokkejobb, fordi kokka stort sett hadde sitt arbeid i familien Huitfeldt sin bolig i Trondheim. Tida på Moen gård var de beste åra i livet mitt. Det var riktignok hardt arbeid, men samtidig fikk jeg også fritid – og et privatliv. På Moen var det et stort bibliotek som jeg kunne benytte meg av, og jeg fikk tid til å lese. Og fru Huitfeldt sa det slik: «Nå er dette hjemmet ditt». Det lå en overveldende anerkjennelse i de ordene.

– Og det var nå som 18-19-åring jeg ble kjent med Ole Svaan, og da jeg var 20, ble vi ringforlovet.

– Jeg avsluttet tjenesten på Moen gård på nyåret 1949 for å ta et kurs i kjolesøm i Trondheim. Da jeg var ferdig med det, måtte jeg hjem til gården. Min søster som da var hjemme, skulle gifte seg, og noen

måtte overta. Mor var utslitt, og alt arbeid i hus og fjøs var kvinnfolkarbeid. Samtidig var det en selvfølge at vi skulle delta i arbeidet på jordene også. Jeg må også nevne at jeg fikk med meg et vevkurs her i Klæbu i den tiden jeg var forlovet med Ole. Det var Bondekvinnelaget i Klæbu som sto for det. Der fikk jeg laget mye fint til vårt framtidige hjem, samtidig som det var en lærdom som kom godt med. Det var flere slike kurs i tiden etter krigen. Alt var nedslitt, og det var fremdeles rasjonering. Veving var en måte å skaffe seg utstyr på.

Bryllup og flytting til Klæbu

– Sankthansaften 1951 sto jeg brud i Lensvik kirke, og flyttet snart til gården Lillesve, som Ole hadde tatt over etter foreldrene sine fra årsskiftet 50/51. De første årene på Lillesve var krevende. Både våningshus og uthus var i dårlig forfatning, lite var gjort av vedlikehold de siste årene. All vår tid gikk med til å få skikk på husene, og få bygd veg opp til gården. Ole hadde sitt arbeid å skjøtte og var aktivt med i bygdelivet på så mange hold. Arbeidet heime falt derfor i stor grad på meg.

Kurset i kjolesøm som jeg hadde gått på noen år tidligere, fikk stor betydning for meg nå, slik som livet ble med lite penger til privat bruk. Jeg sydde alle klærne til barna og meg selv. Jeg kjøpte billig stoff på restesalget i Prinsen gate i Trondheim, men mye ble også sydd av pent brukte mattefiller jeg fikk av slektninger i Trondheim. Jeg sydde også noen kjoler til venninner, og en vinter da jeg hadde hjelp i huset, arbeidet jeg på systua på Hallsetheimen.

– Krevende var det også for meg å flytte inn i samme hus som Oles foreldre, og tilpasse meg en annen familiekultur. Miljøet i grenda var også annerledes, blant annet mer preget av baksnakking og sladder enn jeg var vant til.

Men i Sanitetsklubben fant jeg et svært godt miljø. Og så var Klæbu ei bygd med mer aktivitet. Klæbu frilynte Ungdomslag og Klæbu Arbeiderungdomslag satte f.eks opp revyer og arrangerte fester. Jo, jeg opplevde Klæbu som ei god bygd å komme til.

Arbeid utenfor heimen

– Ungene, 4 i tallet, begynte å vokse til, og da de to eldste var rundt konfirmasjonsalderen, begynte jeg som nattevakt ved Klæbu pleiehjem i deltidsstilling. Det manglet ikke på nok arbeid hjemme på gården, men jeg hadde behov for å komme ut i det pulserende samfunnslivet, og samtidig kunne spe på økonomien. Selv om Ole hadde grei inntekt i sitt arbeid, gikk størstedelen av våre økonomiske ressurser til å sette i stand hus, og bygge nytt. Og så lå det meg sterkt på hjertet at barna mine skulle få muligheten til å få skolegang – som jeg selv ikke fikk.

– Etter 2–3 år som nattevakt ved Klæbu pleiehjem, tok jeg utdanning som hjelpepleier, og etter det fortsatte jeg som nattevakt ved Lunheim aldersheim. Da det nye sykehjemmet sto ferdig i 1978, fikk jeg arbeid på dag, og var ansatt der til 1990.

Mer delaktig i livet i bygda

– Etter at jeg kom i arbeid utenfor heimen, kom jeg mer med i bygdelivet. Jeg ble med i menighetsrådet, og som medlem av Krf ble jeg medlem av sosialstyret og edruskapsnemnda. Gjennom disse ulike arbeidsfeltene fikk jeg anledning til å delta på en del kurs og konferanser. Jeg følte jeg fikk kompensert noe for manglende skolegang. Men viktigst i så måte var engasjementet i Kirkens SOS i hele 20 år. De kursene vi der måtte gjennomgå, ga meg mye ny kunnskap, blant annet i psykologi. I 1993, året etter at Ole døde, gikk jeg Bibelskolen og fikk være med på studietur til Israel.

Dikt, sanger og prologer

– Allerede som ungdom skrev jeg dikt. Jeg fikk jevnlig forespørsler om å skrive prologer og sanger til ulike anledninger både i og utenfor Klæbu. Det har jeg satt stor pris på. Det er godt å kunne bli brukt og få vist hva jeg har inni meg. Jeg har også etter hvert dristet meg til å holde taler ved ulike anledninger.

– Jeg har lært meg å trosse liten selvtillit, avslutter Reidun.

«Gammelrogna» er et av Reiduns mange dikt. Rogna sto i hagen på Lillesve fram til sommeren 2018, da den måtte gi tapt.

Gammelrogna

De fleste som lever sitt liv her på jord
de etterlater seg ikke varige spor,
slik som Gammelrogna i hagen vår
som har fulgt slekta gjennom hundreder år.
Mens generasjoner har skifta, og tider gått henn -
har roгна felt tårer og delt gleder med dem.

Sagnet sier –hun var engang en kvist
som slang ut i gården - men den spirte visst.
Noen forbarma seg, stakk den i jord
og kvisten fikk rot og den vokste seg stor.
Den ble ikke alene det ble hele fem
stammer som vokste og pryda vårt hjem.

Om våren den spirer, den grønnes og gror
mot en sommer da den står som en brud i sitt flor
Og mot høsten den rødmer tålmodig og tung,
den fullbyrder sitt svangerskap som den var ung.
Om høststormen prøver sine vildeste krefter
står roгна standhaftig, den gir ikke efter.

Og mellom dens grener er yrende liv
der himmelens fugler har sitt tidsfordriv.
Om våren de synger med lokkende toner,
der bygger de rede når de har fått koner.
Der lever de livet - der klekker de unger -
Der synges et kor under flerstemte tunger.

Når høstløvet gulner og faller mot jord
står roгна med bær - som en diende mor -
Et forråd av mat til den sultende skare
av fugler som nå gjør seg klar til å fare.
Og når vinteren legger sitt snøhvite teppe
ser vi stjerner av sølv i det glitrende dekke.

Nå er roгна blitt gammel, mørken og grå.
Hver vår er vi spent om vi livstegn får sjå.
Men fortsatt den spirer - om sen den er blitt.
Den priser hver sommer og kler seg i hvitt.
Det vil fortsatt bli vår – men ikke den samme,
når livet har slokna i roгна sin stamme.

R. R. S.

70-års konfirmanter

i Klæbu kirke

Her er navna på 70-års-konfirmantene:

Første rekke fra venstre:

Alma Berg, Anna Hjellien, Anne Marie Holten, prest Arne Skjånes, Ragna Elisabeth Tanemsmo,
Aina Marie Risem og Marie Villmo.

Andre rekke fra venstre:

Ole Sveen, Arne Østlyng, Karl (Kalle) Aune, Dagfinn Unsgård, Klaus Grendstad og Knut Dragsten.

Tur til Tangvollbukta

Tormod Bekken

Redaksjonskomiteen er en viktig del av Klæbu historielag. Siden første årsskrift kom ut i 1982 er det skrevet en masse artikler om Klæbus historie gjennom tidene. Komiteen blir jevnlig skiftet ut med nye medlemmer som kommer inn med «friskt blod» og nye ideer. Det legges ned utallige timer hvert år for å lage et best mulig blad. Årets komite er intet unntak i så måte. Et viktig element er å ha det artig i arbeidet og jobbe på lag. Dagens leder, Ivar, er dyktig på å bygge lag og da han foreslo å ta en sommertur til Tangvollbukta, ble det enstemmig vedtatt.

Onsdag 19. juni møtte vi først på Teigen kl 17.00 til et ordinært arbeidsmøte. Etter møtet kjørte vi og parkerte på tunet til Bjørn Bromseth. Han var innleid til å skyss oss til bestemmelsesstedet. Bjørn er en dreven båtkar på Selbusjøen og kommanderte oss om bord iført redningsvester – selvfølgelig.

Været denne kvelden var helt utmerket med sol og lite vind. Turen innover gikk langs land på Brungmark-sida. Vi stoppet opp like før Dännøybukta og fikk en liten orientering av Astrid om ruinene etter en gammel gruvedrift av svovelkis som foregikk rundt 1850 – se tekstboks.

Fremme i vika ble det strandhogg med grilling av medbrakte godsaker, prat og sosialt samvær.

Astrid ga oss en orientering om bosettingen i Tangvollvika på 1800-tallet – se forøvrig tekstboks.

Deretter tok vi en runde rundt på området og så på vegetasjonen. Stedet er kjent for sine høye og kraftige ospetrær. Disse var imponerende. Da dette var like før St Hans, ble vi møtt av en fantastisk blomstereng.

Terje Klokk holdt en skoletime for oss andre i blomsternavn – både de norske og latinske. Videre lærte han oss mye om forskjellige typer gress som vokser der, blant annet marigras som vi finner på den berømmelige vodkaflaska – Zubrowka.

Turen hjemover gikk langs landet på den andre siden. Da fikk vi beskuet alle hyttene som ligger fint til på nordsida av sjøen.

Og som alltid ender slike turer med: Vi var alle enige om at det hadde vært en fantastisk flott kveld.

Terje i sitt rette element.

Midt på 1850-tallet var det et firma som kalte seg for Tangvolloddens grubeinterentskap som startet gruvedrift her.

Dette anlegget lå i utmarka på ytre Tangvollodde, og ble i 1867 kjøpt av Georg Pettersen for 2000 spd.

Bildet viser restene av utskipningsplassen for svovelkis.

Tangvoll (gnr 35) ligger på sørsiden av Selbusjøen i Klæbu, ikke så langt fra grensen til Selbu kommune. Plassen ligger skyggefullt til under åsene, og var ofte utsatt for tidlig frost. Gammel plass, med lang historie. For å komme til Tangvoll har sjøveien alltid vært beste vei, i båt. Det er kronglete, langt og delvis bratt enkelte steder for å komme dit gående. Skogen er særs frodig i Tangvolla, og er høybonitetsskog. På østsiden av elva Tangvolla, er det en høyreist ospeskog. Trærne bærer preg av å være gamle. Flere rødlistearter er funnet i Tangvolla, uten at det er lett så mye. Landskapet er av enkelte beskrevet som canyon-lignende. Her valgte folk å bosette seg, trolig som følge av høy tetthet av vilt. Det knytter seg mye muntlige overleveringer om folket i Tangvolla, som overlevde på nesten ingenting. Dette har ført med seg at folk flest er nysgjerrige på plassen og folket som har bodd i Tangvolla. Beliggenheten førte til lite mat i perioder, og sulten banket ofte på døra. Fattigdommen og nøden var stor, og ikke alltid ble barna som døde ført til kirka for å bli gravlagt der. Mulig at værforholdene også var slik at det ikke var tilrådelig å reise til kirka med de døde. Etter muntlige overleveringer er det fortalt at barna som døde er gravlagt på stedet.

Kilde: Wikipedia

Fra ull til lappetepper – et møte med Hanna Larsen

Tekst: Astrid Grendstad Foto: Greta Skjenald

Hanna Larsen ble født på Villmo i 1936. Hennes foreldre var Oline Olsdtr. Torvmark (1907–1980) og Karl Larsen Villmo (1893–1977). Hun vokste opp med søsknene Marit, Marie, Lars og Karen, og foruten disse bodde også hennes onkel Bernhardt der. Om kvelden samlet de seg som oftest i stua og drev med en eller annen form for håndarbeid. Hun måtte tidlig lære seg å sy klær, og strikking lærte hun seg som femåring. Det var vanlig å stoppe sokker, strømper og reparere slitte klær. Dette behersket hun før hun begynte på folkeskolen.

Hanna gikk på Lysklett skole, og i småskolen hadde hun Kjellrun Overvik som lærerinne, i stor-skolen ble læreren Gunnar Overvik. Håndarbeid hadde de hver uke, og det var Kjellrun som underviste i det, men av og til underviste også Kjellruns søster, Mildrid Overvik. Det første de skulle lære var strikking, noe hun kunne fra før. Det ble derfor kjedelig for Hanna. Det siste skoleåret husker hun at de sydde seg en bluse. Folkeskolen ble Hanna sin skolegang.

Hjemme på Villmo ble alle produkter utnyttet. Ulla ble levert på Tingvoll, og tilbake fikk de tre-tråds ullgarn. Foran hver vinter fikk jentene utdelt garn og strikkepinner, og de måtte selv strikke sine egne strømper.

Hanna var barn under krigen og husker ikke så mye av de årene, men hun husker spesielt en episode. Helt på slutten av krigen kom to tyske soldater ridende på hver sin flotte hest. Hun husker ikke dette spesielt for at det var tyskere, men på grunn av de flotte, høye hestene. De skulle stalles unna, men stallen på Villmo var for lav for at hestene kunne komme inn. Tyskerne lette etter to rømte fanger langs Nidelva. Siste dag av krigen, 8. mai 1945, ble flaggene heist over hele Klæbu. Det var en festdag, og fra Nordmarka dukket de rømte fangene opp!

Konfirmasjon var første helg i juli i 1950. Presten Skjånes konfirmerte henne og resten av kullet. Etterpå var det å søke jobb og jenta måtte fort bli voksen. Hanna havnet på gården Aune som taus i fjøset samt innetaus, og ett av hennes ansvarsområder var å ettermelke. På Aune hadde de tidlig melkemaskin, men

den melket ikke reint til å begynne med. Hun har i dag glemt antall kyr, men mellom 15 og 20 var det nok. Hun vasket og rengjorde melkespannene, og på Aune var det 50-liters spann, så det var et tungt arbeid. Det var alltid mye å gjøre da det ofte var mange besøkende som skulle ha servering.

Hun møtte sin Leif på 2. dagsfest i Folkets Hus i Modalen. De giftet seg i november i 1954, og i april året etter ble Oskar født. Hun flyttet rett fra Stiftelsen og til Hyttfossen. Der bodde den lille familien i en liten stue sammen med foreldrene til Leif til nyhuset stod ferdig ett år senere. I størhuset bodde svigerinnen Svanhild. Hanna og Leif ble senere også foreldre til Robert, Marit og Torild. Hanna var hjemme mens barna var små, men siden ble det arbeid ved systua på Klæbu Pleiehjem og senere på Ringvål sykehjem til hun gikk av med pensjon.

Hanna med ett av de utallige teppene hun har laget.

Familien feiret alltid 1. mai, noe som for de og ungene på Hyttfossen var en større høytid enn 17. mai. De gikk i tog fra Tulluan eller Hyttfossen til Folkets Hus annethvert år. Da Hanna var barn gikk 1. maitoget av og til fra kirka og helt til Folkets Hus, og i Svean kom arbeiderlaget der inn i toget. De som ikke klarte å gå, satt på bilen til Ramlo (se årsskriftet for 2014). Det var en høytidsdag, poengterer Hanna.

Håndarbeidet som hun har utført, er mangfoldig, både med tanke på teknikker, materialvalg, farger og uttrykk. Det er lett å se at mange ting har en humoristisk snert over seg i utforming og uttrykk. Hun forteller at ideene bare kommer «dettende» ned i hodet på henne, og da lager hun noe. Figurene er alt fra sauen Shaun, felespiller, barne-TV-figurer, hunder,

elefanter, egghøner, hekser, nisser og dukker med mere. I en kurv ligger en uferdig fugl, hun kommenterer dette og sier at hun må se til at den får øyne og liv. Det er lett å se at disse har hun kost seg med når hun har gitt de liv. I trappa sitter en kjerring med katta si, i soverommet finner vi felespilleren med flosshatt, sjakett og sko. Alt laget av Hanna, han har skjorte med bisser og knapper. I en liten dukkeseng ligger en dukke. Hanna forteller at den har hennes foreldre laget og hun fikk den som julegave som 3-åring. Dukkesenga er laget av en gammel margarinkasse. Dukka har en skade i hodet, forteller Hanna, men den har fått ny kjole, korpsmerke og gullkjede rundt halsen. Den lever fortsatt, avslutter hun.

NÅLBINDING

Nålbinding er kjent fra hele verden. «Knotless netting» er det internasjonale navnet. Det er en primitiv måte å lage tekstiler på. Navnet kommer av at det brukes en stor nål, som brukes til å binde (sy) med. Det som er nålbundet kan ikke rekkes opp, og rakner ikke om det blir hull. Akkurat det beskriver Hanna Larsen er en fordel om en for eksempel har ødelagt en tommel på en vott. Det er enkelt å binde en på nytt, og det samme med hull.

Både kvinner og menn behersket nålbinding før i tiden. På 1800-tallet var det mest votter som ble laget. Silkluter ble laget av hestetagl eller kutagl. En slik er funnet i Oseberghaugen (fra år 850 e. Kr. f.), og silkluter ble brukt i mer enn 1000 år. En silklut måtte aldri lukte surt, og det er mang en mor som har rådet sin sønn til å lukte på silkluten før han fridde til budeia.

Tagl ble brukt til fotbunad, votter og større ting, for eksempel hestedekken og tømmer (tau). Alt med nålbinding som metode.

Åslevotten er funnet i en myr i Västergötland i Sverige. Votten var godt bevart, og særs godt laget ut fra håndarbeid og form. Åslevotten hadde en hvit krage øverst som var pyntet med en rød, grønn og hvit floss. Votten er pollenanalysert og datert til 3. eller 4. århundre e. Kr. f. Votten oppbevares i Statens Historiska Museum i Stockholm.

Nåla kan være laget av bein, jern eller tre, og ha øyet i midten eller i den ene enden.

Kilde: Saglie, Gjertrud. 1989. Strikke - hekle - binde. Landbruksforlaget.

Hanna viser teknikken nålbinding.

Hun har laget mange tepper i ulike teknikker, alt fra strikking, hekling, hakking og sydde lappetepper. De har alle hver sin historie. Ett bærer navnet «Statistikk», et annet har et hjerte i midten og består av små heklede sekskanter.

Tre tovede hatter ligger på en hylle. De ble laget da hun gikk på et kurs i toving, der de skulle lage hatter. På veggen henger en billedvev, og hun forteller at hun har gått på kurs for å lære denne kunstformen. Det henger flere billedvever med egne motiver rundt omkring i huset, tydelig inspirert av natur, myr, vann og fjell. Flotte og fargerike.

I vaser og krukker står selvlagde blomster av strømpebukser og virer, surret fast med blomstertape. Det er et arbeid hun fortsatt sysler med og synes er morsomt. På loftsgangen henger et malt bilde der lerretet er vadmél, noe hun laget ikke lenge etter at hun flyttet til Hyttfossen. Det har alltid hengt der siden, forteller hun. Kjøkkenet i 2. etg. er hennes lager, her er bokser med knapper og blonder, og hyller med stoff og tekstiler. Hun er kjent for sitt håndarbeid, og mange har gitt henne forskjellige ting å skape noe av. Derfor ligger også emballasje i form av tekstiler i flotte farger i en av hyllene. Her henger flamma bånd, som er en svært gammel teknikk. Disse ble benyttet til alt fra pynt på festklær til sengeband som eldre heiste seg selv opp etter i skuvsengene.

Vi spør hvor hun henter inspirasjon fra, og da svarer hun i blad som Familien, håndarbeidsbøker og diverse oppskrifter hun kommer over. Alt dette finnes i verkstedet i en hylle. Hun kan også hente inspirasjon fra rådyrene som går gjennom hagen hennes.

I gangen henger et hekla bilde med tittelen «Nøkken – omskapt i hesteskikkelse». Når en ser det bildet med alle fargene, er det lett å tenke seg alle timene som ligger bak. Selv husker jeg at hun hadde laget et ovnsrør, en dachs i stoff. Hun viser oss bildet av Siff, hunden til Robert, som var mye hos dem. Hun forteller om Goggen, og Torild som bare skulle ha seg en liten hund. Hun har laget mange hunder, og ler godt når hun forteller om uttrykkene som Siff og Goggen laget. Det er disse uttrykkene hun har forsøkt å få frem i produktene sine.

En elefant i et hjørne, står der staselig og flott. Pyntet som til sirkus, eller som en indisk elefant. Paljetter og glitter, og med eget uttrykk i ansiktet. Humoristisk forteller hun om folk sine uttrykk, og ler enda mer.

Gjenvinning og omsøm av klær er i tiden. Det samme å utnytte rester og stoffer til nye plagg og produkter, og flere av hennes arbeider er derfor blitt til ved bruk av gamle plagg.

Kurva ved sofaen inneholder det siste håndarbeidet hun holder på med. Det er nålbinding, eller bettinga som det kalles i Klæbu og Trøndelag. Hanna demonstrerer teknikken for oss, og hun forteller at det er vanskelig å starte opp de første radene i et nytt arbeid. Nåla hun bruker er laget av smed Esten Langland. Hanna forteller at nålbinding er en gammel teknikk, og at det er funnet tekstiler i de egyptiske pyramidene i denne teknikken. Hun viser oss vottene hun har laget, og som tovet blir de meget solide. De som dro på Lofotfiske, hadde ofte slike votter. Et annet nyttig produkt av nålbinding, var silklutene som ble brukt da Hanna var liten. Silklutene fjernet rusk og rask fra melka, likedan trevler og annet som kunne følge med.

Vi avslutter besøket hos Hanna og gledes over denne kvelden. Full av beundring over hennes vakre produkter. Et håndarbeid er absolutt en stor glede og nytte. Tusen takk.

Dokka Hanna fikk til julegave som 3-åring.

Innflytteren betrakter kommunesammenslåingen

Kai Nordseth

«Bæ-bu, bæ-bu, brainn i Klæbu»: det næreste mine nye kolleger i rørbransjen på Sluppen kunne bringe av geografikunnskap om min hjemkommune når jeg startet der i 1972. Klæbu var for de fleste et fjernt og gåtefullt sted langt fra Trondheim. Noen få hadde vært der på bærtur eller ektefellejakt, enda færre hadde en sær slektning deroppe, men minnene om stedet var oftest diffuse. Klæbyggen var tilsvarende mystisk og malerisk; mest for elg og bjørn å regne.

Det fantes allment kjente steder også gudbedre: Brungmarka, Vassfjellet, Selbusjøen, og ikke minst Klæbu Pleiehjem/Klæbu off. Pleiehjem/Hallsetheimen, men i de tider fungerte institusjonen mest som en «stat i staten», en egen selvgående bedrift med egen administrasjon, boligmasse og geografi; fjernt fra den lille kommunen som hadde sitt eget å styre med. Arbeidstakerne var støvsuget fra hele Trøndelag, og koloniserte seg i nye boligområder som f.eks. Finnmyra. Til Klæbu gikk det flerfoldige veier; smale og grusstøvete om sommeren, og sølesleipe i den «hvite» årstid. Asfaltens komme var en sann revolusjon, og øket snittfarten til langt utover det forsvarlige.

«Navnet Klæbu visner aldri» ... en god salme- strofe, men kanskje mer usikkert i kommende tider som del av en storkommune (skulle kanskje vært Stor-Klæbu i stedet). Navnet dekker et såpass variert og lite homogent areal, at innflytteren nærer angst for at det visner bort framover åra. Hesttrø kan være et eksempel på det samme; stadig mindre brukt om sentrumsbebyggelsen (glad jeg bor i Hesttrø borettslag som ennå holder fanen høyt). Andre lokale navn vil sannsynligvis ha større muligheter for lange lykkelige liv.

Allerede nå hører jeg ymt om Klæbu som et framtidig adspredelses- og rekreasjonsområde for byen. Da må jeg med tynn og skjelvende røst rope varsku. Vi må ikke synke tilbake til tida som bærturmål for metropolen, men svært aktivt bruke lokal service og

varehandel for å sikre videre vekst. Framover vil vi ikke ha kommunestyre og lokaladministrasjon som maser og bråker om nærsamfunnets velsignelser; vi må gjøre det sjøl!

Kultur- og aktivitetsbygda Klæbu vil antakelig ha best sjanse for en lang og lykkelig framtid; kanskje unntatt lag som allerede nå strever i motvind med konkurrentene i byen. Dermed er det igjen en forpliktelse for oss å slutte opp om lokale organisasjoner og aktiviteter. Det nedlegges såpass mye arbeid fra ildsjeler og menige medlemmer, at aktiv oppslutning fra omgivelsene er en forutsetning for fortsatt engasjement.

Når jeg nå nærmer meg slutten på årets epistel, blir jeg ved gjennomlesning både tankefull og fjåg. Innflytteren som tidligere har prøvet å være både vilter og tidvis morsom, er nå redusert til en sur og angst-bitersk framtidsgruer. Det var vel ikke meningen? Oinnskyld så mye, men æ tydd det var på tide med en liten fingerringing.

Hilsen innflytteren ... igjen på «flyttefot».

Ble en tysker henrettet og begravd på Hyttefossen våren 1945?

Ingebjörg Forsberg

Under krigsårene oppholdt smange tyske soldater seg i Klæbu. De la bl. a. beslag på brakkeene på Hyttefossen, Brøttems-tangen og Korsmoen. Oppe på Pikhaugen ovenfor Grendstad bygde de dessuten et utsiktstårn slik at de hadde kontroll milevis i alle retninger. Under fem lange år var det vel derfor ikke til å unngå at sivilbefolkningen fikk en viss kontakt med disse tyskerne.

Astrid Lysgård (Østlyng) var født på Hyttefossen i 1916 og bodde der til hun flyttet til et eldreboende i sentrum av bygda. Hun kom til å bli en god formidler av hva som tildratt seg i hennes nærområde. Av en tilfeldighet kom hun en gang til å nevne et merkelig rykte; nemlig at en tysk soldat hadde blitt skutt og begravd i skogen ovenfor brakka som tyskerne bodde i nede ved elva. P.g.a. vanskeligheter med høreapparatet hennes ble det ikke snakka mer om dette der og da. Men ved et senere tilfelle fortalte hun mer:

Det hele skulle ha hendt straks før krigen sluttet i mai 1945. Ingen snakka høgt om det, men folk visket seg imellom om noe uhyggelig som skulle ha tildratt seg straks innen freden kom. Ryktet ville ha det til at en av de tyske soldatene i brakka hadde blitt tatt av dage av sine egne og siden begravd oppe i berget. Da krigen var slutt hadde Astrid og ektemannen Oskar bestemt seg for å undersøke saken nærmere. De ga seg iveri oppover dit det enwise ryktet mente at det skulle finnes ei grav.

Etter ei stunds leiting fant de en avlang fordypning der jorda nylig hadde blitt spadd opp og siden lagt tilbake. Tre større steiner hadde blitt henta fra berget inntil og lagt dit, som om noen ville hindre hunder eller andre dyr fra å grave opp jorda. Da de så seg omkring oppdaget Oskar ei flerre i barken på et tre inntil. Da de undersøkte «såret» nærmere oppdaget de fibrer av brun tekstil rundt det. De fant det hele så uhyggelig at de forlot stedet forttest mulig. Så langt Astrid Lysgård f. 1916.

Men flere burde jo kjenne til noe om dette, men folk var svært uvillige til å fortelle. Hos Ingvar Høiås

f. 1915, ble det napp, men også han var meget tilbakeholden med opplysninger. Grunnen var nok at han ikke ville figurere med sitt navn i tilfelle noe skulle publiseres. Imidlertid: I krigsårene hadde han og hans svåger Johan Berg, f. 1914 hogget tømmer for Klaus Brøttem som eide skogsskiftet ovenfor brakka der tyskerne bodde på Hyttefossen. For å komme seg dit måtte Ingvar og Johan passere brakka daglig til og fra. De kom derfor til å ha en viss oversikt over det som tyskerne hadde for seg nede ved elva. En av disse tyskerne kom de å betrakte som litt av en snåling. Han betedde seg litt merkelig og hørte liksom ikke hjemme i den øvrige gjengen soldater. Han var heller ikke å se i utendørs virksomhet, men kanskje skjøttet han matlagingen i brakka, mente de. Etter hvert som freden nærmet seg merket tømmerhoggerne at disiplinen hos de nede i brakka ble dårligere. Da matmangelen meldte seg tok de til å besøke naboene rundt Hyttefossen og tilbød vedhugging og annet mot at de fikk spise hos dem. Og alle snakket åpent om sin hjemlengsel. Alle utom «snålingen» som hette Willy. Han ga klare uttrykk for at han gruet seg for å komme tilbake til Tyskland. Antagelig hadde han ingenting å komme tilbake til. Siste ukene merket tømmerhoggerne at det også ble mye fyll og fest nede i brakka.

Da «snålingen» Willy plutselig forsvant kom rykter straks igang om hva som hadde hendt ham. Kanskje hadde en av tyskerne yppet noe under rusets innflytelse? Straks etterpå oppdaget Ingvar og Johan noe merkelig i terrenget ovenfor brakka. I ly av noen graner hadde jorda nyss blitt gravd opp og siden lagt

tilbake. Det hele så ut som en nylig gjenlagt grav. Øverst var det lagt tre store steiner som helt tydelig var blitt henta fra berget inntil.

Da freden var et faktum kontaktet Ingvar og Johan grunneieren Klaus Brøttem. Men det viste seg at også han hadde hørt ryktene om «snålingen» Willy og hva folk mente hadde hendt med ham. Karene ville no åpne den mystiske grava, men Klaus Brøttem mente at det var best å la den være intakt.

Mangre år senere hadde Ingvar Høiås tatt med seg en bekjent og gått opp til det omtalte stedet. De fikk da se at de tre store steinene var lagt til side.

De spadde litt i jorda, men fant ingen ting. Hadde tyskerne i brakka vært der i forbindelse med at krigen sluttet og rydda bort alle bevis ved å tippe levningene i elva?

Sommeren 2003 er Ingvar Høiås, 88 år gammel, med for å vise stedet med den mistenkte grava. Han er fremdeles sprek som en fole, men må bruke litt tid før han finner det han søker. Men så roper han plutselig: *Her er det!* – Vegetasjonen er dårlig i den magre jorda bak skyggende grantrær, derfor avtegner seg fremdeles omrisset av det som ser ut som ei grav. Og inntil ligger det tre store steiner som noen har lagt tilside ...

Fotnote fra redaksjonskomiteen

Det er en sannhet at det på tampen av krigen skjedde mange illegale handlinger både internt i okkupasjonsmakten og i motstandsbevegelsen. Mange av dem ble etterforsket og dømt i domstolene som ble etablert i de første dagene etter krigens slutt. Mange episoder var vanskelig å etterforske og finne bevis for.

Denne historien går tydelig inn i den siste kategorien. Det foreligger ingen klare bevis. Så derfor må historien behandles som en undring.

Dersom det er noen av våre lesere som har flere og konkrete opplysninger om denne hendelsen, så ønsker redaksjonskomiteen tilbakemelding.

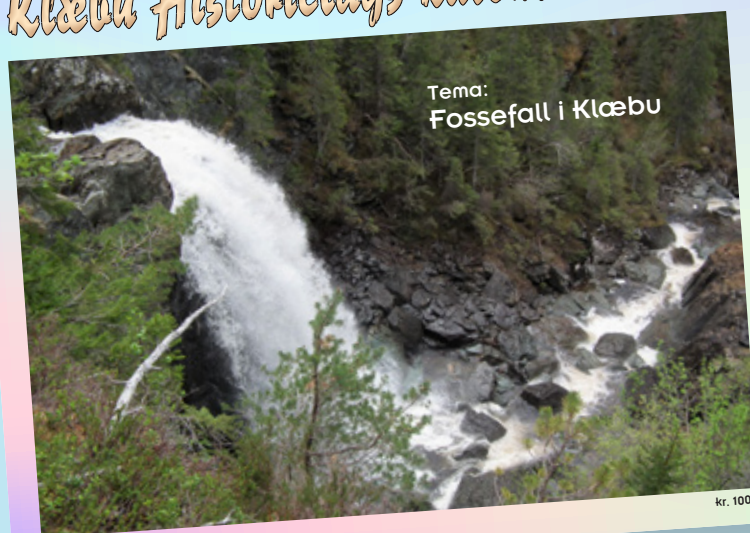
**Kalenderen for
2020 er nå i salg!**

Årets tema:

Fossefall i Klæbu

Kr 100,-

Klæbu Historielags kalender 2020

Høsttur til Stadsbygda, Bjugn og Ørlandet

Ragnar Thesen

Akkurat som i 2017, – da vi besøkte Agdenes kommune,
– var det gråvær med fuktige «innslag» fra tidlig om morgenen. Akkurat som i 2017
forduftet også skyene etter hvert, og vi fikk nydelig høstvær.

Det første «innslaget» lørdag 28.09. var frokost på «Melkekartongen», Quality Hotel Panorama, – hotellet som selveste «hotellkongen» Alf Müller (1921–2002) fikk bygd i 1982. Den alltid stødige sjåfør Torbjørn Lium passet på at alle var godt forsynt og fikk svelget den siste kaffesuppen før 10-ferga på Flakk fikk besøk av 38 historieinteresserte klæbygger.

Vel ankommet fastlandet på Fosen, etter knapt en halv time på Trondheimsfjorden, «duvet» Nettbussen

behagelig bortover RV 717 mot Stadsbygda. Det var på forhånd skapt visse forventninger til museet «Kystens Arv» like ved prostikirka. En engasjert Lena møtte oss og orienterte om lofotfiske, båtbygging og ulike trebåter for så vel ferskvann som saltvann. Et imponerende anlegg i naturskjønne omgivelser ved Trondheimsfjorden.

I Rissa som sammen med Stadsbygda og Leksvik nå utgjør Indre Fosen kommune med ca. 10 000 inn-

Mølnargården

Hovde gård

byggere, bodde og jobbet den kjente forfatteren Johan Bojer, (1872–1959). Mange har sikkert lest «Den siste viking» med den fargerike romanfiguren «Jakob Pinade med litjefoten». Han het egentlig Jakob Ingebrigtsen Åsan(1839–1921), – var fisker og skomaker og levde på legd i Rissa (Persenrommet) de siste årene av sitt liv.

Nevnes bør også Rein/Reinsklosteret i Rissa hvor familien Hornemann er nåværende eiere. Fra gammel tid har det vært et utall av eiere av denne praktfulle eiendommen som tidligere også var et maktsentrum med store landeiendommer. Klosteret på Rein ble forresten etablert i 1220-årene. En spesiell historie i seg selv. Skule Bårdsson (hertug og «litt konge») eide på denne tiden gården Rein. Han ble syk, men lovte å anlegge et kloster hvis han ble frisk. Slik ble det altså ...

Vi kan ikke forlate denne bygda uten å nevne det tragiske Rissaraset 29.04.78. Et leirras, fem etter hverandre, overrumplet alle denne aprildagen. Katastrofen pågikk vel 40 minutter, – ett liv gikk tapt, og 7–8 gårder forsvant i leirmassene.

Nettbussen skulle imidlertid videre til Bjugn, og etter vel en halv times kjøring var vi fremme i kommunesenteret Botngård. Vi hadde planlagt et besøk på bygdemuseet Mølnargården. Svært få av busspassasjerene hadde besøkt dette stedet tidligere, heller ikke Torbjørn, men selv uten GPS ble bussen «geleidet» rett til denne praktfulle eiendommen. Litt kaffetørste var vi nå også, og Sturla Leth-Olsen/Arne Nygaard, som tok imot oss på tunet, – inviterte oss

Kystens arv, båtbyggeriet.

Et av klenodiene museet Mølnergården har i sin samling er en messehagl. Den er antatt å være fra 1400-tallet, og har vært benyttet av prestene i gammelkirka i Bjugn. Stoffet, silken er trolig fra Flandern i Nord-Europa. Brystpartiet har et kors med broderier av sølv og gulltråder. Det er meget sjelden med kirketekstiler fra før reformasjonen i Norge, og i tillegg er så godt bevart som denne messehaglen. Foto: Astrid Grendstad

inn i hovedbygget. Samtidig med interessant info. om stedet, ble det servert skeibladkak (svele) og kaffe.

Vi ble alle imponert over dette bygdetunet på hele 56 mål med 20 bygninger. Svært mye arbeid, stor grad av frivillighet og stor entusiasme er/var uhyre viktig for å ordne og vedlikeholde et slikt område med stor bygningsmasse.

Tiden gikk svært fort også under dette besøket, og Torbjørn «passet klokka» ettersom han hadde avtalt middagstid på Hovde gård. I 2020 skal forresten Bjugn og Ørland, som mange andre kommuner i Norges land, slås sammen til en større enhet. Navnet blir Ørland, kommuneadministrasjonen legges til Botngård, og omlag 10.000 mennesker skal passe på at det nye kommunestyret jobber til det beste for så vel ørlendinger som bjugninger.

Litt sultne var vi da vi fant plass i «fjøset» på den flotte Hovde gård, en husmorskole fra 1923 som familien Grøntvedt hadde overtatt på 2000-tallet, pusset opp og virkelig skapt til et gedigent sted. Kjøttkakene smakte godt; – likeså eplekaken med påfølgende kaffe.

En liten avslappingsrunde med Nettbussen rundt NATO-flyplassen fra 1954 fikk vi tid til før bussen ble manøvrert inn på ferga kl. 17.30. Vi syntes forresten alle det var helt greit at F35-flyene hadde «tatt helg».

Returen til Klæbu fra Valset via Selva – Grønningen – Lensvika – Ingdalen – Geitastranda etc. ble avslappende ispedd litt info. fra områdene.

Kl. 19.30 var nok en interessant tur over, med «styrmann» Torbjørn Lium ved rattet.

Kystens Arv. Ballasten skal på land.

Vi bryr oss om kundene og lokalsamfunnet vårt

Nidaros Sparebank er en bank som skaper verdi – for kundene, de ansatte og for lokalsamfunnet. Vi er opptatt av det store bildet, og hjelper kundene våre gjennom små og store hendelser gjennom hele livsløpet.

Vi er en lokalbank som gir personlig rådgivning og som har høy kundetilfredshet. Vi er dyktige og engasjerte rådgivere som er tett på våre kunder. Hos oss vil du oppleve å bli tatt godt vare på.

Kontakt oss gjerne for en prat

- Kom innom oss i banken, eller ring 72 83 00 00 for å avtale et møte.
- Ta direkte kontakt med en rådgiver: nidaros-sparebank.no/ansatte.

Nidaros Sparebank – alltid trygt til stede.

HAW
entreprenør as

Klæbu Treningscenter

Veien til ett lettere og gladere liv

INNMELDINGSKAMPANJE

**Meld deg inn før 1. jan før prisøkning,
du betaler også bare halv pris for 1. treningsmnd**

INGEN BINDINGSTID ELLER OPPSTARTSGEBYR

*Ungdom fra 259 pr mnd / Senior 299 pr mnd
Ordinær 329 pr mnd / nye medlemmer etter 1. jan 349 pr mnd
Gjelder ved tegning av avtalegiro*

Åpent hver dag hele året fra 05.00–23.00. Følg oss gjerne på Facebook for mer info

Har du litt tid til overs? -lyst til å gjøre litt frivillig innsats?

Klæbu frivilligsentral har bruk for alle som har lyst til å bidra - akkurat nå trenger vi frivillige til:

- Besøksvenn / Aktivitetsvenn
- Instruktør bevegelse til musikk
- Dagtilbud for seniorer
- Livsglede på sykehjemmet

**VI
TRENGER
DEG!**

Spør oss gjerne om hva de ulike oppdragene innebærer. Du forplikter deg ikke til større aktivitet enn du ønsker selv. Du får en samtale og opplæring før oppstart, undertegner taushetsløfte, og sier i fra om du blir borte en periode eller ikke kan fortsette.

Som frivillig kan du ta pause eller slutte akkurat når det passer deg, bare gi oss beskjed :-)

**Kom innom Klæbu Frivilligsentral,
Vikingveien 8 (Klæbu rådhus, 1.etg)**

eller ta kontakt:

mobil 99 00 65 98 e-post: lillian.waaden@klabu.kommune.no

Frivillighet - møte mellom mennesker

EXTRA

**2% kjøpeutbytte
for medlemmer i Coop Midt-Norge**

Selli Rehabiliteringssenter

Vi driver rehabilitering innen spesialisthelsetjenesten etter avtale med Helse Midt-Norge RHF. Avtalen omfatter hjerte- og lungesyke, kreftsykdom og ortopedi samt pasienter som har gjennomgått gastrokirurgiske inngrep. Vi har både døg- og dagopphold, og kan også gi tilbud til selvbetalende pasienter.

Tlf: 72 83 43 00

post@selli.no

www.selli.no

Strøket Frisør

Vi gjør deg fin på håret!

ÅPNINGS TIDER	Man-fre	9 - 18
	Tirs-ons-tors	9 - 19
	Lørdag	9 - 16

post@stroket-frisor.no www.stroket-frisor.no

Velkommen!

Drop-in
Telefonbestilling
72 83 25 30

NORSK REVMATIKERFORBUND

**Sammen er
vi sterke!
Bli medlem.**

www.revmatiker.no

E-post: klabu@revmatiker.org

Carl Einar Andreas Forseth (1892–1988) var oldebarn av eidsvollsmann Lars L. Forseth. Han brukte kunstnernavnet Einar Forseth, og er en kjent svensk maler, tegner, illustratør, formgiver og professor. Videre er han kjent som monumentalkunstner og glassmaler. Få av dagens klæbygg kjenner til hans røtter i bygda. Einar Forseth er mest kjent for gullmosaikker i Gylne sal i Stockholms stadshus, der motivet Målardrotningen omgitt av allegoriske figurer og fantasier i modernistisk stil finnes. Kunstverket består av 18,6 mill. glassbiter og gull, og ble fullført våren 1923. Baksidefoto er en skisse av Klæbu kirke, som han har tegnet. Kunstverket befinner seg i privat eie. I årsskriftet for 2020 vil det bli mer å lese om kunstneren Einar Forseth. (Foto: Astrid Grendstad).

**Årsmøte 2020 i Klæbu Historielag:
torsdag 12. mars, kl 19.00.**

Sted: kunngjøres senere